

Ystävyys sukupuolittavana sosiaalisena näyttämönä

Nina Santa
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö
Naistutkimus
Pro gradu – tutkielma
Marraskuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö

SANTA, NINA: Ystävyys sukupuolittavana sosiaalisena näyttämönä
Pro gradu – tutkielma, 79s + liitteet
Naistutkimus
Marraskuu 2011

Tutkielman aiheena on naisten välinen ystävyys sukupuolittavana sosiaalisena näyttämönä. Tutkimusongelmana on kysymys siitä, millaisia näyttämöitä naisten välisissä ystävyysuhteissa rakentuu. Ystävyys ja näyttämön suhdetta avaavien identiteetin, minuuden, heteronormin sekä performanssin käsitteiden kautta. Aineistoani tarkastelen käyttäen apuna sekä keskeisiä käsitteitäni että retorisen tutkimuksen työkaluja. Kuka puhuu ja kelle puhutaan?

Tutkielman aineistona ovat kirjat *Ystävien kirja* ja *Meidän kesken*, sekä joukko naistenlehtiä helmikuulta 2011. Aineistooni kuuluvat eri ikäryhmille suunnatut naistenlehdet ovat Cosmopolitan, Olivia, Anna, Me naiset ja Et-lehti. Helmikuu valikoitui aineiston ajankohdaksi ystävänpäivän ajankohdan perusteella. Lähden oletuksesta, että ystävyysaiheisten juttujen ilmestyminen olisi tiheintä juuri niinä aikoina.

Analyysini pohjana toimii Judith Butlerin ajattelua mukaileva käsitys sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Tarkastelen työssäni sukupuolta performatiivisena tekona. Näen, että sukupuoli ja minuus rakentuvat aina suhteessa ympäröivään maailmaan. Lisäksi sukupuolen rakentuminen perustuu aina sukupuolieroon.

Butlerin performatiivisuuden teoriasta siirryn performanssien tarkasteluun. Lähden siitä, että kaikki sosiaalinen käyttäytyminen, ystävyys mukaan lukien, on aina jossain määrin esitettyä. Samalla tavoin kuin sukupuoli alkaa tuttuja eleitä toistamalla näyttäytyä luonnolliselta, myös ystävyydellä on vakiintuneet kulttuuriset ilmaisutavat. Näin myös ystävyys voi nähdä näyttämönä, sosiaalisena tilana. Tutkimuksessani tila on siis sekä abstrakti että konkreettinen käsite.

Tutkimukseni mukaan naistenlehtien välittämä kuva ystävyydestä on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta yksipuolinen ja staattinen. Minuuden tuotteistumisella on vahva kosketuspintansa myös naistenlehdissä. Myös hetero-oletamus elää aineistossani vahvasti. Ystävyys näyttäytyy aineistossani kahden heteroseksuaalisen naisen ystävyysyhteydenä. Ystävyydestä kertovien tekstien pohjalla on klassinen satu, jossa hyvä voittaa lopulta aina pahan. Jutut perustuvat erilaisille naisten ja miesten vastakkainasetteluille. Naiset edustavat feminiinistä ja miehet maskuliinista.

Lisäksi tutkimus osoittaa, että ystävyys ja sen arvostus muuttuu ikäryhmien mukana. Nuorten naisten ystävyys näyttäytyy eräänlaisena parisuhteen harjoittelun muotona, vanhempana ystävyys taas suojaa yksinäisyydeltä.

Asiasanat: ystävyys, sukupuoli, performanssi, identiteetti

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	2
1.1. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävä	2
1.2. Ystävyys ja feministinen tutkimus	4
1.3. Aikaisempi tutkimus	8
2. KESKEISET KÄSITTEET	11
2.1. Minuus ja identiteetti	11
2.2. Heteronormit	15
2.3. Performanssit	17
3. TUTKIMUSAINEISTO JA SEN KÄSITTELY	21
3.1. Tutkimusaineisto	21
3.2. Tutkimusmenetelmät ja ongelmat	24
4. MONIMUOTOINEN YSTÄVYYS	27
4.1. Tosiystävyyden	29
4.2. Naisten välinen ystävyys parisuhteen harjoitteluna	37
4.3. Ystävyys ei ole pelkästään kauniita sanoja	62
4.4. Ystävyyden teemat	68
5. LOPUKSI	72

1. JOHDANTO

*Älä kulje edelläni,
en ehkä seuraa.
Älä kulje perässäni,
en ehkä johda.
Kulje rinnallani ja ole ystäväni.
- Albert Camus¹*

1.1. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävä

Arja Mäkinen (2010) pyytää kirjansa (*Meidän kesken, naisten ystävyysuhteiden arkea*) johdannossa ajattelemaan naista ja tarkentamaan ajatusta aikuiseen naiseen. Minä voisin lisäksi pyytää ajattelemaan tälle naiselle ystävän. Millainen on tämä mielessäsi näkyvä aikuinen nainen ja millainen on hänen ystävänsä? Millaisena heidän ystävyhteensä sinulle näyttäytyy? Edustaako ystävä jotakin tiettyä sukupuolta tai ikää? Millainen on hänen sosiaalinen statuksensa? Onko hän naimisissa vai sinkku? Piirrykö mieleesi kenties kuva kahdesta naisesta, joilla on molemmilla ehkä miehet ja lapsia, mutta joiden ystävyys on kuitenkin jotakin erityistä ja ylivertaista? Kuulostaako esimerkiksi seuraava tutulta?

”Ystävä on luotettava, rehellinen ja lojaali. Ystävä arvostaa sinua, osaamistasi ja mielenkiinnonkohteitasi. Hän ei kadehdi, vaan toivoo sinun onnistuvan. Kun onnistut, ystävä iloitsee kanssasi. Jos kohtaat vaikeuksia, ystävä lohduttaa ja rohkaisee yrittämään uudelleen. Ystävä pysyy vierelläsi vastoinkäymisistä huolimatta.”
(Mäkinen 2010, 7.)

Kiinnostukseni naisten välistä ystävyyttä kohtaan lähti omista kokemuksistani ystäväni kanssa. Ajatukseni ystävyydestä oli kovin kapea. En osannut ajatella, että ystävyudet saattaisivat hajota samaan tapaan kuin parisuhteet, sillä pidin parisuhdetta ja ystävyyttä täysin erilaisina ihmissuhteina.

¹ Kappaleiden aluissa olevat aforismit kirjasta: Worick, Jennifer 2003, *Ystävyys. Elämä ja ystävät*.

Tutkimukseni tulee kuitenkin osoittamaan, että parisuhteella ja ystävyydellä on useitakin liittymiskohtia. Ystävyys on ihmissuhde siinä missä parisuhdekin ja samalla tavalla siihen mahtuu paljon erilaisia tunteita ja draamaa. Kun aloin ensimmäisiä kertoja hahmottaa tutkimustani, keskityin juuri niihin kielteisiin tuntemuksiin, joita ystävyysuhteissa esiintyy. Tutkimukseni lähestymistapaa voi kutsua eräänlaiseksi nuoren naisen näkökulmaksi. Naisnäkökulma sitoutuu naisen omiin kokemuksiin ja on kerrottu naisen omalla kielellä (Ramazanoglu-Holland 2002, 73).

Tutkimustehtäväni ja pääkysymykseni, johon pyrin löytämään aineistosta vastauksen, on kysymys siitä, millaisia näyttämöitä naisten välisissä ystävyysuhteissa rakentuu. Aineistonani on kaksi ystävyyttä käsittelevää opaskirjaa ja joukko naistenlehtien artikkeleita helmikuulta 2011. Haluan hahmottaa ne rakenteet ja järjestelmät, jotka sisältyvät ihmissuhteisiin, jota ystävyudeksi kutsumme. Ystävyuden näyttämöä tarkastelen identiteetin, heteronormin ja performanssin käsitteiden avulla.

Oletan, että ystävyuden rakentumisen taustalla saattaisi olla ystävyuden kaupallistuminen ja sen kompleksinen suhde markkinatalouteen. Media on täynnä ystävyysaiheista materiaalia ja se vaikuttaa väistämättä siihen, miten tulkitsemme ystävyuden. Pyrin löytämään aineistostani vastausta siihen, millä tavoin media ja kaupallistuminen vaikuttavat ystävyteen ja millaisia sosiaalisia näyttämöitä se meille tarjoaa. Olettamukseni on, että ystävydessäkin kyse on jonkinasteisesta minuuden tuotteistumisesta.

Päätelen, että ystävänpäivä, sellaisena kuin me sen nykyaikana ymmärrämme, on osa minuuden tuottamista. Tähän liittyy ystävänpäivän suosion kasvu ja erilaisten ystävyysaiheisten tuotteiden määrän suuruus. Yhtäältä ystävänpäivän suosion kasvu liittyy vahvasti paitsi omaan kulttuuriimme myös median kykyyn tuoda pohjoisamerikkalaisia kulttuurisia perinteitä osaksi kulttuuriamme. Perheen merkityksen pienentyessä kasvaa ystävien merkitys. Toisaalta ystävyydellä ja ihmisarvollaakin vaikuttaa olevan omat yhteytensä. ”Ystävästä on tullut eräänlainen sosiaalisen arvon mitta, jolloin suhtautuminen ystävyysuhteisiin on siirtynyt vähättelystä toiseen äärilaitaan.” (Mäkinen, 2010,18). Yleensä ajatellaankin, että menestyneellä ihmisellä on paitsi ura, myös paljon hyviä ystäviä. ”Ystävien puuttuminen on alkanut herättää epäilyksiä henkisistä ongelmista, sosiaalisten taitojen kehittymättömyydestä ja kyvyttömyydestä tiimityöskentelyyn.” (emt., 18). Vastaavatko median antamat ystävyyskuvaukset kuitenkaan todellisuutta? Eräs ystäväni esimerkiksi pohti sitä, miten mahdotonta todellisuudessa olisikaan elää Friends -televisiosarjan elämää. Perheellisellä työssäkäyvällä ihmisellä ei yksinkertaisesti aika riitä suureen ja tiiviiseen ystäväverkostoon.

Ystävyys tutkiminen on jossain määrin haastavaa, sillä ystävyteen latautuu paljon kulttuurisia ja henkilökohtaisia käsityksiä. Ystävyyttä on myös vaikea mitata, sillä se on aina subjektiivinen käsite. Graham Allanin (1981) mukaan ystävyys pääsääntöisesti määritellään positiivisten tunteiden kautta ja ystävyys nähdään aina vastavuoroisena. Elämäntilanteet vaikuttavat kuitenkin suuresti ystävyteen ja sen vivahteisiin. Ystävyys ei ole pelkästään onnellista ja auvoista. Ystävät saattavat erota, joskus lopullisestikin. Aina erot eivät ole pysyviä, vaan ne muuttuvat tauoiksi ja ystävät löytävät taas toisensa vuosienkin jälkeen. Ystävyys saatetaan myös tulkita eri tavoin riippuen siitä, missä kulttuurissa tai sosiaalisessa ryhmässä ihmiset ja ystävykset elävät. Ihmisten väliset väärinymmärryksetkin ovat tavallisia. Joku määrittelee toisen ystäväkseen, toisesta kyse on vain kaveruudesta. Ystävyys on myös aina kontekstisidonnaista. Ystävyys käsite ei siis ole mitenkään yksiselitteinen ja yksinkertainen. Ystävyyttä tutkittaessa on aina pyrittävä ottamaan huomioon se, miten itse tutkittavat ymmärtävät ystävyys käsitteen. (Allan 1981, 40.) Allan näkee myös että ystävyyttä on pidetty enemmän henkilökohtaisena kuin yhteiskunnallisena kysymyksenä (Allan 1989,2) ja hänen tarkoituksenaan on kuitenkin ollut osoittaa, että kyseessä ei ole pelkästään henkilökohtainen asia, vaan ystävyys on myös aina sosiaalista toimintaa. Hän myös osoittaa, että vaikka miellämmekin, että ystävät ovat jotakin, jotka itse valitsemme, niin tuo valinnanvapaus on vain näennäistä. Ystävyys suhteet eivät tarjoa vain emotionaalista turvaa, vaan niillä on sidoksensa suurempiin organisaatioihin sosiaalisissa suhteissa. (Emt., 152.)

Tutkimukseni juuret ovat Judith Butlerin (2006/1990) performatiivisuusteoriassa ja toisaalta esitystutkimuksessa. Jaana Pirskaselta (2006) sain ajatuksen ystävyksistä näyttämöinä. Suurena apuna minulla on työssäni ollut myös Arja Mäkisen tutkimus *Oikeesti aikuiset* (2008) ja hänen populaarimpi teoksensa *Meidän kesken, naisten ystävyys suhteiden arkea* (2010). Keskeisinä käsitteinä työssäni kulkevat myös identiteetti, minuus, performanssi ja heteronormit. Tämän käsitteistön avulla pyrin lähestymään aineistoani ja esittämään sille valittuja kysymyksiä.

1.2. Ystävyys ja feministinen tutkimus

Tutkimukseni nojaa pitkälti feministiseen tutkimukseen. Ystävyys suhde feministiseen tutkimukseen ja sen historiaan on mielestäni kompleksinen. Siinä missä Judith Butler (2006/1990) väittää sukupuolen muodostuvan toistamalla tuttuja eleitä, myös ystävyys voi ajatella olevan eräänlainen sosiaalinen rakennelma, jota toistetaan ja matkitaan. Butlerin mukaan sukupuolen voi ymmärrettävästi esittää, koska sukupuolella on kulttuurisesti vakiintunut eleistö. Sukupuoli on

kehon tyylyttelyä, joka lopulta ajan mittaan jähmettyy ja alkaa näyttää luonnolliselta. Sukupuoli ei ole olemista, se on tekemistä. (Butler 2006/1990, 91.)

Butlerin esittämä näkökulma on mielestäni käyttökelpoinen ystävyyttä tutkittaessa. Butler (2006/1990) kyseenalaistaa kokonaan jaon biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen. Butler esittää, että biologisilla eroilla ei voi koskaan perustella niitä eroja, jotka sosiaalisessa järjestelmässämme painottuvat sukupuolierona, binaarisena jaotteluna miehiin ja naisiin. Sukupuolisten ilmausten takana ei hänestä ole mitään erityistä sukupuoli-identiteettiä vaan koko kuvio menee toisinpäin. Identiteetti muodostuu nimenomaan niillä ilmauksilla, joiden uskotaan olevan seurausta tuosta identiteetistä. (Emt., 79-80.)

Ystävyuden malleja näemme kaikkialla ja niitä on helppo toistaa huomaamatta. Aineistoni tekstit viittaavat vahvasti paitsi toisiinsa, myös ympäröivään kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Siten ystävyuden mekanismit jäävät helposti huomaamatta ja näyttäytyvät luonnollisina. Siinä missä Butler näkee, että identiteetti on seurausta ilmauksista, eivätkä ilmaukset identiteetistä, (Butler 2006/1990, 80), oletan, että ystävyys on pikemminkin seurausta ystävyuden kuvaamisesta, kuin kuvaus ystävydestä. Tällä tarkoitan sitä, että kaikki aikaisemmat näkemämme ystävyudet, olivat ne sitten omiamme, läheistemme tai median luomia kuvauksia ystävydestä, muovaavat sitä, miten itse koemme ystävyuden ja miten olemme ystäviä.

Naistutkimus, jonka piiriin tämäkin tutkimus kuuluu, on ala, jonka tavoitteena on tutkia, kuinka sukupuoli ja niiden väliset suhteet vaikuttavat erilaisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin ilmiöihin. Ystävyyskin on eräänlainen yhteiskunnallinen, aikaan ja kulttuuriin sidottu ilmiö ja pidän sen tutkimista tärkeänä, sillä se heijastaa aikamme tapoja ja näkemyksiä. Lisäksi sukupuoli on kiinteä osa ihmissuhteita ja niiden sisällä syntyviä rooleja.

Tutkimukseni keskiössä ovat ennen kaikkea juuri heteronaisten väliset ystävyysuhteet, vaikka en aio erityisesti sulkea miehiä tai muitakaan sukupuolia tai seksuaalisuuksia tutkimukseni ulkopuolelle. Aineistoni koostuu pääosin naisille tarkoitetusta materiaalista, joten jo se rajaa jonkin verran tutkimuskohdettani.

Oletan, että naiseus, miten sen sitten määrittelee, tuo ystävyysuhteisiin jotakin erityistä, mitä ei ehkä miesten välisissä ystävyyksissä esiinny. Haluan ymmärtää mikä merkitys sukupuolella, ruumiillisuudella ja seksuaalisuudella on ystävyysuhteissa, joita platonisiksikin kutsutaan.

Toisaalta pyrin suhtautumaan sukupuoleen nimenomaan tekemisenä, enkä staattisena luonnollisena tilana. Naisina näen kaikki ne, jotka määrittelevät itsensä naisiksi. Aineistossanikin naisten suhteita toisiinsa kuvataan usein varsin stereotyyppisesti.

Susie Orbach ja Luise Eichenmaum (2002/1989) esimerkiksi väittävät, mielestäni aika löyhin perustein, että naisten kokemuksen perustaan kuuluvat aina sellaiset pehmeät termit kuten yhteisyys, kiintymys, läheisyys ja epäitsekkyyys. Heidän mukaansa nainen myös tunnistaa itsensä suhteessa toisiin ihmisiin ja naisiin, joihin hän on kiintynyt. Orbachin ja Eichenmaumin mukaan naiset arvioivat ja mittaavat itseään aina suhteessa toisiin ihmisiin, kuten ystäviin, työtovereihin ja naapureihin. (Orbach-Eichenmaum 2002/1989, 26-27.)

Ajatukseni siitä, että naisten välinen ystävyys on jotenkin erilaista, verrattuna esimerkiksi miesten ystävyYTEEN, perustuu aiempiin tutkimuksiin. Paul Wright ja Mary Beth Scanlon (1991) ovat tutkimuksessaan todenneet, että naisten ja miesten ystävyyksissä on todellakin eroja. Heidän mukaansa naisten ystävyysuhteet toisten naisten kanssa olivat erityisen vahvoja verrattuna naisten ja miesten väliseen ystävyYTEEN tai miesten ystävyysuhteisiin ylipäätään. Heidän tutkimuksessaan myös osoitetaan joitakin yleisiä oletuksia vääriksi. Yleensä on esimerkiksi ajateltu, että naisten ystävyysuhteita värittää tunteellisuus ja miesten ystävyysuhteitä toiminnallisuus, mutta tutkimuksessa osoittautuikin, että naisten välinen ystävyys sisältää nämä molemmat puolet. Erikoinen havainto oli myös se, että siinä missä naiset ovat avoimempia toisille naisille, miehet ovat avoimempia juuri naisille. Naiset avautuvat kaikkein helpoiten toisille naisille, kun taas miehet odottavat lähinnä romanttista parisuhdetta voidakseen todella tulla toisen ihmisen lähelle. (Wright-Scanlon, 1991, 551- 553.) Nämä havainnot osoittavat, että naisten välisellä ystävyydellä on todella merkittävä rooli naisten elämässä, toisin kuin miesten ystävillä miesten elämässä (emt, 564-565).

Heidi Reeder (2003) tarjoaa ystävyYDEN tutkimiseen toisenlaisen näkökulman. Hän on tutkinut sukupuoliroolien merkitystä ystävyysuhteissa. Hänen mukaansa aiemmat tutkimukset ovat pohjautuneet lähinnä siihen kysymykseen, vaikuttaako biologinen sukupuoli siihen, miten ja millaisia ystävyysuhteita ihminen muodostaa. Tutkimustulokset ovat kuitenkin olleet ristiriitaisia ja Reeder epäileekin syyksi tähän erilaisia sukupuolirooleja ja ryhmittymiä niin nais- kuin miesryhmien kesellä. Hänen mukaansa sukupuoliroolien merkitys on biologialla suurempi, kun puhutaan ystävyysuhteista. Reederin mukaan feminiinisillä naisilla on enemmän sukupuolirajoja rikkovia ystävyysuhteita kuin maskuliinisilla miehillä ja toisaalta maskuliinisilla naisilla on niitä

enemmän kuin feminiinisillä naisilla. Hänen tutkimuksensa pyrkiikin vastaamaan kysymykseen siitä, miten sukupuoliroolit vaikuttavat ystävyysuhteiden muodostumiseen. (Reeder 2003, 143.)

Reederinkin (2003, 144) mukaan vaikuttaa siltä, että jos puhutaan nautinnosta ja läheisyydestä, sitä on eniten juuri naisten välisessä ystävydessä. Naisten ystävyys on siis hänenkin mukaansa läheisempää kuin miesten ystävyys ja miehet taas muodostavat lähimmät suhteensa juuri naisten kanssa. Tästä voidaan päätellä, että naiset kokonaisuudessaan ovat parempia antamaan läheisyyttä. Naiset avautuvat henkilökohtaisista asioistaan mieluummin toiselle naiselle, kun taas miehet keskustelevat syvällisiä mieluummin naisen kuin toisen miehen kanssa. Mitä tulee sukupuolirooleihin, maskuliinisuus miehillä kertoo vähäisestä läheisyydestä ystävyysuhteissa. Androgyyniset naiset taas loivat kaikkein intiimeimpiä ihmissuhteita toisten naisten kanssa. Läheisimmät ystävyysuhteet muodostuvat siis androgyynien ja feminiinien naisten välillä. Seuraavaksi läheisimpiä ystävyysuhteita muodostivat feminiiniset miehet ja vasta viimeisinä maskuliiniset miehet. (Emt., 145.) Reederin tutkimuksen perusteella voi päätellä, että maskuliinisuus miehisenä piirteenä ei lupaa hyvää ystävydestä puhuttaessa.

Määrällinen tutkimus osoitti, että feminiinisillä ihmisillä, olivat he sitten naisia tai miehiä, on kaikkein eniten naisystäviä, maskuliinisilla ihmisillä saman luvun ollessa huomattavasti pienempi. Maskuliinisilla ihmisillä taas oli feminiinisiä ihmisiä huomattavasti enemmän maskuliinisia ystäviä kuin feminiinisillä ihmisillä. Androgyyneillä ihmisillä luku meni tasan. Sukupuolirooleilla oli väliä myös silloin, kun sukupuolia vertailtiin toisistaan erillään. Feminiinisillä miehillä oli naisystäviä enemmän kuin maskuliinisilla miehillä. Maskuliinisilla naisilla oli enemmän miesystäviä kuin feminiinisillä naisilla. Kaiken kaikkiaan kaikilla ryhmillä oli enemmän ystäviä omasta sukupuolestaan. Miehillä oli kuitenkin naisia enemmän sukupuolirajoja rikkovaa ystävyttä. (Reeder 2003, 147.)

Sukupuolesta puhuttaessa ei voi myöskään jättää kokonaan huomioimatta seksuaalisuutta, sillä kannamme seksuaalisuutta mukamme koko ajan. Lisäksi seksuaaliasioissa ja ongelmissa turvaudutaan monesti juuri ystäviin.

Miesten läheisimmät suhteet ovat siis naisten kanssa ja naiset ovat kaikkein läheisimpiä juuri toisten naisten kanssa. Onkin kiinnostavaa pohtia, millä tavoin ystävyys on yhteydessä seksuaalisuuteen ja missä menee raja parisuhteen ja ystävyden välillä? Ystävyden ja parisuhteen välillä on kiinteä yhteys ja niiden rajaa on joskus vaikea vetää.

1.3. Aikaisempi tutkimus

Aikaisempaa tutkimusta naisten välisestä ystävyydestä etenkin Suomessa tehtyä tai suomalaista tutkimusta, on suhteellisen vähän ja silloinkin vain tutkimuksen sivujuonteena. Arja Mäkisen tutkimus *Oikeesti aikuiset* (2008) keskittyy ensisijaisesti yksineläjänaisiin ja se vain sivuaa ystävyyttä. Mäkisen myöhemmät julkaisut ovat kuitenkin ottaneet ystävyuden lähempään tutkimukseen ja hänen yleistajuinen teoksensa *Meidän kesken* (2010) keskittyykin jo kokonaisuudessaan ystävyyteen.

Kirjastossa tekemäni ystävyys-aiheiset tiedon haut tuottivat vain vähän haluamaani tieteellistä tietoa. Löytämästäni ystävyyttä koskevasta kansantajuemmasta kirjallisuudesta valikoin tutkimuksen aineistoksi kirjat *Ystävien kirja* ja *Meidän kesken*. Varsinaista teoreettista tai tutkimukseen nojaavaa tietoa on saatavilla vain vähän, ja sekin vähä mitä löytyy, tuntuu epärelevantiltä. Syynä vähäiseen tiedon määrään voi olla ystävyuden tutkimisen vaikeus. Mäkinen (2010) oli omassa työssään törmännyt samaan ongelmaan ja hänkin oli onnistunut löytämään vain pieniä tiedonmurusia sieltä täältä.

Laajemmasta kontekstista katsottuna ystävyyttä on kuitenkin tutkittu jo kauan. Antiikin Kreikan filosofit, kuten Platon ja Aristoteles, pohtivat ystävyyttä. Noilta ajoilta on kieleemme jäänyt ilmaisu platoninen ystävyys. (Snyder-Smith 1986, 63.) Silloin ystävyys tarkoitti nimenomaan miesten välistä ystävyyttä ja ystävyys oli miesten yksinoikeus. Itse haluaisin tässä työssäni kyseenalaistaa koko käsitteen platonisesta ystävyydestä. Seksuaalisuus on niin iso osa modernia identiteettiä, että uskon seksuaalisuuden olevan läsnä myös platonisista ystävyyssuhteista puhuttaessa. Naisten ystävyuden yllä on joka tapauksessa edelleen jokin salaperäisyyden varjo, jota olisi jo aika hieman raottaa. Tuohon kysymykseen yritän tutkimuksellani vastata.

Ystävyydestä puhuttaessa on vaikea jättää huomioimatta yksinäisyyttä. Ystävät ja kaverit nähdään yleisesti voimavarana ja yksinäiset ihmiset ovat monesti yksinäisiä juuri siksi, että heillä ei syystä tai toisesta ole ystäviä. Kalle Achte'n ja Tuulio-Henrikssonin (1984, 9-11) mukaan yksinäisyyttä on monenlaista. Ihminen voi olla yksin, koska hän haluaa tai siksi, että hänellä ei ole vaihtoehtoja. Yksinäisyyden vastakohtana voi ajatella syvää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ystävyys, siinä missä parisuhdekin, perustuu yleensä nimenomaan tuollaiselle yhteenkuuluvuudelle. Toisilta ihmisiltä kuitenkin saattaa puuttua tämä kyky luoda yhteyksiä muihin ihmisiin ja siksi he jäävät yksinäisiksi. Heiltä puuttuu kenties taito ja kyky luottaa toisiin ihmisiin, ja luottamuksesta, jos jostakin,

ihmissuhteissa on kyse. Achte´n ja Tuulio-Henrikssonin mukaan kyse on sisäisestä ristiriidasta. Pohjimmiltaan kaikki ihmiset kaipaavat läheisyyttä, vaikka haluaisivatkin olla yksin. Kaikkien ihmisten yksinäisyys ei kuitenkaan synny samoin perustein. Osa yksinäisistä voi tulla ihmisten kanssa hyvinkin toimeen, mutta suhteet eivät muodostu koskaan kovin syvällisiksi. Tällaiset ihmiset levittävät ympärilleen yksinäisyyttä ja taustalla on monesti depressiota ja alakuloisuutta. (Achte-Tuulio-Henriksson 1984.)

Vesa Nevalainen (2009, 10-11) kirjoittaa yksinäisyyden ajallisista ulottuvuuksista. Hänen mukaansa yksinäisyys on aina sidoksissa sekä kulttuuriin, että aikaan. Aika vaikuttaa paitsi siihen, mikä tulkitaan ja koetaan yksinäisyydeksi, myös siihen kuinka paljon ja helposti sitä esiintyy. Erilaiset elämäntilanteet heittelevät ihmisiä ympäri maailmaa, mistä johtuen ystävyys- ja perhesuhteet ovat kovilla. Monesti ystävyysuhteet katkeavat nykyään siihen, että toinen muuttaa toiselle paikkakunnalle tai toiseen maahan asumaan ja etäisyydet kasvavat liian suuriksi. Toisaalta samoista syistä johtuen ystävyysuhteet ovat nykyään myös muuttaneet muotoaan. Nykyään entistä useampi ihmiskontakti tapahtuu Internetin välityksellä. Nevalaisen jalanjäljissä voisi pohtia sitä, ovatko Internetissä luodut kontaktit verrattavissa kasvokkain tapahtuvaan kanssakäymiseen.

Voimme siis tulla siihen tulokseen, että yksinäisyys ja se, millä tavoin se ilmenee, on täysin kulttuurisidonnainen asia. Yksinäisyys riippuu osittain yksilön itsemäärittelystä ja se vaihtelee eri kulttuureittain ja toisaalta eri ihmistenkin välillä. Yhteiskunnissa, jotka arvostavat yksittäisten ihmisten henkilökohtaista panosta, yksinäisyys on tietyllä tapaa paljon yleisempää kuin yhteisöissä, joissa elämä pyörii perheen ympärillä. (Hartog 1981, 3-4.) Tulkintani mukaan ystävyuden voi määrittellä jokseenkin samaan tapaan. Yksinäisyys ja ystävyys ovatkin saman asian kaksi eri puolta.

Täytyy kuitenkin muistaa, että yksinäisyys voi olla täysin vapaaehtoista. Ihminen voi useastakin syystä valita olla yksin. Yksinolo voidaan erottaa varsinaisesta yksinäisyydestä, sillä yksinäisyys on nimenomaan tila, jota ei ole toivottu. Yksinäisyyden voi kokea pienenä, suurena tai jopa koko elämän pilaavana ongelmana ja siihen liittyy paljon ikäviä ja negatiivisia tunteita. Yksinäinen ihminen voi tuntea itsensä surulliseksi, pahaksi tai jopa inhottavaksi, sillä hän saattaa pohtia kaiken aikaa sitä, miksi hän on yksin. Yksinäinen saattaa kokea olevansa syyllinen omaan yksinäisyyteen ja sitä kautta hän saattaa jopa vajota oravanpyörämäiseen tilaan, jossa mikään ei huvita. Yksinäisyys voi siis saada ihmisen masentuneeksi ja toisaalta masentunut ihminen saattaa erakoitua ja tulla yksinäiseksi. (Nevalainen 2009, 21-22.)

Ystävyiden ja yksinäisyyden suhde perustuu ajatukseen, että ystävyys suojaa yksinäisyydeltä. Ihminen voi tuntea itsensä yksinäiseksi joukossakin, mutta todellisen ystävän kanssa ei kenenkään tarvitse olla yksinäinen.

2. KESKEISET KÄSITTEET

*Aito ystävyys on
kuin hyvä terveys:
sen arvon tajuaa usein
vasta kun sen on menettänyt.
– Charles Colton*

2.1. Minuus ja identiteetti

Ystävä on joku, joka on meille läheinen ja tärkeä ja jonka voimme itse valita. Ystävyys on jotakin, joka muodostuu ihmisten välille näiden vapaasta tahdosta. Ystävät haluavat vapaaehtoisesti viettää aikaa toistensa kanssa. Ystävyys on suhde, jonka toimivuus perustuu siihen, että kahden tai useamman ihmisen minuudet, identiteetit ja arvot kohtaavat. Ystävyys on aina intiimiä.

Ystävyyttä onkin hyvä tarkastella kahden minuuden liittona. Minuus ja identiteetti ovat oleellisia käsitteitä myös tutkimukseni kannalta. Minuus ja identiteetti ovat keskeisiä ja hyödyllisiä käsitteitä myös silloin, kun ajattelee ystävyyttä näyttämöinä ja tiloina. Minuudet ovat ne, jotka ottavat tilan haltuunsa ja minuudet ja identiteetit syntyvät aina suhteessa annettuihin tiloihin. ”Minä” syntyy aina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ystävyys on eräänlainen abstrakti tila, joka luo edellytykset ja raamit niille mahdollisille identiteeteille ja minuuksille, joita sen turvin voidaan tuottaa. Aineistoni retorisen tutkimuksen voi sitoa näihin termeihin. Kuka puhuu ja kelle puhutaan, ovat kysymyksiä, joiden takana on aina joku minä.

Mikko Saastamoisen mukaan identiteetti on merkityksen lähde, jota on jatkuvasti pohdittava ja määriteltävä. Minuus ja identiteetti eivät siis hänen mukaansa ole annettuja ja staattisia, vaan jatkuvan pohtimisen ja tuottamisen tuotosta. Nyky-yhteiskuntamme tuntuu perustavan ajatukselle, että me olemme kaikki oman elämämme herroja. Meistä voi tulla mitä vain ja voimme päästä elämässä niin pitkälle kuin itse haluamme. Tällaisen ajattelutavan mukaan se, mitä olemme, koostuu niistä valinnoista, joita teemme ja vaihtoehtoja on lukemattomia. (Saastamoinen, 2006, 170-17.)

Identiteettiä ja minuutta tuotetaan lähes samalla tavoin kuin näyttelijä tuottaa roolihahmoaan. Identiteetti on eräänlainen rooli ja näin ollen ystävyys on eräänlainen esitys, joka näiden roolihahmojen kautta esitetään. Roolihahmolla on aina myös tietty sukupuoli, jota hän tuottaa, ja jota voimme kutsua myös sukupuolirooliksi, sillä sukupuolikin rakentuu aina sukupuolen yhteiskunnallisten representaatioiden avulla (Mäkinen K 2007, 7). Identiteetti näyttäytyykin näin tärkeänä osana esitystä ja esitystutkimusta, sillä ilman ihmisiä ei ole esityksiä, ja siellä missä on ihminen, on aina myös esitys ja rooli.

Nykyaikana arki ajattelussa ajatellaan, että minuus on projekti. Yksilö tuottaa tuota minuuttaan erilaisia valintoja tekemällä. Minuus nähdään monikerroksisena ja vivahteikkaana ja uskotaan, että minuudella on sisin, joka kehittyy ajan myötä. Ihmiselle on myös luontaista etsiä yhtenäisyyttä ja jatkuvuutta ajallisella ulottuvuudella ja tätä jatkuvuutta tuotetaan kertomalla tarinoita ja suhteuttamalla näitä tarinoita vallitseviin malleihin elämäkulusta. (Saastamoinen, 2006, 171-172.) Teemme itsestämme ja maailmastamme ymmärrettävän ihmissuhteidemme kautta, kertomalla siitä toisillemme. Nämä tarinat eivät synny tyhjästä, vaan ne hyödyntävät jo vakiintuneita kerronnan muotoja. Kuvaus ei siis ole aina seurausta tapahtumasta, vaan tapahtuma on seurausta kuvauksesta. (Emt., 177.) Tästä voi päätellä, että se mitä me olemme, on aina jossakin määrin ympäristömme muokkaamaa. Näin ollen ystävytemmekin rakentuvat sosiaalisissa suhteissa jo valmiita malleja hyödyntäen.

Identiteetin käsite kietoutuukin vahvasti minuuden käsitteeseen. Arkikielessä kyseiset termit saattavat jopa sekoittua ja kaikille ei ole mitenkään selvää mistä puhutaan kun puhutaan identiteetistä. Omassa tutkimuksessani erotan minuuden ja identiteetin kuitenkin toisistaan. Minuuden muuttuessa määrittelyn ja arvostuksen kohteeksi puhutaan identiteetistä (Saastamoinen 2006, 172). Ystävyys on keskeisessä osassa myös kun ajatellaan minuuden tuotteistumista, sillä ystävyudet ovat identiteetin rakentamisen näyttämöitä. Minuudesta pyritään tekemään myyvämpi ja haluttavampi. (Mäkinen K 2007, 1.) Yhteiskunnalliset käytännöt ja sosiaalinen vuorovaikutus ovat sidoksissa minuuden tuotteistumisen käytäntöihin. Menestyvän minän on vastattava yhteiskunnassa vallitsevia, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muodostuvia mielikuvia. (Emt., 2.) Hyvän ystävän on muistutettava sitä kuvaa, joka meillä on hyvästä ystävästä. Kyse on hyväksytyksi tulemisesta. Minuuden tuotteistumisella tarkoitan niitä prosesseja, joiden avulla minuudesta tulee brändi, tuotemerkki.

Sosiaalitutkimuksessa identiteetti jaetaan edelleen persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Identiteetin käsitteen viimeaikainen suosio onkin pitkälti sidoksissa sen ongelmiin. Identiteetti tarjoaa välineen persoonallisen ja sosiaalisen, yksilön ja yhteiskunnan sekä psyykkisen ja sosiaalisen välille. Se on suhteellinen ja rakentuu suhteiden kautta. Sen avulla erilaisuutta jäsenetään ja tehdään ymmärrettävämmäksi. Identiteetti edellyttää samastumista johonkin identiteettiin ja sitä ilmentetään joko symbolisesti tai ilmaisullisesti esimerkiksi vaatteiden avulla. Tästä johtuen identiteetillä on materiaallinen perusta. (Saastamoinen 2006, 172-173.) Kapitalistinen markkinatalous onkin tärkeä konteksti kun puhutaan minuuden tuotteistumisesta, sillä se tavarauttaa sosiaalisia suhteita. Kuluttamisesta on tullut osa sosiaalisia suhteita, sillä kuluttaminen perustuu mielikuviin ja haluttavuuteen. Nämä termit voidaan liittää sekä hyödykkeisiin, että itse kuluttajaan. Kuluttaminen on minuuden tuottamisen tapa. (Mäkinen 2007, 2-3.)

Minuudella ja kulttuurilla on vahva suhde, sillä pyrkimyksemme on olla ymmärrettäviä toisille ihmisille ja tämä tapahtuu omaksumalla niitä minuuden ymmärrystapoja, joita on saatavilla. Kielellisen lähestymistavan kannattajat ovatkin sitä mieltä, että todellisuus ei ole objektiivinen entiteetti, vaan pikemmin se mitä käsitämme todellisuutena, on jotakin, jonka tuotamme sosiaalisesti kielen ja symbolien avulla. Mikäli haluamme tutkia todellisuutta, on meidän tutkittava sitä, miten ihmiset sitä tuottavat vuorovaikutussuhteissaan. Minuuden taustalla voi nähdä olevan erilaisia vallankäytön muotoja, joilla tietyistä tavoista ymmärtää ihmisyyttä on tullut normi ja jolloin poikkeamista tulee rangaistavia. Kyse on arkisista heterogeenisistä käytännöistä, jotka ovat syntyneet tietynlaisen yhteiskuntajärjestelmän jatkuvuuden varmistamiseksi. (Saastamoinen 2006, 174-176.)

Tavallisesti ”minä” ymmärretään toimijana, jolla on jonkinlainen ensisijaisuus suhteessa niihin rooleihin ja funktioihin, joissa se saa sosiaalisen näkyvyyden ja merkityksen. Syytä olisi kuitenkin kysyä, missä määrin tuo identiteetti on jonkinlainen ihanne kuin itse kokemusta kuvaava piirre. Henkilön jatkuvuus on harvemmin loogista tai analyyttistä, vaan pikemminkin sosiaalisesti synnytettyjä ymmärrettävyyden normeja. Mikäli identiteetti yritetään vakauttaa yhdenmukaiseksi sukupuolen ja seksuaalisuuden käsitteillä, joutuu henkilön käsite jo sinällään kyseenalaiseksi. Kulttuuriimme ilmaantuu myös sellaisia sukupuolitettuja olentoja, jotka kyllä näyttävät ihmisiltä, mutta jotka eivät onnistu noudattamaan niitä kulttuurisen ymmärrettävyyden normeja, joilla ihmisyyttä tavallisesti määritellään. Halun heteroseksualisointi edellyttää ja organisoii feminiinisuuden ja maskuliinisuuden erillisiksi ja toisilleen vastakkaisiksi niin, että feminiinisuuden

nähdään ilmaisevan naiseutta ja maskuliinisen miesmäisyyttä. Kulttuurinen matriisi siis olettaa, että tietynlaisia identiteettejä ei ole edes olemassa, vaan identiteetit ovat pirstoutuneita ja tilanteista riippuvaisia ja siten vaihtuvia. (Butler 2006/1990, 68-69.)

Mäkinenkin pohtii minuuden ja ystävyuden kytköksiä *Meidän kesken* – kirjassa:

”Läheinen ystävyys vaatii ystävän minäkuvan keskeisen sisällön hyväksymistä. Minäkuva on kaikki se, mitä ihminen kokee olevansa ja millaiseksi hän uskoo voivansa tulla. Minäkuvan ytimeen kuuluu muun muassa kokemus omasta sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, iästä ja etnisestä taustasta. Myös henkilökohtaisesti koettu usko ulottuu minäkuvan ytimeen. Jollet hyväksy ystäväsi minäkuvan tukipilareita, et hyväksy häntä itseään.” (Mäkinen 2010, 73.)

Mäkinen jatkaa:

”Yhden ystäväsi mielestä saatat olla rohkea ja avoin, mutta toinen saattaakin pitää sinua pidättyväisenä, harkitsevana ja arasteluun taipuvaisena. Vaikka ystäväpiirin jäsenten näkemykset poikkeaisivat toisistaan, ne voivat silti pitää paikkaansa. Ympäristö, tilanne ja muut ihmiset vaikuttavat siihen, kuinka käyttäydymme, mitä teemme ja mistä puhumme. Eri yhteyksissä kohdatut ystävät voivat tuntea sinut joiltakin osin erilaisena henkilönä.” (Emt., 79.)

Päättelenkin, että ystävyys, minuus ja identiteetti muodostavat kiinteän kolmikon. Ystävät ovat toisin kuin perhe ihmisiä, jotka itse valitsemme. Ystävä on osa identiteettiämme, osa sitä, miten haluamme muiden meidät näkevän ja osa sitä, miten näemme ja määrittelemme itsemme. Tietynlaiset ihmiset omaavat tietynlaisia ystäviä. Tulkintani mukaan voidaan puhua minuuden tuotteistumisesta. Ystävyys on yhä voimakkaammin sidoksissa erilaisiin tuotteisiin ja sitä kautta mielikuviin. Minuudesta itsestään on tullut brändi, jota rakennetaan kuluttamalla. Monesti ystävät pukeutuvatkin samalla tavalla ja eri ihmisryhmille kaupataan erilaisia tuotteita ja muotia. Suomessakin on erilaisia alakulttuureja, joissa on omat pukeutumistyyli ja käyttäytymiskoodistot. Tällaisiksi kulttuureiksi voidaan laskea esimerkiksi, hipit, emot, snobit, gootit ja fruttarit. Ystävät määrittelevät itsensä suhteessa ystäväänsä ja toisaalta jo ystävien valinta kertoo ihmisen itsemäärittelystä. Ystävistämme tulee ikään kuin osa sitä, miten me näemme itsemme, mutta myös

osa sitä, miten toiset näkevät meidät. Tästä syystä tietynlaiset ihmiset omaavat tietynlaisia ystäviä. Ystävät muistuttavat usein toisiaan.

2.2. Heteronormit

Sukupuoli ja seksuaalisuus ovat aina kiinteässä liitossa keskenään. Naistutkimusta seuraten lähdän ajatuksesta, että identiteetti on aina sukupuolittunut, mikä pakottaa pohtimaan identiteetin kiinnittymistä heteroseksuaalisuuteen. Sukupuoli on myös kiistatta yksi tärkeimmistä sosiaalisista tekijöistä kun puhutaan ystävydestä (Allan, 1989, 65). Normeilla taas tarkoitan käyttäytymissääntöjä, jotka kertovat miten yhteisön jäsenen tulisi toimia (Mäkinen, 2008, 32).

Ystävyys käsitetään yleensä suhteena, josta arkikielessä käytetään termiä platoninen suhde. Platoninen suhde on arkikielessä jotain, johon seksuaalisuus ei kuulu. Tulkintani mukaan seksuaalisuus ja sukupuoli ovat kuitenkin aina läsnä, silloinkin kun ne on piilotettu pois näkyviltä.

Sukupuoli näyttäytyy ihmisille helposti itsestään selvänä asiana. Todellisuudessa suhde itseen ja toisiin määrittyy kuitenkin voimakkaasti sen kautta, mihin sukupuoleen itse itsemme näemme kuuluvan ja mihin kategoriaan muut meidät luokittelevat. Tulkinnat sukupuolesta tehdään useimmiten vaistonvaraisesti ja tiedostamatta ja niitä ohjaa kulttuurinen sukupuolijärjestelmän malli. (Vihlman, 2009, 13.)

Ruumiin käytännöt, eletty arki, teoriat, diskurssit ja representaatiot sekoittuvat käsitteissä sukupuoli ja seksuaalisuus. Seksuaalisten representaatioiden maailmassa ihmiset ovat sisäistäneet ne luonnollisena osana kaikkien tuntemaa sukupuolijärjestelmää. Esitykset ja todellisuus kuitenkin kohtaavat vain harvoin. Teorian ja käytännön välille muodostuu kuilu. Sukupuolen käsite on ihan yhtä ongelmallinen kuin seksuaalisuudenkin käsite. (Karkulehto 2006, 47.)

”Tässä mielessä sukupuoli ei ole substantiivi, mutta ei myöskään kokoelma vapaasti kelluvia ominaisuuksia, sillä vaikutelma sukupuolen substanssiluonteesta on performatiivisesti tuotettu ja sitä pakottaa sukupuolisen koherenssin sääntelevä käytäntö. Siispä sukupuoli osoittautuu substanssien metafysiikan perityssä diskurssissa performatiiviseksi – toisin sanoen sen identiteetin muodostajaksi, joka sen väitetään olevan. Tässä mielessä sukupuoli on aina tekemistä, vaikkei se olekaan

sellaisen subjektin toimintaa, jonka voisi sanoa olevan olemassa ennen tekoa.” (Butler 2006/1990, 78-79.)

Ystävyys muodostuu aina erilaisten minuuksien ja identiteettien kohdatessa. Ystävyys on eräänlainen neuvottelu siitä, miten tila otetaan ja jaetaan näiden minuuksien kesken. Ruumis on yhtä keskeinen käsite työssäni kuin minus ja identiteettikin. Ruumis ja ennen kaikkea seksuaalinen ruumis, on se paikka, johon minus ja identiteetti kiinnittyvät. Ruumiimme rajoittaa aina jonkin verran niitä valinnan mahdollisuuksia, joita meillä on, kun muodostamme ystävyksiä.

Judith Butlerin tuotannossa sukupuoli ja seksuaalisuus nivoutuvat yhteen heteroseksuaalisen järjestyksen myötä. Butler kirjoittaa pakkoheteroseksuaalisuudesta ja pohtii sitä, mistä siinä oikein on kyse. Hän haluaa tietää, mikä yhdistää pakkoheteroseksuaalisuutta ja niitä diskursiivisia käytäntöjä, jotka vakiinnuttavat sukupuolen käsitteet. Mikäli identiteetti ajatellaan diskursiivisten käytäntöjen seuraukseksi, niin missä määrin sukupuoli-identiteetti on seurausta pakkoheteroseksuaalisiksi tunnistettavissa olevista käytännöistä? (Butler 2006/1990, 70.)

Aineistoni suhteen Butlerin ajatus pakkoheteroseksuaalisuudesta näyttölee tärkeää osaa. Se mikä näyttää ensi silmäyksellä olevan yhteistä eri aineistolle, on juuri tuo kaiken läpäisevä pakkoheteroseksuaalisuus. Pakkoheteroseksuaalisuus jäsentää ihmisten välisiä suhteita voimakkaammin kuin pelkkä binaarinen nais-mies -näkökulma.

Halu ei kuulu ystävyuteen. Vai kuuluuko? Ruumiimme kantaa mukanaan aina merkityksiä ja osa niistä on aina väistämättä seksuaalisia. Tutkimuksessani kiinnitän huomion myös siihen, mistä toistuvasti vaietaan. Tärkeää on huomata, että seksuaalisuus on aina läsnä, silloinkin kun siitä vaietaan.

Tutta Palinin mukaan heteroseksuaalisen matriisin puitteissa tapahtuva identiteettityö ei kuitenkaan ole vapaaehtoista, sillä sukupuoli-identiteettejä ei voida palauttaa pelkästään valintoihin. Roolit ovat sitovia ja rajoittavia. Subjekti ei voi valita sukupuoltaan, koska sukupuolen materiaalisuus tuottaa normeja rituaalisesti toistamalla. (Palin 2004, 239.) Vapautemme valita ei siis sittenkään ole niin vapaata kuin ehkä haluaisimme. Ruumiillisen olemassaolon voi ymmärtää myös toiminnallisena ulottuvuutena. Objektiruumiin tarkastelun sijasta pitäisi siirtyä eletyn ruumiin tarkasteluun. Kokemuksellinen ruumis ei ole yleistettävissä samoin kuin lääketieteellisen tiedon ja vallan

lävistämä ruumis. Ruumiinkokemus paikantuu aina konkreettisesti, ja naiset ja miehet ottavat tilan eri tavoin haltuunsa. Tila ja ruumis rakentuvat suhteessa toisiinsa. (Emt, 240.)

Tästä syystä tutkimukseni keskiössä ovat juuri nuo näyttämöt, joita naissubjektit ystävyysuhteissaan tuottavat. Ystävyysnäyttämöt koostuvat naissubjekteista, tuntevista seksuaalisista ruumiista ja niistä identiteeteistä ja minuuksista, jotka näihin ruumiin pintoihin ovat piirtyneet. Esitys tapahtuu aina jollekin yleisölle. Esitys on aina hieman erilainen riippuen siitä kenelle, ja missä kulttuurissa ja kontekstissa sitä esitetään ja sitä tulkintani mukaan ohjaavat erilaiset pakkoheteroseksuaaliset käytännöt, ja heteronormit. Seuraavaksi liitän mukaan viimeisen tärkeän käsitteen, joka liittyy esittämiseen eli performanssiin.

2.3. Performanssit

Ilmiönä performanssi on lähtöisin taiteesta, mutta sanan käyttö on yleistynyt ja levinnyt tarkoittamaan lähes kaikkia kulttuurissamme ilmeneviä esityksiä. Performanssiesitys voi olla melkein millainen tahansa, eikä termi ole mitenkään erityisen tarkka. Marvin Carlson esittääkin, että ”Ei ole mikään uusi huomio, että kaikki sosiaalinen käyttäytyminen on jossain määrin ´esitettyä´ ja että erilaiset sosiaaliset suhteet voidaan nähdä ´rooleina´.” (Carlson, 2006/1996, 2004, 52.)

Richard Schechner (2003) käyttää käsitettä *performance*, joka on juuri tällainen laaja termi. Se ei mielestäni kuitenkaan täysin vastaa suomen kielen sanaa performanssi. Schechnerin performanssi on paljon monimerkityksisempi ja laajempi ja sen alle voidaan sijoittaa kirjaimellisesti kaikki inhimillinen toiminta. Hänen mukaansa arkielämän ja performanssin välinen raja on paikoin hyvinkin keinotekoinen, mutta aina kulttuurisidonnainen. Eri kulttuurit määrittelevät tosielämän ja esityksen rajan eri tavoin. (Schechner 2003, 70.) Performatiivisuutta on kaikessa käyttäytymisessä, joka on aina opittua ja toistettavissa olevaa. Performatiivisuus liittyy aina sosiaalisiin rooleihin, pienistä eleistä aina suuriin esityksiin, jotka koskevat jokaista yhteiskunnan jäsentä. (Schechner 2002, 326.) Käyttämäni suomenkielinen termi performanssi vastaa enemmänkin juuri Schechnerin laajempaa termiä *performance*. Nidon tuon performanssikäsitteen yhteen näyttämöajatuksen kanssa. Elämä on esitystä.

Kirjoitan työssäni ystävyuden näyttämöistä. Nämä näyttämöt sisältävät erilaisia dramatisointeja, joilla tuotetaan asiaankuuluvia vaikutelmia itsestä (Goffman 1971, esim. 27–28). Performansseille oleellista on myös yleisön läsnäolon olettaminen. Nämä näyttämöt ovat siis sosiaalisia näyttämöitä. Sosiaalinen rakenne luo edellytyksiä hallita näyttämöä ja sitä mistä tilanteessa on kyse. (Pirskanen 2006, 110.) Sukupuoli sijaitsee tällöin puheessa, ajattelussa ja ruumiin sukupuolisessa pinnassa (emt, 111). Mikäli sosiaalisen sukupuolen rakennettua luonnetta tarkastellaan itsenäisenä ja biologisesta sukupuolesta erotettuna, sukupuolesta muodostuu keinotekoinen tuote. Mies ja maskuliininen tai nainen ja feminiininen voivat silloin merkitä yhtäläillä niin naispuolista kuin miespuolistakin kehoa. (Butler 2006/1990, 55.) Sukupuoli ei ole vain yksi ja pysyvä ominaisuus, vaan sitä luodaan jatkuvasti eri tavoin eri tilanteissa (Lempiäinen 2003, 154).

Tarkasteluni kohteena ovat ne erilaiset maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien esittämisen tavat, joita naisten välisessä ystävyudessa esiintyy. Kysymykset erilaisten alakulttuurien ja identiteettien yhteyksistä osana ystävyyssuhteiden muodostumista voidaan tulkintani mukaan liittää myös kaupallisten identiteettien leviämiseen (Pirskanen 2006, 124) ja sitä kautta minuuden kaupallistumiseen (Mäkinen K 2007). Päätelenkin, että ystävyuden kaupallistuminen vaikuttaa ystävyuden kokemiseen ja toisaalta sen esittämisen tapoihin.

”On tärkeää huomata, että esitys ei liity vain tekemiseen vaan myös tietyn toiminnan toistamiseen. Jännite siinä, miten määritelty muoto tai aiempi sisältö lihallistuvat esityksessä ja miten ne sopeutuvat alati muuttuvaan nykytilaan, tekevät esityksestä innostavan kohteen aikana, jolloin yhä useammasta asiasta käydään kulttuurista neuvottelua. Esityksen tutkimisen avulla pyritään selvittämään, kuinka inhimillisen toiminnan kaavat vahvistuvat tai muuttuvat kulttuurissa ja kuinka ne sopeutuvat toisiinsa kulttuurien kohdatessa. Esitys ei pidä sisällään vain tekemistä ja teon toistamista, vaan myös esiintyjien ja katsojien tietoisuuden teosta ja sen toistamisesta.” (Carlson 2006/1996,2004, 11.)

Esitystutkimuksen alkuvaiheen strategiat ja kiinnostuksen kohteet ovat pääosin peräisin sosiologiasta ja antropologiasta. Vaikka kielitiede on ainakin näennäisesti vähemmän tärkeä alue, se on silti tarjonnut paljon analyttisiä työkaluja ja käsitteitä esityksen ymmärtämiseksi. Yksi näistä käsitteistä on esitystä lähellä oleva ja tärkeä performatiivisuuden käsite. (Emt., 87.)

Suorittaessaan performatiivisen puheaktin puhuja ei ainoastaan toteuta jotakin, vaan suorittaa samalla myös teon. Performatiivisen puheaktin tarkoitus on siis tehdä jotakin, eikä ainoastaan välittää jotakin. (Carlsson 2006, 94.) Performatiivinen lähestymistapa kiinnittää huomion aktin erityiseen kontekstiin, intentionaalisuuteen ja oletettuun tai todelliseen vaikutukseen (emt., 95). Ruumiin toiminta ei ole ikinä täysin tahdonalaista, vaan puhuva ruumis luo aina ylimääräistä, joka kumoaa tuottamansa puheen (emt., 100). Performatiiviset lausumat voivat kuitenkin onnistua vain toistettavuuden avulla. Performatiivinen lausuma ei voi saada asioita perille, ellei sitä tunnusteta yhteensopivaksi jonkin toistettavan mallin kanssa. Jokainen sitaatio voi kuitenkin luopua kaikista annetuista konteksteista ja synnyttää äärettömästi uusia konteksteja. Sukupuoli ei siis ole annettu sosiaalinen tai kulttuurinen ominaisuus vaan kategoria, joka rakentuu uudelleen esityksissä. Teot eivät ole yksittäisiä tapahtumia, vaan ritualisoitunutta tuottamista, jota toistetaan pakonomaisesti. (Emt., 113–115.) Esitys ja performanssi liittyvät sekä merkitysjärjestelmän vahvistamiseen, että sen purkamiseen (emt., 118). Performatiivisuuden voi siis nähdä performanssin lähisukulaisena ja siten se on lähellä esityksen ja esittämisen perinnettä (emt., 11).

Sukupuolikäsitykset ovat yhteiskunnassamme monesti hyvin stereotyyppisiä. Stereotyyppioissa kiteytyvät ajatukset naisten ja miesten ominaisuuksista, jotka ovat usein polarisoituneita. Sukupuolet nähdään toisilleen vastakkaisina ja niistä puhutaan sukupuolieron kautta. Kulttuurisesti naiset ja miehet nähdään erilaisina. Sosialisatiossa lapset oppivat sukupuolittunutta käyttäytymistä. He eivät pelkää toista vallitsevia sukupuolisuhteita, vaan myös haastavat ne. Kaikki tytöt ja pojat eivät siis toteuta sukupuoltaan samalla tavalla, vaan sosialisatiossa opitaan ennemminkin tunnistamaan stereotyyppisiä. Sukupuolisosialisatiossa yksilö oppii siis tunnistamaan vallitsevat maskuliinisuuden ja feminiinisuuden stereotyyppit ja voi poimia niistä elementtejä itse esitettäväksi ja tuotettavaksi. Yksilö tekee siis tekoja ja asioita, joita muut kulttuurin jäsenet käsitteellistävät feminiiniseksi tai maskuliiniseksi. (Pirkanen 2006, 95-96.)

Siinä missä sukupuoliero on polarisoitunut, on polarisoitunut myös käsitys naisten ja miesten ystävyyksistä, mikä tuli ilmi myös Reederin (2003) tutkimuksessa (ks. s. 6-7). Feminiiniseksi liitetyt piirteet liitetään monesti myös naisten välistä ystävyyttä koskeviksi. Naiset ovat suhteissaan empaattisia ja tunteellisia, miesten ystävyys-suhteita taas sävyttää enemmänkin aktiivisuus ja toiminnallisuus. Uskoisin kuitenkin, että sukupuoli ei ole meitä niin vahvasti sitova tekijä. Todellisuudessa variaatioita on enemmän. Naiset voivat harrastaa yhdessä ja miehet voivat keskustella syvällisiä.

Sukupuoli-identiteetin nähdään rakentuvan performatiivisesti juuri niissä teoissa, joiden on ajateltu olevan biologiaan perustuvan sukupuoli-identiteetin seurausta. (Karkulehto 2006, 63).

Materiaalisuutta, ruumiillisuutta, sosiaalista, psyykkistä, diskursiivista ja performatiivista ei voi kuitenkaan koskaan erottaa toisistaan, sillä jaot voi ylittää kytkemällä subjektit ja kulttuuriset diskurssit, representaatiot ja merkityksenannot yhteen. Sukupuoli ja seksuaalisuus ovat siis myös osa tätä samaa mutkikasta poliittista, paikantunutta ja alati muuttuvaa identiteetti- ja subjektivaatioprosessia. Identiteettiä jäsentävät sukupuolen lisäksi myös muut kategoriat, kuten rotu, etnisyys, kansallisuus, uskonto, yhteiskunnallis-taloudellinen asema, koulutus, ikä ja maantieteellinen tai sosiopoliittinen paikka ja niillä kaikilla on vaikutuksia ja seuraamuksia yksilöiden elämässä. (Emt., 69.) Tästä voisi päätellä, että ystävyuden näyttämö on paitsi feminiinisyyden esittämisen paikka, myös subjektivaatioprosessin, eli oman itsemäärittelyn, työväline.

Yhtäältä ihmiset hakevat ympärilleen itsensä kaltaisia ystäviä, jotka vahvistavat heidän minuuttaan ja joiden kanssa on helppo tulla toimeen. Toisaalta tähän ystävienvälistä prosessiin vaikuttaa myös se, että tietynlaiset ihmiset yksinkertaisesti tutustuvat toisiinsa helpommin. Pienten lasten äidit esimerkiksi ystävystyvät helpommin toisten pienten lasten äitien kanssa, koska he liikkuvat samoissa paikoissa, kuten leikkikentällä. Heidän ystävyytensä saattaa myös toimia paremmin, koska heillä on yhteisiä asioita joista keskustella. Vapautemme valita ei siis ole kuitenkaan täysin vapaata, vaan sosiaaliset rakenteet vaikuttavat väistämättä ystävien valintaan (Allan, 1989, 152).

3. TUTKIMUSAINEISTO JA SEN KÄSITTELY

*Tosi ystävä saapuu,
kun muu
maailma lähtee
– Walter Winchell*

3.1. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu kahdesta opaskirjasta ja viidestä eri-ikäisille naisille suunnatuista naistenlehdistä helmikuulta 2011. Halusin aineistooni lehtiä jotka on suunnattu mahdollisimman monelle eri ikäkategoriialle. Jätin kuitenkin lasten ja nuortenlehdet aineistoni ulkopuolelle. Helmikuun valitsin ajankohdaksi siksi, että ystävänpäivä on helmikuun 14. päivä ja päättelin, että ystävänpäivän ajankohta olisi otollinen yrittäessäni löytää riittävän suurta, mutta kuitenkin rajattua määrää ystävyysaiheisia juttuja. Halusin myös ystävänpäivän osaksi tutkimustani, sillä siinä missä voidaan puhua minuuden tuotteistumisesta, voidaan puhua myös ystävänpäivän kaupallistumisesta. Ystävänpäivästä onkin tullut yksi suurimmista kaupallisista päivistä ja silloin lähetetään kolmanneksi eniten kortteja joulun ja pääsiäisen jälkeen. Uskon, että ystävyyden tuotteistuminen ja ystävänpäivän kaupallistuminen liittyvät yhteen ja, että kumpikin kertoo jotakin oleellista myös ajastamme ja kulttuuristamme.

Tutkiessani median luomia ystävyyskuvauksia toivon pääseväni käsiksi ystävyyteen nykyilmiönä. Uskon, että naistenlehtien ja muun median vaikutus ihmisten käytökseen, sosiaalisiin suhteisiin ja kuluttamistottumuksiin on merkittävä. Naistenlehtiaineistosta voidaankin erottaa ne tavat, jotka muokkaavat yleisiä näkemyksiä ystävyydestä.

Aineistoni keruu lähti liikkeelle ystävyysaiheisten oppaiden etsimisestä. Aineistooni valikoitui ensimmäisenä Alison Maloneyn (2010/2009) *Ystävien kirja. Maailman parhaalle ystävälle*. Pidän kirjaa tutkimukseni kannalta merkittävänä ja suuntaa antavana, sillä sen viitoittamana lähdin etsimään aiheesta lisää materiaalia ja miettimään suuntaa tutkimukselleni. *Ystävien kirja* on sekalainen kokoelma erilaisia ajatuksia ja oivalluksia osoitettuna myyttiselle hahmolle, "maailman parhaalle ystävälle". Kirja sisältää paitsi neuvoja siihen, miten olla hyvä ystävä, myös shoppailuvinkkejä, cocktailohjeita, kauneudenhoitovinkkejä ja ohjeita kaikista mahdollisista

tilanteista selviämiseen. Kirja sisältää myös hauskoja sitaatteja useilta eri ihmisiltä ja tosielämän ystävien tarinoita.

Toinen tutkimusaineistooni valikoitunut kirja on Arja Mäkisen (2010) teos *Meidän kesken. Naisten ystävyysuhteiden arkea*. *Meidän kesken* on lähestymistavaltaan tieteellisempi verrattuna *Ystävien kirjaan*, joka ei sisällä juurikaan tieteellisiä elementtejä. *Meidän kesken* kirjassa pohditaan erilaisia ystävyysuhteita ja niiden merkitystä, sekä erilaisten elämäntilanteiden vaikutusta ystävyteen. Kirja perustuu eri-ikäisten ja monenlaisissa elämäntilanteissa olevien naisten haastatteluihin. Halusin kirjan osaksi aineistoani ensisijaisesti siksi, että se edusti selkeästi erilaista näkökulmaa kuin *Ystävien kirja*.

Oppaiden lisäksi aineistooni kuuluvat naistenlehtiartikkelit ja tarkoitukseni on lähestyä koko aineistoa kattavasti ja avoimin mielin. Valitsemani naistenlehdet eivät kuitenkaan ole mitenkään homogeeninen joukko, vaan ne eroavat toisistaan paitsi ilmestymistiheydessä, kohdeyleisössä myös ulkoasuiltaan. Naistenlehti terminä ja käsitteenä ei siis kerro vielä paljoakaan siitä, millaisia lehdet ovat, eivätkä sitä, millaisia aiheita niissä on käsitelty tai millaisin journalistisin periaattein niitä tehdään (Ruoho-Saarenmaa, 2011, 13). Ruoho ja Saarenmaa (2011, 37) ovat tehneet naistenlehtitutkimusta ja heidän mukaansa toimittajat tunnistavat ja tiedostavat itse lehtiensä vaikutuksen lukijoiden maailmankuvaan ja valintoihin. Kyse on sekä siitä, mistä ja miten kirjoitetaan, että siitä, millainen rooli lehdillä on lukijoiden arjessa (emt., 39).

Aineistoni naistenlehdiksi valitsin ET-lehden, Cosmopolitanin, Annan, Me naiset ja Olivian. Et-lehden lukijakunta on selkeästi vanhempaa väkeä, kenties jopa eläkkeellä olevia. Cosmopolitan taas edustaa sitä toista ääripäätä, nuoria aikuisia. Muut valitsemani lehdet sijoittuvat näiden kahden lehden välimaastoon. Osa lehdistä ilmestyy kerran kuukaudessa, osa kerran viikossa, kaikki kuitenkin luetaan aikakauslehtiin kuuluviksi naistenlehdiksi. Tärkein valintaperuste oli valita kohderyhmiltään mahdollisimman erilaisia lehtiä.

Tietyllä tapaa naistenlehtien jutut ovatkin enemmän lukija- kuin toimittajalähtöisiä. Lukija ei kuitenkaan ole kuka tahansa, vaan toimittajilla on mielessään tarkka mallilukija, jolla on eriytetyt yksilölliset ominaisuudet. Tämä lukija luodaan lukijapalautteen kautta ja se ilmenee lehden "omana äänenä". Lehtikonseptit kertovat tämän mallilukijan sekä toimittajille, että mainostajille, ja siten jokainen lehti räätälöidään juuri tietynlaiselle lukijakunnalle. (Emt., 18.)

Aineistoni lehdet eivät kuitenkaan ole kokonaisuudessaan tarkastelun alla, vaan tutkimukseni ensimmäinen vaihe oli karsia materiaalia sellaiseksi, että voisin sen avulla vastata tutkimusongelmaani. Käytyäni lehdet huolellisesti lävitse, valitsin jatkotutkimukseen ainoastaan ne jutut, joissa puhutaan ystävydestä. Tällä tavoin aineisto rajautui kolmeentoista juttuun, jotka on otettu viidestä eri lehdestä. Olen ymmärtänyt ystävyysaiheen aika laajasti. Osa lehtijutuista on valikoitunut aineistoon sen perusteella, että niissä käytetään selkeästi termejä ystävyys tai kaveruus. Osa on päässyt mukaan sisällön perusteella siten, että koen jutun käsittelevän ystävyyttä. Ulkopuolelle olen kuitenkin jättänyt runsaasti materiaalia, jonka olisi hyvin perustelemalla pystynyt liittämään ystävyYTEEN. Monet naistenlehdet esimerkiksi sisältävät runsaasti erilaisia muotikuvia, joissa saattaa olla kaksi tai useampi nainen yhdessä, jotka vaikuttavat ystävilta keskenään. Näissäkin tapauksissa voi kyse olla ystävydestä, mutta olen jättänyt ne kuitenkin tutkimukseni ulkopuolelle sillä perusteella, että tekstiasussa ei ole millään tavalla viitattu ystävyYDEN olemassaoloon. Kaikkia kuvia en kuitenkaan ole jättänyt huomioimatta ja otankin jutuissa ilmestyvät kuvat huomioon sikäli, että ne esiintyvät tulkitsemani tekstin kanssa rinnakkain.

Ensivaikutelmani aineistosta oli, että saisin siitä irti vaikka mitä. Aineistoni vaikutti monipuoliselta, vaikka hyvin nopeasti huomasinkin lähes kaikkea aineistoani leimaavan hetero-olettamuksen. Seksuaalisuus pysyy näkymättömissä, mutta se mitä ei sanota, on tulkintani mukaan tässä yhteydessä oleellisempaa. Yhteiskuntamme heteronormatiivisuus ylittää myös ystävyYSSUHEISIIMME. Ystävät ovat heteroita ja useimmiten nämä heterot ovat naisia. Sukupuoli tosin saattaa olla osittaista seurausta myös aineistoni valinnasta, olenhan ottanut mukaan vain naistenlehtiä. Et-lehti on valitsemistani lehdistä ainoa, joka on jossain määrin suunnattu myös miehille.

Halu ja ystävyys eivät kuulu missään analysoimissani lehtiartikkeleissa samaan kuvaan. Ennakkoajatuksena kuvittelin löytäväni paljon arvottavaa stereotyyppistä miesten ja naisten vastakkainasettelua. Positiivisena yllätyksenä sain kuitenkin huomata, että sitä oli aineistossa huomattavasti vähemmän kuin olin ennakoanut. Osassa aineistoa naiset ovat ainoa näkyvissä oleva sukupuoli, toisissa taas miehet ovat päässeet mukaan tai jutun sävy on selkeästi sukupuolineutraali. Suuressa osassa lehtiartikkeleita kuitenkin korostetaan sukupuolten välisiä eroja. Yleinen oletus tuntuu olevan, että naisten ja miesten ystävyYDET eroavat toisistaan voimakkaasti. Tätä ajatusta ei juurikaan kyseenalaisteta. Keskeisenä ajatuksena näyttää olevan se, että koska naiset ja miehet ovat jo "luonnostaankin" erilaisia, täytyy ystävyYDENKIN olla erilaista. Naiset puhuvat tunteista, kun miehet sen sijaan toimivat. Kun miesten ystävyYSSUHEITA sävyttää toiminnallisuus, naisten ystävyYSSUHEET perustuvat puhumiseen ja suuriin tunteisiin. Naisten ja miesten väliset

ystävyyssuhteet näyttäytyvät ongelmallisina, sillä heteroseksuaalisella halulla on tapana pilata platonisiksikin kutsuttavat ystävyyssuhteet.

Aineistoakin tuntui löytyvän lopulta enemmän kuin uskalsin toivoakaan ja sen suhteen oli tehtävä jopa radikaalia valintaa. Opaskirjoja oli tarjolla runsaasti. Loppujen lopuksi minua alkoivat kiinnostaa juuri ne eroavaisuudet ja toisaalta yhteneväisyydet, joita eri foorumeilla kerrottavat tarinat ystävyyksistä kertovat. Lehdet olivat selkeästi varma valinta osaksi aineistoani, mutta oppaiden kanssa jouduin miettimään pidempään, sillä koin jo lehtiartikkelien riittävän tutkimukseni aineistoksi. Uskon kuitenkin, että *Ystävien kirja* ja *Meidän kesken* ovat tärkeä osa aineistoani, joilla voin saada uutta perspektiiviä myös lehtiaineistoni tulkintaan.

3.2. Tutkimusmenetelmät ja tutkimusongelmat

Aineistossani tarkastelen sitä, millaisia näyttämöitä naisten välisissä ystävyyssuhteissa rakentuu. Tarkastelen tätä etsimällä vastauksia kysymyksiin siitä, miten aineistossa rakennetaan naisten välistä ystävyyttä ja miten lukija pyritään tekstin avulla vakuuttamaan. Tärkeimmät työkaluni lähestyessä aineistoa ovat retoriikan tutkimus ja intertekstuaalisuus. Kysyn aineistolta seuraavia asioita: Kuka puhuu? Kenelle puhutaan? Millaista retoriikkaa aineistoni käyttää? Millä keinoilla se yrittää lukijansa vakuuttaa? Retoriikan tutkimusta käytän enemmänkin suuntaa antavana työkaluna kuin tiukkana metodina.

Retoriikan tutkimuksessa keskiössä ovat termit puhuja ja yleisö. Antiikin ajan klassinen retoriikka on nimenomaan puhetaidon opiskelun perinne, mutta uusi retoriikka kattaa kaikenlaiset puhutut ja kirjoitetut tekstit. Sukupuolen tutkimukseen kyseinen lähestymistapa sopii hyvin, sillä sekä puhuja että yleisö ovat aina monellakin tapaa sukupuolittuneita. Kirjoitetussa tekstissäkin sukupuoli on aina osa tilannetta. Usein sukupuolineutraali teksti piilottaa taakseen miehisen maailman, mutta asetelma voi olla myös toisinpäin. (Vuori, 95-96.) Mielenkiintoista onkin tutkia sitä, millainen sukupuoli ja maailma kätkeytyvät ystävyyssaiheisten tekstien taakse.

Keskeinen retorisen analyysin ajatus on tarkastella kutakin tekstiä tai tekstijoukkoa, tässä tapauksessa naistenlehtiä, niiden yhteiskunnallisessa kontekstissa. Retoriikassa korostetaan myös tekstien vakuuttamiseen tähtäävää luonnetta. Tarkoitus onkin etsiä tekstistä sen tavoite, pääargumentti. Puhuja yrittää suostutella yleisönsä kiinnostumaan asiasta ja sitä kautta saada

yleisön toimimaan halutulla tavalla. (Emt., 96.) Retoriikalla tarkoitetaan yleisön vakuuttamista. Yleisön vakuuttaminen taas tapahtuu aina argumentoinnin avulla, jonka tavoite on saada yleisö asian taakse. Argumentoinnin tutkimisessa mielenkiinto kohdistuu niihin keinoihin, joilla lukija tai kuulija kussakin tilanteessa halutaan vakuuttaa. (Saaranen-Kauppinen-Puusniekka 2006.)

Mikko Lehtosen mukaan tekstit muodostavat aina merkityksiä suhteessa muihin teksteihin. Tekstien kirjoittajat ovat aina myös joidenkin toisten tekstien lukijoita, josta seuraa se, että tekstit ovat aina väistämättä täynnä viittauksia ja ne ovat väkisinkin saaneet vaikutteita muista teksteistä. (Lehtonen 1996,180.) Romantiikan kirjallisuuskäsitys piti kirjailijaa eräänlaisena nerona ja uskoi, että tekstit peilasivat vain kirjailijan omia tunteja. Realistisen kirjallisuuden konventio taas uskoi, että kyse on todellisuuden objektiivisesta kuvaamisesta. Modernismissa subjektiivinen, kirjailijan omien kokemusten maailma nousi kuitenkin arkimaailmaa tärkeämmäksi. Postmoderni ja strukturalistinen tutkimus ovat sittemmin kyseenalaistaneet kirjailijamyötyä esittäen, että kirjallisuus on aina diskurssia ja sen lajit diskurssityyppiä. Tämän ajatuksen mukaan yksittäistä tekstiä ei niinkään synnytä sen kirjoittaja, vaan kaikki muut samaan diskurssityyppiin kuuluvat tekstit. Intertekstuaalisuuden ajatus liittyykin luontevasti tähän ajatukseen. Tekstit eivät siis välttämättä viittaa kirjoittajaansa, eivätkä edes ulkomaailmaan tai reaalitodellisuuteen, vaan ne viittaavat toisiinsa tai kaikkiin edeltäviin. Kirjailija nähdään sekä sosiaalisesti määrättyneenä että sosiaalista todellisuutta määrävänä subjektina. (Saariluoma 1998, 7-10.) Tästä voi tehdä siis päätelmän, että ystävyyssaiheet eivät niinkään viittaa kirjoittajiinsa, vaan ne ovat osa ystävyyssaiheista diskurssia ja ne viittaavat vain toisiinsa, muodostaen ystävyyden mallin.

Mikkonen ottaa intertekstuaalisuus-ajatukseen mukaan myös tulkinnan ajatuksen, joka on tärkeä huomio myös oman tutkimukseni kannalta. Hänen mukaansa intertekstuaalisuus on myös aina osa tulkintaa. Teksti, jota lainataan tai johon viitataan, antaa työkaluja uuden tekstin tulkitsemiseen. Toisaalta jo pelkästään tämän yhteyden toteaminen voi olla osa tulkintaa, mutta tulkinta aktualisoituu viimeistään siinä vaiheessa, kun lukija arvioi löytämiensä viittauksien merkityksiä kokonaisuuden kannalta. (Mikkonen, 2003, 73.) Tekstin ja lukijan suhde on aina intertekstuaalinen, sillä tekstienvälisyys jäsentyy aina laajempina sosiaalisina ja kulttuurisina suhteina (Bennett ja Woollacott 1987, 64).

Yksinkertaisesti ilmaistuna tekstin kirjoittaja kirjoittaa omaa tekstiään sen pohjalta, mitä hän on lukenut ja kokenut. Naistenlehtien toimittajat ovat todennäköisesti lukeneet huomattavasti naistenlehtiä, jotta he tietävät mitä heiltä odotetaan. Kaikki tekstit myös tulkitaan aina suhteessa

lukijan omaan elämäkokemukseen ja -tilanteeseen. Sekä kirjoittajan, että lukijan historia siis vaikuttavat tekstin vastaanottoon. Näin ollen, omaan lukemiskokemukseeni vaikuttavat kaikki lukemani lehdet ja muu kirjallisuus, mutta toisaalta myös kaikki ne aikaisemmat kokemukset, jotka olen omien ystäväieni kanssa kokenut.

Intertekstuaalisia viitteitä voi siis havaita kaikessa kulttuurissa. Lehdet viittaavat toisiin lehtiin mutta myös televisioon, teatteriin ja kaikkeen mitä ympärillämme tapahtuu. Nykyisin puhutaan intertekstuaalisuuden ohella myös intermediaalisuudesta. Kyse on ikään kuin samasta asiasta, mutta termi - intermediaalisuus - sisältää voimakkaammin myös muun median välillä syntyvät viittaussuhteet. Tulen osoittamaan aineistostani paitsi kohtia, joissa teksteillä on viittaussuhde toisiinsa, mutta myös kohtia joissa ne selkeästi eroavat toisistaan.

4. MONIMUOTOINEN YSTÄVYYS

*Kun ystävällä on
ongelmia, älä ärsytä
häntä kysymällä, voitko
tehdä jotain. Keksi
jotain sopivaa ja tee se.
– Edgar Watson Howe*

Aineistojeni ystävyys osoittautui monimuotoisemmaksi kuin uskalsin toivoa. Hetero-oletus ja erilaiset stereotyyppiset ihmiskuvaukset näkyvät aineistostani selkeästi, mutta syvemmän analyysin teko osoittautui silti haastavaksi aineiston rikkauden takia. Yhteistä koko aineistolle on kuitenkin se, että paikka paikoin valitsemani ystävyysaiheiset tekstit sortuvat kliseiden viljelyyn. Kliseiden esittämisen voi kuitenkin nähdä myös eräänlaisena retorisenä keinona ja analyysin kannalta voi olla erityisen tärkeää huomata juuri se, mitä aineistoissa ei suoraan sanota. Ystävyysuhteiden hankaluuksien ja ongelmien ohittaminen hiljaisuudella tuo ne tarkkaavaiselle lukijalle erityisen näkyviksi. Ongelmat ja seksuaalisuus ystävyysuhteissa näyttävät olevan tabuja, joihin vain harva aineisto tai edes tutkimus pureutuu.

Keskeinen tekemäni huomio aineistosta on myös se, että naiset ja heidän todelliset kokemuksensa pääsevät esille vain harvoin. Tällä tarkoitan sitä, että joko naisia ei ole edes haastateltu tai sitten naisten omia kokemuksia on käytetty jutuissa vain pieniä paloja. Päättyneen mukaan kyse on joko naisten itsesensuurista tai toimittajan tekemästä rankasta karsinnasta. Naiset esitetään jutuissa helposti pinnallisina ja stereotyyppisinä. Nainen ja feminiinisyys kulkevat jutuissa rinta rinnan. Naiseus rinnastetaan aineistossani pitkälti myös heteroseksuaalisuuteen. Sukupuolet erotetaan toisistaan vastakkaisina, jolloin nainen edustaa feminiinisyttä ja mies maskuliinisuutta. Sen mukaan todellinen nainen on vakuuttava vain silloin kun hän edustaa oikeanlaista feminiinistä naiseutta. Tutkimukseni perusteella voi sanoa, että naistenlehdet ovat selkeä työkalu tällaisen oikean naiseuden tuottamiseen. Tulkitsenkin, että aineistoni mukaan oikeaksi naiseksi tullaan juuri kuluttamalla oikein.

Klassisen tarinan kerronnan tapaan aineistoni ystävyyskertomukset noudattavat monesti draaman rakennetta. Ensin ystävät tapaavat, sitten tulee jokin vastoinkäyminen, josta yhdessä

selvitään ja lopulta ystävyys näyttäytyy entistäkin vahvempana. Tämä draamankaari näkyy sekä yksittäisissä jutuissa että kokonaiskuvana ystävyyden aikajanalla. Pienemmässä, yhden jutun, kontekstissa kyse saattaa olla esimerkiksi siitä, että hyvään ystävyyteen tulee konflikti, kun toinen ystävyksistä alkaa seurustella tai menee naimisiin. Lopulta ystävät kuitenkin löytävät taas toisensa. Poikaystävät vaihtuvat, mutta todelliset ystävät pysyvät. Laajemmassa, koko aineiston kattavassa kontekstissa voi huomata, että nuoremmille lukijoille suunnattu materiaali keskittyy ystävyyteen eräänlaisena parisuhteen harjoittelun muotona, pääpainon olleessa ollessa parisuhteessa. Keski-ikäisten naisten lehdet keskittyvät perheeseen kokonaisuutena ja varttuneemman väen materiaalissa ystävyyden arvo nousee taas arvoon arvaamattomaan.

Itseäni askarruttaa isossa osassa aineistoa esiintyvä ajatus tosiystävästä. Mikä tai kuka on siis tämä tosiystävä? Termi saattaa vaihdella aineistojen välillä; bestis, paras ystävä, tosiystävä tai henkiystävä. Pohjimmiltaan ajatus on kuitenkin sama. Tosiystävä on käsitteenä jotakin, johon on vaikea päästä kiinni. Tosiystävä on idealistinen kuvaus sellaisesta ihmisestä, joka on täydellinen joka suhteessa. Täydellisyys ihmisenä ja ystävänä näyttäytyy asiana, jota meidän kaikkien tulisi tavoitella. Meidän tulisi ymmärtää ja jaksaa ystäväämme ikuisesti, oman hyvinvointimme uhallakin. Sitäkö on tosiystävyys? Vai onko todellisuudessa tosiystävää olemassakaan?

Aloin miettiä tarinoissa ja saduissa esiintyvää hyvän ja pahan vastakkainasettelua. Sitä miten saduissa hyvä voittaa aina lopulta pahan. Hyvän ja pahan vastakkainasettelua on havaittavissa myös ystävyysaiheisissa teksteissä. Hyvän ja pahan vastakkainasettelua voi myös pitää eräänlaisena retorisenä keinona lukijan houkuttelemiseksi. Lehtiartikkelien ja opaskirjojen tekstit kutsuvat lukijan toimimaan hyvän ja pahan vastakkainasetteluun. Lukijaa yritetään teksteissä houkutella selkeästi hyvän puolelle, eikä valinnan vaihtoehtoja anneta kuin kaksi. Ystävyys-aiheiset tarinat ovatkin kuin aikuisten satuja, jotka opettavat meitä erottamaan oikean väärästä ja hyvän pahasta ja antavat lohtua. Ystävyydet ovat tarinoita, joissa on hyvä ja paha ja hyvä aina lopulta voittaa pahan ja tarina päättyy onnellisesti.

Tutkimustani lähestyn tarkastelemalla ensin *Ystävien kirjaa*. Tarkoitukseni on sen kautta lähteä purkamaan ja analysoimaan lehtijuttujen sisältöjä ja niiden mahdollisia intertekstuaalisia viitteitä. Tällä tavoin tarkoitukseni on saattaa näkyville ne mahdolliset yhtäläisyydet, joita *Ystävien kirjalla* ja lehtijutuilla on. Lopuksi otan tarkasteluni kohteeksi teoksen *Meidän kesken*. Ennakolta tulkitsen *Meidän kesken* olevan aineistoista erilaisin ja siksi sijoitan sen loppuun, jolloin on lukijankin

helpompi yhtäältä erottaa sen yhtäläisyydet muuhun aineistoon ja toisaalta huomata ne tavat, joilla se eroaa muusta aineistosta.

4.1. Tosiystävyyden

Ystävien kirja. Maailman parhaalle Ystävälle. (Maloney 2010/2009) ohjasi minut tarkastelemaan ystävyyttä juuri näyttämöiden kautta. Kirja päätyi tärkeäksi osaksi aineistoa pitkälti sen aiheuttamien voimakkaiden ja välittömien tunteiden takia. Kirja on hämmentävä, koska se herättää enemmän kysymyksiä kuin tarjoaa vastauksia. Ketä ja mitä varten kirja on oikeastaan tehty? Kuka tällaisia kirjoja ostaa tai lukee? Mitä tarkoitusta tällaisten kirjojen julkaiseminen ylittääkään palvelee?

Ystävien kirjan takateksti kuvailee kirjan sisältöä seuraavasti:

”Ystävien kirja on täynnä viisauksia ja hauskoja oivalluksia maailman parhaalle ystävälle. Ystävyys on sitä, että järjestää parhaalle kaverilleen uskomattomat synttäröt – tai kertoo, että hänen lenkinsä on pari numeroa liian pieni. Kirjassa on vinkkejä shoppailuun, hyvänä kuuntelijana olemiseen, riidoista selviämiseen, cocktailohjeita, manikyryvinkkejä ja paljon muuta. Tämä kirja on tosiystävälle, joka tekee huonoista ajoista siedettäviä ja hyvistä hetkistä säkenöiviä!” (Maloney 2010/2009.)

Ystävien kirjan kannessa on tyttömäisesti kaksi naista kahvikupin kanssa. Kannen kirjaimet ja kuva ovat hopean värisinä violetilla pohjalla. Ensimmäisellä sivulla kirjailija omistaa kirjan joukolle omia tosiystäviään. Sisällysluettelo on pitkä ja tarkka, lähes kaksi sivua. Sisällysluettelon ulkomuodosta voisi päätellä, että kyse on vakavammastakin kirjallisuudesta. Kappaleiden nimet tosin ovat humoristisia: ”Miten saan ystäviä, menestystä ja vaikutusvaltaa”, ”Kirjoja gimmoille” tai ”Et kyllä halua kuulla tätä, mutta...” Kirja on joukko erilaisia lähestymistapoja ystävyteen ja se koostuu niin jutuista, sitaateista, ruokaohjeista kuin kuvistakin. Joitakin asioita on korostettu koulukirjamaiseen tapaan niin, että ne on laitettu kehyksiin. Nopea lukija voi siis halutessaan lukea kirjasta vain ne oleellisimmiksi osoitetut kohdat. Tällaisia kehystettyjä asialistoja ovat muun muassa ”Asioita, joita vain naiset ymmärtävät”, ”Mitä ei kannata sanoa”, ”Rasva tarttuu”, ”Vitsejä ystävien kesken” ja ”Kymmenen syytä, miksi ystävä on siippaa parempi”. *Ystävien kirja* ei kerro

sitä, mihin se perustuu tai sitä, että onko sen takana minkäänlaista tutkimusta. *Ystävien kirja* vaikuttaisikin olevan kirjailijan oman mielikuvituksen tuotos.

Kirjan nimi on *Ystävien kirja, Maailman parhaalle Ystävälle*. Pelkästään kirjan nimestä voi jo päätellä, että kirja on tarkoitettu ostettavaksi ystävälle. Kirjan aluksi tekstissä vielä mainitaan erikseen, että ”Tämä kirja on tarkoitettu [...] tosiystävälle.” (emt, 9). Tietyllä tavalla on kuitenkin hämmentävää, että tällainen kirja on markkinoilla. Pitääkö ystävyyttä todellakin opiskella ja mikä tai kuka on tosiystävä ja kuka sen määrittelee?

Alkuperäisteoksen englanninkielinen nimi on *The Friends' Book – For the Friend Who's Best at Everything*. Tosiystävä terminä on tulkittavissa suomentajan (Pasi Rakas Jääskeläinen) keksinnöksi. Maloney kuitenkin kuvailee, että kirja on kirjoitettu ihmiselle, ystävälle, joka on paras kaikessa. Mielestäni suomentajan käyttämä termi on tässä yhteydessä osuva. Tosiystävä terminä kantaa sisällään samaa kaikkivoipaisuutta kuin ajatus ihmisestä, joka osaa kaiken. Sekä nimi että sisältö kertovat tarinaa täydellisestä ihmisestä, täydellisestä ystävästä.

Seuraavaksi haluan osoittaa sen, millä tavoin tutkimukseni kannalta keskeiset käsitteeni identiteetti, minuus, heteronormit ja performanssi nivoutuvat *Ystävien kirjaan* ja miten ne auttavat meitä hahmottamaan ystävyksiä sosiaalisina näyttämöinä. Identiteetin ollessa jotakin, jota tuotetaan koko ajan ja joka syntyy ja rakentuu aina suhteiden kautta (Saastamoinen 2006, 172) on sen myös oltava jotakin, joka syntyy ja jota rakennetaan suhteessa ystäviin. Käsitteemme siitä, millaista on olla ystävä myös ohjaa niitä vaihtoehtoisia tapoja, joilla tuota ystävyyttä esitämme.

Tulkitsen, että *Ystävien kirja* on yksi näistä lukemattomista ystävyuden malleista, jotka ohjaavat meitä kohti tietynlaista ystävyuden roolia. Ystävien kirja koostuu ohjeista, joiden avulla sinustakin voi tulla tosiystävä. Tosiystävä on siis eräänlainen valmiiksi annettu identiteetti, rooli, joka ohjaa käyttäytymistämme. Tosiystävä käsitteenä sisältää monien alaroolien (kaaso, kummitäti...) lisäksi sukupuoliroolin, joka on aina feminiininen. *Ystävien kirjan* tarjoama ystävän rooli on aina jossakin määrin myös kuluttamisen takana (vrt. Mäkinen K 2007). Shoppailu ja naisten välinen ystävyys kuuluvatkin teoksessa kiinteästi yhteen. ”Voiko sen parempaa päivänvietettä olla, kuin jos puitteena on suuri ostoskompleksi, mukana hyvä ystävä ja luvassa herkullinen lounas?” (Maloney 2010/2009, 87).

Identiteettiä tuotetaan siis yhtäältä toistamalla jo vakiintuneita ystävyiden rooleja ja toisaalta kuluttamalla oikeita tuotteita oikeassa seurassa. *Ystävien kirjan* mukaan tosiystävät shoppailevat ja herkuttelevat yhdessä. Lisäksi *Ystävien kirja* tarjoaa lukijalleen kulutusvinkkejä, kertomalla ystävyysaiheisista kirjoista, jotka kannattaa lukea ja elokuvista, jotka jokaisen tulisi nähdä. *Ystävien kirja* ehdottaa jopa lukupiirin pitämistä. ”Sen kun valitsette kirjan, jonka kaikki haluavat lukea, ja sitten jokainen ostaa tai lainaa sen.” (emt., 106).

Tulkintani mukaan ystävyys on myös sukupuolen tapaan aina esitettyä (vrt. Butler 2006/1990) ja siten kaikki ystävyiden mallit syntyvät performatiivisesti toiston kautta. Näin ollen *Ystävien kirjakin* toistaa vain jo entuudestaan tuttuja malleja ja stereotyyppioita ja siirtää niitä taas edelleen toistettaviksi. Performatiivisen luonteensa takia ystävydet alkavat muistuttaa performansseja, esityksiä. *Ystävien kirja* muodostaakin erilaisia ystävyiden näyttämöitä. Ystävyiden näyttämö on kirjassa selkeästi sukupuolittunut. Naiset ja miehet näyttäytyvät toisilleen vastakkaisina, jolloin naiseuteen voidaan liittää vahvoja feminiinisiä piirteitä. Maskuliiniset piirteet eivät kuulu naiseuteen ja sitä kautta naisten väliseen ystävyteen. Naisia sitoo toisiinsa juuri nämä naiselliset piirteet, joita miehet eivät voi koskaan ymmärtää. ”Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta miehet tuntuvat vähät välittävän siitä, mikä vaate sopii sinulle parhaiten, ja he sanovat vain pois päästäkseen, että ”näyttää hyvältä, ota se”.” (Maloney 2010/2009, 87). *Ystävien kirjan* tuottamat näyttämöt sisältävät sukupuolen lisäksi myös vahvan olettamuksen ystävänsä seksuaalisesta suuntautumisesta. Naiseuden näyttämö on aina heteroseksuaalinen. Näillä näyttämöillä syödään, shoppaillaan, juorutaan ja kaunistutaan. Naiseuteen liitetään, häät, miehet ja lapset.

Retorista tutkimusta tehtäessä tekstiltä on aina syytä kysyä myös se, kuka puhuu? Kuka tuota performatiivista kuvaa ystävydestä meille tuottaa? On syytä muistaa, että kirjoittaja ja puhuja eivät ole sama asia. Puhujasta puhuttaessa tarkoitus on tarkastella ennen kaikkea tekstin sisäistä puhujaa. Kirjan kirjoittajaa ei tule kuitenkaan kokonaan sulkea pois tekstiä tarkasteltaessa. (Vuori 2004, 97.) Esimerkiksi kirjailijan sukupuoli saattaa vaikuttaa tulkintaan. Puhujan erottaminen kirjailijasta on kuitenkin oleellista, sillä vain näin vapaudutaan tulkitsemaan itse tekstiä (emt, 99).

Tietyissä mielessä kirjailijan hahmo on jossain määrin oleellisessa osassa *Ystävien kirjaa* tarkasteltaessa, varsinkin kun puhujan ja kirjailijan sukupuoli limittyvät vahvasti toisiinsa. Puhujan sukupuolen feminiinisyys tulee tekstistä esiin, vaikka ei kirjailijan sukupuolta tietäisikään. *Ystävien kirjan* teksti on naiselta naiselle -tyyppistä tekstiä. Sukupuolta ei suoraan sanota, mutta oletusarvona on selkeästi feminiininen nainen.

Retoriikan perinteessä on kolme käsitettä, joita käytetään vakuuttamiseen. Nämä käsitteet ovat eetos, paatos ja logos. Ollakseen uskottava, puhujan tulee ilmaista oikeanlaista eetosta, joka saavutetaan sen kautta mitä puhuja sanoo. Eetos nousee siis puhujan luonteesta. Paatoksella tarkoitetaan sitä kun puhuja johdattelee kuulijoita haluamaansa tunnetilaa kohti. Logoksella taas tarkoitetaan taas argumentoinnin käyttöä, vetoamista järkeen. (Haapanen 1996, 31; Vuori 2004, 101-102.) ”Koska eetos, paatos ja logos liittyvät kiinteästi toisiinsa, voi olla vaikea päättää mistä tekstiä lähtee purkamaan” (Vuori 2004, 103). ”Ilman näiden käsitteiden soveltamista ja niiden välisten suhteiden pohdintaa ei ole syytä puhua retoriikan analyysistä”(emt., 101). Tästä huolimatta omassa analyysissäni retoriikan tutkimuksen välineet toimivat enemmänkin suuntaa antavina työvälineinä kuin tiukkana metodisena pohjana.

Tulkintani mukaan *Ystävien kirja* perustuu lähinnä hiljaisiin olettamuksiin ja väitteisiin. Tällaista retoriikkaa on nähtävissä muun muassa *Ystävien kirjan* kappaleiden aloituksissa, joista muutama esimerkki: ²

Tämä ystävä ei sano mitään...

Tämä ystävä on...

Nykyään on...

Puhuja ei näissä aloituksissa paljasta omaa tietämystään, vaan tekstissä tieto ja mielipiteet sulautuvat yhteen. Kun mielipiteet ilmaistaan näin, ikään kuin tietona, kyse ei ole tiedosta laisinkaan, vaan mielipiteen muokkaamisesta. (Vuori 2004, 105). Puhuja haluaa muokata ihmisten mielipiteitä ystävydestä haluamaansa suuntaan. Puhujan muokatessa mielipiteitä ystävydestä se muokkaa samalla myös mahdollisia identiteettejä ja mahdollisia tapoja tuottaa ystävyttä. Kirja kertoo, miten ystävä ollaan. Kirja tarjoaa lukijalleen omaksuttavaksi stereotyyppisen sukupuolikäsityksen (Pirskanen 2006) ja siinä sukupuoli ja seksuaalisuus nivoutuvat yhteen heteroseksuaalisen järjestyksen myötä (Butler 2006/1990).

Ystävyys on *Ystävien kirjan* mukaan asia, joka sisältää monia velvollisuuksia. *Ystävien kirjasta* löytyy muun muassa ohjeita yhteen ystävänsä tärkeimmistä rooleista, kaasona olemiseen:

² Kursiivilla merkityt lauseet ovat suoria lainauksia kirjasta.

”HILLITSE ITSESI³: [...] Muista, että kyseessä on ystäväsi juhlapäivä eikä omasi. Sinun tulee olla vihkiäisten vakaa tukipilari [...] Voit nauttia lasillisen tai kaksi päivän mittaan – esimerkiksi silloin, kun puheiden jälkeen kohotetaan malja morsiamelle ja sulhaselle – mutta jotta mielesi pysyisi kirkkaana, nauti aina hömpsyn jälkeen alkoholitonta. Pääset sitten kyllä vaihtamaan vapaalle kun hommat on hoidettu ja tehtäväsi täytetty.” (Maloney 2010/2009, 14-15.)

Kaasoksi pääseminen näyttäytyy Ystävien kirjassa tärkeänä meriittinä. Kaasona toimiminen on tärkeä tehtävä ja se, että on tullut valituksi tähän tehtävään kertoo siitä, kuinka tärkeä ja merkittävä ystävä on. Kaasona toimiminen näyttäytyy myös eräänlaisena ystävyuden koetuksena. Kaasona toimiminen ei ole helppoa, vaan se vaatii monien asioiden yhtäaikaista hallitsemista. ”OLE DIPLOMAATTINEN: Vaikka ystäväsi vaatisi sinua pukeutumaan mitä pöyristyttävimpään muotiluomukseen [...], pidä mölyt mahassasi ja ole yhtä hymyä, kun sujautat jalkasi burgundinpunaisiin avokkaisiin.” (Emt, 15) Ristiriitaisesti *Ystävien kirjassa* ystävä odotetaan sekä olevan oma itsensä, että unohtavan oman itsensä ja toimivan epäitsekästi.

”OLE OMA ITSESI: Älä panikoi, jos sinua pyydetään pitämään puhe. Sinun ei tarvitse kiittää kaikkia tai olla vietävän hauska (se homma saa jäädä bestmanin harteille). Kirjoita puhe suoraan sydämestäsi: kerro kaikille, kuinka tapasit ystäväsi, mitä hän merkitsee sinulle ja että kuinka iloinen olet, että hän on tavannut unelmiensa miehen. Kun puheesi on rento ja sydämestä, unohdat hermoilla, vaikka esiinnytkin juhlavieraiden edessä. [...] OLE EPÄITSEKÄS: Saatat joutua järjestämään ylimääräisen istumapaikan, kaatamaan lukemattomia lasillisia kuohuvaa ja pitämään seura puolikuurolle isotädille samalla, kun kaikki kaverit revittelevät tanssilattialla. Vaikka saattaa tuntua, että olet jäämässä kaikesta hauskasta paitsi, muista, että ystäväsi valitsi sinut tähän tehtävään, koska hän luottaa sinuun täysin, ja että hän tulee olemaan sinulle aina kiitollinen. Suhtaudu vihkimiseen ja häävastaanottoon niin kuin suhtautuisit jonkin työkuvaasi kuuluvan tilaisuuden järjestämiseen: hoida ongelmat pois päiväjärjestyksestä, jos niitä ilmenee, ja pidä kaikille seura, kun sukkuloit ympäriinsä. Kun päivä on pulkassa, voit nostaa jalkasi ylös ja olla tyytyväinen siitä, että olet todistanut bestiksellesi olevasi oikea täyden kymppin luottotyttö.” (Emt, 17)

³ Korostukset kirjasta.

Kaasona ja ystävänä toimiminen näyttäytyy siis työnä. Ystävän rooli on olla tilanteen tasalla ja toimia eräänlaisena sekatyömiehenä. Ystävän tarkoitus on säästää morsianta, hoitamalla kaikki eteen tulevat ongelmat. Ystävyys ja työ suhteutuvat toisiinsa kaason roolissa myös siinä, ettei sen kuulukaan olla hauskaa. Ystävän on tehtävä työnsä mahdollisimman hyvin ja saada tyydytystä siitä, että on onnistunut työssään.

Kaiken kaikkiaan *Ystävien kirja* on ensi katsomalta hyvin hämmentävä ja ristiriitainen. Se herättää enemmän kysymyksiä, kuin tarjoaa vastauksia. Se saa pohtimaan ystävyuden perimmäistä tarkoitusta. Se saa miettimään omia ystäviään ja pohtimaan sitä, olisiko joidenkin jo menetettyjen ihmisten kanssa voinut toimia toisin ja saada pysymään nämä lähellä. Kirja luo kuvan siitä, millaista ystävyuden pitäisi olla, se syyllistää ja luo suorituspainetta. Samalla kirja myös huvittaa ja naurattaa. Lukijalle ei kuitenkaan käy kovinkaan helposti selväksi se, onko kirjoittaja sarkastinen vai tosissaan. Kirja ei ole riittävän humoristinen, jotta sen voisi ohittaa nauraen naisystävien sarkastisena kuvana. Tietty ihmisryhmä saattaa ottaa oppaan tosissaan ja silloin siitä on syytä olla huolissaan. Kirjailijan tarkoitus on siis muokata mielipiteitä, mutta mihin suuntaan? Siihen uskomukseen, että täydellinen ystävyys sisältää tiettyjä asioita ja että ystävyys on työtä. Onko kirja opas täydelliseen ystävyyteen?

Seuraavaksi onkin hyvä siirtyä pohtimaan tarkemmin *Ystävien kirjan* sisältöä. Logos on se asia ja sisältö, jonka teksti lukijalleen tarjoaa. (Vuori 2004, 109.) Tulkintani mukaan *Ystävien kirjan* sisällön voi tiivistää ajatukseen ystävydestä. Kirja tarjoaa lukijalle mallikuvan ystävydestä. Tätä vahvistaa jo aluksi kappaleen sanoma.

”Käsillä oleva teos pitää sisällään vinkkejä ja viisauksia, joita maailman parhaan ystävän sopii hyödyntää. Kirja on kukkuroillaan neuvoja – kuinka esimerkiksi pitää bestikselle kaikkien aikojen synttärit tai kuinka sanoa nätisti, että hänen uusi mekkonsa on kokoa liian pieni.” (Maloney 2010/2009, 9.)

Teos sisältää myös vahvan tulkinnan sukupuolesta. Sukupuolta kirjassa ei ainakaan ensi näkymältä selkeästi sanota. Implisiittisesti käy kuitenkin hyvin selväksi, että puhutaan naisista. Kirjan kanteen on kuvattu kaksi naista kahvikupposen ja leivoksen äärellä ja muutenkin kirjan kuvitus koostuu hymyilevistä naisista. Tässä tapauksessa kirjoittaja on nainen, tekstin sisältö puhuu naisista ja yleisökin on nainen. Koko kirjaa kantaa polarisoitunut ihmiskuva siitä, että ystävyys on feminiinistä ja siihen kuuluu naistapaiset asiat kuten suklaa, kauniit kengät ja vaatteet, sekä Cosmopolitan-

drinkkien juonti. Cosmopolitan juoma jo yksinään kantaa taustallaan samankaltaista ihmiskuvaa kuin Cosmopolitan lehti. Cosmonaiset juovat Cosmopolitaneja.

Ystävien kirjasta löytyy sekä ruokaohjeita, että ohjeita kotitekoisten kasvonaamioiden tekoon. Kirjassa annetaan myös romanttisia leffa- ja lukuvinkkejä. Ruokaohjeista löytyy aina myös keveämmät, pyhät versiot. Paheelliset syövät ne rasvaisemmat versiot. Naisellisuuskin on jaettu siis kahtia, hyvään ja pahaan. Hyvä nainen on hoikka, lihava taas paheellinen. Seksuaalisuutta sinällään ei kirjassa korosteta, mutta lihavuuteen liitetään monesti käsitys myös seksuaalisuudesta.

Harjusen mukaan on kaksi tapaa, joilla lihavan naisen seksuaalisuus käsitetään. Ensimmäisen käsityksen mukaan lihava nainen on sukupuoleton ja seksuaalisuudeltaan neutri, toisen mukaan, lihavan naisen ruumis ylittää hyväksyttävän naiseuden rajat. Lihavan naisen seksuaalisuus on kyltymätöntä, häpeällistä ja jopa perverssiä. (Harjunen 2006, 185.) *Ystävien kirjassa* seksuaalisuus tavallaan demonisoidaan. Yhtäältä *Ystävien kirjan* tosiystävä ei ole koskaan lihava, vaikka erilaisia paheellisia ruokavaihtoehtoja onkin saatavilla. Toisaalta tosiystävä ei ole myöskään koskaan seksuaalinen.

Tosiystävyyys kuuluu vain tosinaisille ja tosinainen esittäytyy kirjassa feminiinisuuden huipentumana. Tulkintani mukaan voisi puhua jo hegemonisesta feminiinisyydestä (vrt. hegemoninen maskuliinisuus R.W. Connell 1995). Hegemonisen feminiinisuuden mukainen tosinainen on kaunis ja hoikka, juoruaa ystäviensä kanssa, syö suklaata, juo Cosmopolitaneja ja katsoo vapaa aikanaan romanttisia elokuvia tai lukee romanttisia tyttökirjoja. Ongelmia ystävyteen syntyy vasta, kun toinen alkaa seurustella tai kun ystävykset matkustavat ensimmäisen kerran ulkomaille.

”Mahdollisesti jossakin vaiheessa jompikumpi teistä on sinkku, kun toinen alkaa seurustella. Yhtäkkiä kaveria ei saakaan aina luurin päähän, eikä hän pääse viikonloppuna kanssasi ulos. Tai sitten hän ei ole valmis jättämään kaikkea muuta sikseen ja syöksymään rinnallesi, kun kriisit koettelevat. Sama pätee myös päinvastoin, sillä jos seurustelija oletkin sinä, ystäväsi voi tuntea itsensä hylätyksi ja väliinne saattaa aueta kuilu. RATKAISU: Tähän pulmaan ei ole helppoa ratkaisua, mutta molemminpuolisella vaivannäöllä ja ymmärtäväisyydellä siitä on mahdollista selvitä. Jos yksin jäävä olet sinä, yritä hyväksyä se, että ystäväsi omistautuu myös muille. Astu siis ulos maailmaan ja etsi uusia harrastuksia ja kavereita. Jos taas sinä olet

pariutumassa, pidä huolta siitä, että varaat säännöllisesti ystävällesi laatu-aikaa. Älä anna hänen ikinä tuntea oloaan hylätyksi, vaikka et pääsisikään tapaamaan häntä yhtä usein”. (Maloney 2010/2009, 58-59.)

Tosiystävät kuitenkin osaavat välttää nämä karikot, olemalla huomaavaisia, ymmärtäväisiä ja empaattisia.

”Kuten hyvässä avioliitossa, jokaisessa ystävydessä on omat ylä- ja alamäensä. Mutta jos suhde on vakava, se sietää myrskytkin.” (Maloney 2010/2009, 55.) ”Silloin tällöin meidän jokaisen on pakko nostaa kissa pöydälle. Saat esimerkiksi joutua kertomaan ystävällesi, että muutat muualle tai että olet kuullut hänestä ikäviä juoruja jonkun sellaisen levittämänä, johon hän on luottanut. Tai sitten sinulla on sanasi sanottavana ystäväsi käyttäytymisestä – tai hänen puolisonsa tai aviosiippansa toiminnasta. Tehtävä ei tule olemaan helppo, mutta vahingot voi pyrkiä minimoimaan.” (Emt, 127.)

Kauttaaltaan kirjan ystävyys on stereotyyppistä ja sen juuret ovat heteroseksuaalisessa ja dualistisessa ihmiskäsityksessä. Naisten välinen ystävyys on tällaista, koska naiset ovat tällaisia. Naiseus on jotakin hirveän säännösteltyä ja yhdenmukaistettua ja samoin on myös ystävyys. Kirjassa on jopa kappale ystävyden kultaisista säännöistä, joita on kymmenen käskyn tapaan kymmenen: ”1. Älä ärsytä 2. Pidä pää kylmänä 3. Ole uskollinen 4. Ole tukena 5. Älä ikinä keimaile hänen kumppaninsa kanssa 6. Kunnioita hänen perhettään 7. Ole hienotunteinen 8. Älä nolaa häntä 9. Opi pyytämään anteeksi 10. Ota asiat huumorilla.” (Emt, 110-115.)

Ystävyys nähdään kirjassa ennen kaikkea heteronaisten välisenä ystävyysytenä. Aineistoni perusteella halu ei kuulu ystävyysyteen. *Ystävien kirjaa* värittää vahva hetero-oletamus. Toisaalta seksuaalisuus on kirjassa läsnä vain sen poissaolon kautta. Tässä mielessä kirja erottuu selkeästi joistakin muista mediassa pyörivistä ystävyyskuvauksista (vrt. Sinkkuelämää -televisiosarja). Sinkkuelämää – televisiosarja kertoo neljästä ystävästä, jotka kokoontuvat yhteen sopivin väliajoin. Sarjassa naisten keskustelut kuitenkin liittyvät useasti nimenomaan seksiin ja miehiin. Siinä missä Sinkkuelämää televisiosarjassa ystävyys näyttyy nimenomaan paikkana, jossa puhutaan seksistä ja miehistä on seksuaalisuus hävitetty kokonaan *Ystävien kirjasta*. *Ystävien kirjassa* miehet ovat läsnä ainoastaan aviomiehinä tai poikaystävinä, ilman kunnollista seksuaalista sävyä.

Teksti pohjautuu siihen, että kirjoittaja esittää paikkaansa pitävää tietoa. Kirjoittaja välittää tiedon totuutena, jonka lukija vastaanottaa. Tieto on tässä tapauksessa tietoa siitä, millainen on tosiystävä ja miten sellaiseksi tullaan. Yleisön ja puhujan suhde on tulkintani mukaan ristiriitainen. Teksti pyrkii vakuuttamaan, saamaan lukijan puolelleen, siinä kuitenkin täysin onnistumatta.

Miten siis ajatukseni näyttämöistä sopii kuvaan? Omasta mielestäni kyse on performansseista, monellakin kerronnan eri tasolla. Ensisijaisesti voi ajatella, että kirja on dramatisoitu kuvaus ystävydestä, jossa lukija on sen yleisö. Tällä tavalla ajateltuna sen ei kuulukaan olla autenttinen kuvaus ystävydestä, vaan sellainen, että draaman kaarta noudattaen se viihdyttää. Toisaalta kirjan fiktiivisellä tasolla voi ajatella, että näyttämö yleisöineen on jatkuvassa liikkeessä. Ystävän yleisö voi olla yhtä lailla toinen ystävä, muut ystävät tai vaikka poikaystävä. *Ystävien kirjan* alkupuolella on jaoteltu erilaiset ystävytyypit (katso liite). Tämän tosiystävän voi tyyppitellä minusta sekoitukseksi näistä arkkityypeistä, jotka *Ystävien kirja* on lanseerannut. Pääosin tosiystävä on kuitenkin se olkapää.

4.2. Naisten välinen ystävyys parisuhteen harjoitteluna

Seuraavassa analysoin naistenlehti-aineistoani. Tarkastelen lehtiä keskeisten käsitteideni valossa käyttäen hyödyksi myös retoriikan tutkimusta. Pyrin osoittamaan niitä tapoja, joilla naisten välinen ystävyys näyttäytyy erilaisina sosiaalisina näyttämöinä. Ennen kaikkea minua kiinnostaa nähdä, löydätkö samoja teemoja lehdistä, mitä löysin edellä analysoimastani kirjasta. Toistavatko tarinat samoja teemoja ja onko niistä löydettävissä intertekstuaalisia viittaussuhteita toisiinsa tai ympäröivään yhteiskuntaan.

Me naiset -lehden juttutaso ainakin vaikutti koko aineistoni erilaisimmalta. Itse olen mieltänyt Me naiset tavallisten keski-ikäisten naisten tavalliseksi lehdeksi ja odotin juuri siltä kaikkein tyyppisimpiä ystävyyskertomuksia naisten välisestä ystävydestä. Mielikuvani osoittautui kuitenkin vääräksi.

Ystävyys muuttui rakkaudeksi

Me naiset on yksi tiheimmin ilmestyvistä tutkimistani lehdistä, sillä se ilmestyy kerran viikossa. Lehti määrittelee oman mallilukijansa seuraavasti.

”Lukijamme ovat monipuolisesti ihmisistä, maailmasta ja trendeistä kiinnostuneita naisia, jotka haluavat nautintoja myös arjen kiireen keskelle. He innostuvat niin näppäristä pukeutumis- ja kauneusvinkeistä kuin helpoista ja herkullisista ruokaohjeista tai mukavista matkavinkeistä. He suhtautuvat asioihin ennakkoluulottomasti eivätkä kavahda ristiriitoja ja elämän rosoa. Heille lehti on kuin hyvä ystävä, jota odottaa käymään.” (Vuorinen, Marjo)

Seuraavassa erittelen ja analysoin helmikuussa 2011 Me naiset lehdessä ilmestyneitä ystävyysaiheisia juttuja. Ensimmäisenä aloitan jutusta, joka on kenties poikkeuksellisin ja erikoisin osa aineistoani sen selkeän seksuaalisen värityksen takia.

Helmikuun 3.2.2011 nro 5 lehdessä sivuilla 56-59 on parisuhteellista – palstan, Essi Myllyojan kirjoittama ja Karoliina Paatoksen kuvittama, juttu ”Ystävyys muuttui rakkaudeksi”. Kyseisessä lehdessä juttu on ainoa, joka vastaa edes suurin piirtein ystävyys-temaa ja siinäkin todellinen pääpaino on parisuhteessa. Parisuhdepainotuksen voisi toki päätellä jo siitä, että juttu ilmestyy lehden parisuhteellista -palstalla.

Juttu noudattaa draaman kaarta ja se näyttäytyy lukijalle romanttisena satuna. Siinä on, niin kuin kunnan sadussa kuuluukin olla, konflikti ja onnellinen loppu. Kaksi naista, Nyyti Korolainen ja Minna Minkkinen ovat olleet ystäviä lapsuudestaan asti ja kun he tapaavat aikuisina uudestaan, he aloittavat keskenään suhteen. Tässä tarinassa sadun konflikti on opiskelemaan lähtö ja erilaiset elämänvaiheet ja onnellisena loppuna toimii rakastuminen ja parisuhde. Juttu on kirjoitettu lehtijutuille tyypilliseen tapaan niin, että jutun alussa koko sanoma on tiivistetty lyhyesti. Tällä tavoin lukija voi alun perusteella päätellä, haluaako hän lukea lopunkin jutusta.

”Taekwondon maailmanmestari Nyyti Korolainen ja Setan sosiaalisihtheeri Minna Minkkinen vanhoivat teineinä ikuista ystävyyttä verivalalla, mutta elämä vei kuitenkin eri suuntiin. Kun naiset tapasivat uudestaan aikuisina, he rakastuivat.”⁴

⁴ Suorat viittaukset lehtiartikkeleihin kursiiivilla.

Loppujuttu on saman asian avaamista ja kertomista hieman eri näkökulmista.

”Ystäväystyimme 14-vuotiaina Prometheus leirillä. Olimme pitkään erottamattomia; meillä on samanlaiset arvetkin käsissä verivalasta. Kun lähdin opiskelemaan, yhteydenpito loppui. Nyyti vietti erilaista elämää, juhli ja viihtyi porukassa, josta en välittänyt. Pari vuotta sitten kuulin siskoltani, että Nyyti oli muuttunut, valmistunut puusepäksi ja alkanut treenata tosissaan taekwondo. Halusin tavata uudestaan.”

Ensivaikutelma jutusta on, että *Ystävien kirjan* hetero-olettaus on korvattu muilla ajatuksilla ja olettamuksilla. Seksuaalisuus ja seksuaalinen ruumis ovat selkeästi esillä ja heteroroolit on korvattu seksuaalivähemmistöön kuuluvilla ihmisillä. Seksuaalinen suuntautuminen näyttäytyy naisten identiteettien keskeisimpänä rakenteena. Naisten seksuaaliset suuntautumiset ovat keskeinen osa juttua ja ne erikseen myös mainitaan. Naisten seksuaali-identiteetit ja niihin kasvu avataan lukijalle. Minna on vasta ymmärtänyt olevansa lesbo, Nyytin ollessa Biseksuaali. Seksuaalisuus on kaiken kaikkiaan vahvasti pinnalla kyseisessä jutussa.

Ystävyysteema jää otsikon jälkeen jutussa jokseenkin taka-alalle. Kuitenkin se, että ystävyys on keskeinen osa otsikkoa, kertoo jo siitä, millaista viestiä jutulla halutaan välittää. Ystävyys näyttäytyy lopulta lähinnä naisten tapaamisen kautta. Ystävyysteeman kannalta jutun keskeisin ja selkein ajatus onkin nähdä ystävyys parisuhteen harjoitteluna. Hyvistä ystäväistä voi tulla mahtavia rakastavaisia.

Tämän jälkeen juttu kääntyy pois ystävydestä kohti seksuaalisväritteisempää tarinaa. Minna tajuaa olevansa lesbo ja ihastunut Nyytiin ja päättää kertoa tunteistaan Nyytille: *”Jollain tasolla olin tiennyt olevani lesbo, mutta olin työntänyt sen pois mielestäni. Kun tajusin ihastuneeni Nyytiin, tuntui kuin palaset koko elämässä olisivat loksahaneet kohdalleen.”* Nyyti taas on aina tiennyt pitävänsä sekä miehistä, että naisista: *”Minä tajusin jo nuorena, että tykkään sekä tytöistä, että pojista. Mutta ”Hetero-Minna” tapaili vain poikia. Siksi olinkin puulla päähän lyöty kun hän kertoi tunteistaan.”*

Lopussa naiset kertovat mikä toisessa viehättää. Huomiota herättävintä jutussa on se, miten se keskittyy hyvin pitkälti korostamaan naisten erilaisuutta ja näyttämään näitä erilaisuuksia nimenomaan feminiinisyys-maskuliinisuus akselilla. Naisten erilaisuuden korostaminen onkin mielestäni vahva argumentointikeino. Se ohjaa tulkintaa. Vaikka jutussa on kyse kahden naisen

ystävyydestä ja parisuhteesta, huomaan väistämättä, että heteronormatiivisuus alkaa loistaa rivien välistä. Minnasta tehdään jutun nainen, Nyytin näyttäytyessä jutun miehenä. Miestapaisuus ja naistapaisuus tulevat esiin monissa osissa juttua. Nyytiin on liitetty paljon miestapaisia juttuja ja Minnaan taas naistapaisia juttuja. Juttu korostaa kahden naisen vastakkaisuutta. Kotityötkin tuntuvat jakautuvan stereotyyppisen mies-naismallin mukaisesti.

”Miten teillä tehdään kotityöt?”

MINNA: Minä teen, mutta ei se haittaa, koska ne hoituvat minulta näppärämmin, ja minulla on enemmän aikaa.

NYTYI: Nolottaa tunnistaa: Minna tekee kaiken. Kun minä vielä makaan sohvalla ja mietin, että täytyisi imuroida, Minna on jo imuroinnin lisäksi tiskannut, pessyt vessan ja vienyt roskat.”

Naisten ammatitkin korostavat eroa miehiseen ja naismaiseen. Minna on koulutukseltaan lähihoitaja ja sosionomi, Nyyti taas on puuseppä. Juttuun valitut naiset ovat myös selkeästi stereotyyppisimmistä päästä. Molemmilla naisilla on lyhyet hiukset ja pukeutumistyyli on molemmilla stereotyyppistä naiskuvaa poikamaisempi, Nyytillä kuitenkin huomattavasti Minnaa selkeämmin. Minna on suhteen nainen. *”Minnasta Nyyti voisi pukeutua naisellisemmin. Nyyti taas haluaisi nähdä Minnan useammin verkkareissa.”*

Molempien naisten naisellisuus tulee esiin ainoastaan itsenäisyyspäivän linnan juhlissa otetussa kuvassa. Kuvassa molemmat naiset ovat laittautuneet ja pukeutuneet iltapukuihin. Linnan juhlakuvan alatekstissä kuitenkin korjataan tämä naisellisuus kertomalla, että Nyytillä oli ensimmäistä kertaa elämässään korkokengät jalassa. Lisäksi Nyytin oma kommentti antaa ymmärtää, että tällaista laittautumista ei tapahdu kovinkaan usein. *”Kun Nyyti viime syksynä sai kutsun Linnan juhliin, hän intoutui jo kosimaankin Minnaa. – Ajattelin, että suhteen rekisteröimisen voisi hoitaa samalla, kun olemme kerrankin nätteinä, Nyyti kertoo virnistäen.”*

Jutun argumentoinnilla yritetään ikään kuin antaa ymmärtää, että jotta suhde voi toimia, täytyy toisen olla suhteessa se mies. Lesbosuhteesta luodaan siten heterosuhteen toisinto. Kaksi naista eivät voi olla parisuhteessa, mutta kaksi naista voi olla sydänystäviä. Toisaalta mies ja nainen eivät voi olla vain ystäviä, vaan seksuaalisuus tulee aina mukaan. Se, että naisten välinen ystävyys muuttui rakkaudeksi, yritetäänkin selittää hetero-olettamuksen kautta. Nyyti on jutun mies ja Minna nainen ja koska mies ja nainen eivät voi olla läheisiä ystäviä, heidän täytyy rakastua. Viimeinen osa

juttua on jopa otsikoitu; ”*Sovinisti ja feministi*”. Kumpikaan naisista ei kuitenkaan vaikuta jutun perusteella sovinistilta ja siksi otsikointi ei tulkintani mukaan ole millään tavalla perusteltua.

Tässä vaiheessa analyysiä huomaa jo selkeästi, millaisin keinoin ja millaista näyttämöä juttu rakentaa. Lyhyesti voisi puhua heterouden näyttämöstä, jonka keinotekoinen luonne korostuu juuri sen myötä, että sitä näyttelevät ei-heterot. Minna esittää performanssissa naisen roolin, Nyysin ollessa esityksen mies.

Kelle ja miksi tätä esitystä kerrotaan ja kuka on se retorisen tutkimuksenkin kysymä lukija? Jutun lukija näyttäytyy heterona. Juttu yrittää ikään kuin vakuuttaa heteron puolelleen, hyväksymään lesbot. Tämä vakuuttaminen tehdään osoittamalla, kuinka samanlaisia heterot ja homot ovat. Hyväksytyt ja ymmärrettävät on aina samanlaista. Erilaisuus näyttäytyy vieraana ja hyljeksittävä.

Olemme koti-uunoja

Me naiset -lehden numerosta 6 (10.2.2011), löytyy yksi juttu, jonka pystyn yhdistämään ystävyysteeman alle. Juttu on osa Meidän suhde -palstaa ja sen nimi on ”*Olemme kotiuunoja*” (s.38-40). Jutussa näyttelijät Aku Hirviniemi ja Jussi Vatanen kertovat ystävyystään ja elämästään. Molemmat miehet esiintyvät lehden ilmestymisaikaan viihdeohjelmassa Putous.

Rosanna Serkamon kirjoittama ja Jouni Harlan kuvittama ”*Olemme koti-uunoja*” juttu on rakenteeltaan hyvin samanlainen kuin ”*Ystävyys muuttui rakkaudeksi*” -juttu. Samaan tapaan kuin ”*Ystävyys muuttui rakkaudeksi*” jutussa, tässäkin haastateltavat kertovat mikä toisessa ihastuttaa ja vihastuttaa. Naisten juttuun verrattuna miesten juttua tuntuu ohjaavan kuitenkin enemmän eräänlainen hyväntahtoinen naljailu. Naiset vaikuttavat olevan enemmän tosissaan. Näiden kahden jutun perusteella vaikuttaa siltä, että Me naiset – lehdellä saattaisi olla selkeä tyyli ja ohjeistus, jonka mukaan juttuja kirjoitetaan. Toimittajien kirjoitus tyyli on sellainen, että toimittajan rooli häivytetään näkyviltä. Tällainen argumentaatiotapa luo illuusion siitä, että juttu kertoo totuuden suoraan haastateltavien suulla. Toimittajan rooli näkyy vain siinä, miten voimakkaasti hän haluaa haastateltavien sanomaa korostaa ja siinä mitä hän jättää kertomatta.

” – Jussi on rehti mies ja sanoo mielipiteensä suoraan, kun sitä kysytään. Mutta jos ei kysytä, hän istuu hiljaa ja kyräilee, Aku luonnehtii.”

” – Aku on suulas, huumorintajuinen veijari. Jonkinlaisia henkisiä avohaavoja hänellä kyllä täytyy olla, ei hän muuten yrittäisi peitellä niitä niin kovasti höpötyksellään, Jussi lataa takaisin.”

Miehet ovat miehiä tässäkin jutussa. Yleinen käsitys siitä, että naisten ystävyys-suhteita sävyttää tunteellisuus ja miesten ystävyys-suhteita toiminnallisuus, elää vahvana. Miehet myöntävät joskus puhuvansa myös syvällisiä, mutta *”Siihen tarvitaan useampi rohkaisu-ryppy.”* Hetero-oletamus elää vahvassa. Miehuuteen liitetään isyys ja perhe. Miehet ovat myös kilpailullisia *”Samoja rooleja hakiessaan miehet ovat löytäneet toisensa myös kilpailu-tilanteesta. Supersuosionsa ansiosta Akulla on tällä hetkellä yliote, johon Jussi suhtautuu kieli poskessa.”* Maskuliinisuus on jutussa läsnä, vaikka miehet eivät sieltä maskuliinisimmasta päästä olekaan. Näyttelijän ammatti taiteellisenä ammattina antanee kuitenkin enemmän liikkumavaroja maskuliinisuuden esittämiseen.

Jutussa on kyse kahden miehen välisestä ystävyys-suhteesta. Näyttelijämiehet ovat tavanneet toisensa opiskellessaan ja sen jälkeen he ovat olleet enemmän tai vähemmän toistensa kanssa tekemisissä.

”Aku ja Jussi tapasivat toisensa 1990-luvun lopulla Teatterikorkeakoulussa. Silloin he eivät vielä erityisemmin ystävästyneet, sillä Aku aloitti koulun vuotta Jussia myöhemmin. – Jussihan on minua vuoden parempi. Kyllä me ykköset katsottiin kakkosia ylöspäin, sillä he olivat meidän silmissämme mestareita. Kolmoset taas olivat jumalia, ja kursseja siitä eteenpäin ei pysty edes kuvailemaan, Aku muistelee.”

Miehet ystävästyivät kuitenkin vasta Tasavallan presidentti-ohjelman kuvauksissa.

*”Näyttelijät hioutuivat kuitenkin yhteen jo nelisen vuotta sitten Tasavallan presidentti-ohjelmassa ja myöhemmin Presidentin kansliassa. Vaikka pari oli aiemminkin tiennyt toisensa, näissä kuvauksissa jokin naksahdi kohdalleen. – Yhdistelmämme toimii, koska Aku on se, joka tekee kaikkea älytöntä ja minä seison vieressä paheksu-*massa. Edustan ikään kuin katsojia, jotka seuraavat Akun sekoiluja ja miettivät, että ei voi olla totta, Jussi analysoi.”**

Jutussa miehien henkilökohtainen ystävyys sekoittuu osaksi heidän ammattiaan. Ammatillinen yhteen hioutuminen ja ystävästyminen tuntuvat olevan tekstin tasolla sama asia. Miesten ystävyys-suhteen syvyydestäkään ei tekstissä puhuta. Miehet vaikuttavat läheisiltä, mutta kuitenkin

heidän ystävyytensä liittyy ennen kaikkea heidän yhteistyöhönsä näyttämöllä. Tietyllä tapaa voisi ajatella, että kyse on työkaveruudesta.

Miesten heteroutta ei ilmaista suoraan, mutta se ilmenee normaalin heteronormatiivisuuden mallin kautta. Rajanvetoa muihin tehdään mainitsemalla vaimot nimeltä. Tällä tavoin kumppanin sukupuoli kerrotaan lukijalle suoran korostetusti.

”Akun ja Jussinkin arki pyörii pienten tytärien ympärillä. Akulla ja avopuolisolla, näyttelijä Niina Lahtisella on kaksi lasta, nelivuotias Annikki ja pian vuoden täyttävä Tuulikki. Myös Jussi ja kihlattu, laulaja Marika Tuhkala ovat taaperoikäisen tytön vanhemmat.”

Jutun haastateltavat ovat miehiä ja vaikka he ovat jutussa pitkälti äänessä, en voi olla huomaamatta, että puhuja vaikuttaa saavan naisellisia piirteitä, samoin kuin yleisökin. Toisaalta juttu ilmestyy naistenlehdessä, joten tämä ei siksi liene mitenkään erityisen ihmeellistä. Naisellisuus ilmenee kuvailevissa lauseissa ja siinä, miten miehet selittävät toimittajalle sitä, että miehetkin osaavat puhua tunteistaan, ikään kuin todistellen jotakin.

”Kun Aku ja Jussi pääsevät saman pöydän ääreen, he keskustelevat jokapäiväisistä asioista: lapsista, autoista, talonrakennuksesta – ja naisista. Useimmiten aika menee nokkeluuksien nakkeluun, vaikka syvällistä suhdeanalyysiäkin syntyy. Siihen tosin tarvitaan useampi rohkaisuryppy.”

Juttu toistaa stereotyyppistä kuvaa miesten välisestä ystävydestä. Miehet toimivat, naisten puhuessa tunteista. Miehet eivät ole tosiystäviä, vaan miehet ovat toiminnan miehiä ja kavereita. Jutun anti on siinä, että siinä missä naisten ystävydestä kertovista jutuissa korostetaan tunteiden jakamista ja tukena olemista, tässä kerrotaan nimenomaan ystävyuden toiminnallisesta ja hauska puolesta. Heteroseksuaalinen kaksinapainen maailmankuva on asia, josta löydän yhtäläisyysmerkit *Ystävien kirjaan* ja muuhun aineistooni. Naiset ja miehet näytetään toistensa vastakohtina.

Jutun luoma esitys onkin hyvin toiminnallinen ja hauska. Ystävyuden näkeminen performanssina tuo näkyviin myös sen lajityypin, joka tässä tapauksessa on selkeästi komediallinen. Miesten henkilökohtainen ystävyys on niin voimakkaasti sidoksissa heidän näyttelijän ammattiinsa, että konkreettisena tilana näyttäytyy teatterin lava, joka tilana korostaa ystävyuden esitysmäistä luonnetta. *”Improvisaatiota siivittää tv-studion lavasteista löytyvä muoviluuranko.”* Lisäksi

Putouksen roolihahmot tuntuvat jutun tasolla sekoittuvan miesten omiin rooleihin ja identiteetteihin. Putouksessa miehet ovat hauskoja, toimittajan luoma kuva heidän ystävydestään on ennen kaikkea hauska. Ovatko miehet tosielämässäänkin vain hauskoja? Näyttelijäidentiteettinsä lisäksi miehet kokevat itsensä lähinnä keski-ikäisiksi ja perheellisiksi miehiksi. ” – *Hämmäntävän moni meistä siitti lapsia jo kesken opiskelujen tai pian niiden jälkeen. Ja niin meistä tuli yhtäkkiä keski-ikäisiä perheenisä ja – äitejä, Aku kertoo.*” Tähtikuvaa miehet eivät koe omakseen ja miehiä yritetäänkin tuoda lähemmäksi lukijaa. Tyyli on jokseenkin samanlainen kuin ”*Ystävyys muuttui rakkaudeksi*” jutussa. Haastateltavista luotava kuva on mahdollisimman samanlainen kuin oletettu lukija. Tällä tavoin lukija pystyy samaistumaan tarinaan. Seksuaalisuus tulee jutussa ilmi lähinnä siittämisen ja isyyden kautta. Heteroseksuaalisista miehistä ja heidän perheistään puhuessa seksuaalisuus onkin taustavire, joka on koko ajan läsnä, vaikka näkymättömänä. Lisäksi miehet ovat hyvännäköisiä, joka vetoaa naislukijaan.

Ystävyys Annassa

Anna-lehti ilmestyy Me naiset lehden tapaan kerran viikossa, mutta ystävyys-aiheisia juttuja oli helmikuulla suhteellisen vähän. Ystävänpäiväviikolla ilmestyneessä lehdessä 6 (10.2.2011) on kuitenkin onnekseni runsaasti ystävyysaiheisia lehtiartikkeleita. Muista helmikuussa ilmestyneistä Annoista ei kuitenkaan ystävyys-aiheisia juttuja löydy. Tarkempi tarkastelu ja entistäkin löyhempi rajaaminen johtaa lopulta yhden jutun löytymiseen myös lehdestä numero 5 (3.2.2011). Juttu on Työpari -palstalla ja siinä mies ja nainen, jotka ovat töissä samassa työpaikassa kertovat, mitä he ajattelevat toisistaan. Päätin lopulta kuitenkin rajata jutun aineistoni ulkopuolelle, sillä viittaus ystävyteen on enemmänkin omaa tulkintaani ja lisäksi jutussa ei ole juurikaan sisältöä vaan se vaikuttaa nopeasti tehdyltä lehden täytteeltä. Loput helmikuussa ilmestyneet Anna-lehdet eivät tuottaneet minkäänlaista tulosta, enkä kyennyt löytämään niistä enempää juttuja, jotka viittaisivat millään tavalla ystävyteen. Aiemmin jo totesin, että se mitä ei sanota, on joskus jopa tärkeämpää, kuin se mitä sanotaan, joten ystävyysaiheen selkeä puuttuminen Annasta on huomiota herättävää. Eikö keski-ikäisillä naisilla ole käyttöä ystäville?

Päätoimittajalta

Ystävänäpäiviikolla 10.2.2011 ilmestyneessä Anna-lehden numerossa 6, juttuja on kuitenkin onneksi useampi. Kyseinen lehti edustaa tulkintani mukaan ystävänäpäivä-teemaa. Ensimmäinen ystävyyteen viittaava juttu on jo heti lehden alkupuolella Päätoimittajalta -palstalla ilmestynyt päätoimittajan Hanna Jensenin kirjoitus ”*Kiinni ystävästä*” sivulla 5. Juttu toistaa jo tutuksi tullutta ajatusta ystävyydestä parisuhteen harjoitteluna. Ensimmäinen on ystävä, sitten parisuhde. ”*Yksi suurimmista ilon aiheista viime vuosina on ollut se, että olen saanut takaisin rakkaimman ystäväni opiskeluajoilta. Erkaannuimme toisistamme 20 vuotta sitten, koska aloin seurustella. Mikä typerä syy.*”

Kun suhde vakiintuu ja ikää alkaa tulla lisää, ystävien merkitys alkaa taas uudelleen kasvaa: ”*Hiljattain minua vanhempi ja viisaampi ihminen huomautti, että kolme -nelikymppiset eivät tajua rakentavansa vanhuuden ystäväverkostoa. Ne ystävät, jotka ovat ympärilläni nyt, ovat siinä myös eläkeiässä.*” Jensen itse myöntää syyn olleen typerä, mutta jutun lopussa hän jaksaa kuitenkin huomauttaa, että oma kumppanikin voi olla paras ystävä: ”*Aikuisiässä voi myös saada sen aina kaivatun parhaan ystävänsä, jos omasta kumppanista tulee sellainen.*”

Päätoimittajalta -juttu on yksi niistä harvoista tutkimistani jutuista, joka on kirjoitettu minämuodossa. Minä muoto on retorinen keino, joka vetoaa lukijan tunteisiin. Tällä tavoin tekstin puhuja ja lukija ovat intiimissä suhteessa keskenään. Toimittaja ei väitäkään kertovansa totuutta, vaan hän kertoo mielipiteensä. Tätä vahvistaa toimittajan oma kuva ja allekirjoitus. Toisaalta juttu vetoaa myös kirjoittajan statukseen, onhan hän päätoimittaja. Tällä tavoin luodaan pohjaa sille, että tieto on jotenkin pätevämpää (Vuori 2004, 98). Teksti on ikään kuin henkilökohtainen kirje toimittajalta lukijalle, naiselta naiselle. Jutun sanoma tuntuu olevan, arvosta ystäviäsi. Tällainen argumentaatio luo näyttämön, joka on intiimi ja henkilökohtainen. Jutussa on vain kaksi roolia, joissa toinen on lukijan ja toinen toimittajan. Toimittajan naissukupuoli näyttäytyy vain nimen ja kuvan kautta, itse tekstin puhujan pysyessä kuitenkin sukupuolineutraalina. Juttu ei kuitenkaan ole lukijaansa selkeästi heteroksi ja päätoimittajan oma seksuaalinen suuntautuminenkin jää kysymysmerkiksi. Hän puhuu seurustelusta ja kumppanista, poikaystävänsä tai miehen sijasta. Siinä mielessä kyseinen näyttämö on avoin useille eri tulkinnolle. Seksuaalinen ruumis näyttäytyykin sen poissaolon kautta, tekstin voi lukea usealla eri tapaa. Monesti heteronormatiivisuus on niin luontainen osa kulttuuriamme, että jo sen poissaolo herättää kysymyksiä. Jutun konteksti, Anna –

lehti, antaa kuitenkin ymmärtää, että kyse on nimenomaan heteroseksuaalisuudesta. Ainoastaan tarkka lukija huomaa kirjeen avoimen merkityksen.

Näyteltyä ystävyyttä

Samassa ystävyysteemaisessa Anna -lehdessä on myös muutama teatteri- ja elokuva-arvostelu. Näiden suhde performanssiin on sikäli ilmeinen, että ne ovat jo tarkoituksella esitysmuotoon laitettuja ystävyyskertomuksia. Niitä vasten onkin hyvä peilata kuvauksia todellisista ystäväistä. Toimitus suosittelee -palstalla on otsikolla, *Ihana ystävyys*, suositeltuna Tampereen Työväen Teatterin kellariteatterin näytelmä Manner, joka on saanut Tuija Halmekoskelta hienot arviot.

”Maria Skaffari värisee sanomisen halusta esittäessään kirjailija Eeva-Liisa Mannerta. Kohteena on Anna Liisa Mäenpää, opettajaystävä ja tunteiden kohde, jota esittää Annina Ärölä. Auvo Vihron ohjaus perustuu naisten tiiviille kirjeenvaihdolle. Kuulostaa ehkä paperiselta, mutta hersyy ja koskettaa. Miten taitavasti naiset viipaloivatkaan suhdettaan. Tarkassa ajankuvassa viehättää myös kuusikymmentäluvun pidättyväisyys.”

Annan arvio puhuu lähinnä kahden naisen välisestä ystävyydestä ja tunteista heidän välillään. Saman esityksen itse nähneenä ja Mannerin elämästä tulkintoja lukeneena tiedän esityksen hipovan myös seksuaalisemman suhteen rajoja. Naisten välinen suhde ja sen luotaaminen perustuu juuri ystävyuden ja parisuhteen hiuksenhienon rajan vahvistamiseen ja ylityksiin. Anna-lehti jättää kuitenkin arviostaan seksuaalisen näkökannan kokonaan huomioimatta, vaikka esitys on pitkälti seksuaalivivahteinen. Tulkitsen, että tyylin takana saattaa olla pelko siitä, että Anna-lehden keskiverto lukija, heteroseksuaalinen nainen, ei menisi katsomaan esitystä, jota kuvattaisiin lesbotarinana.

Pinnalla/Elokuvat palstalla on otsikolla, *Suhteetonta seksiä*, arvostelu elokuvasta Näin ystävien kesken (No strings attached). Mari Pöyhtäri on arvostellut elokuvan huonoksi:

”Ivan Reitman ei ainakaan kärsi turhasta kunnianhimosta, sen verran kulunut aiheetta tämä komediaturhake vatvoo. Nyt voidaan porukalla ihmetellä sitä, että eiväthän nainen ja mies mitenkään voi olla ”vain” ystäviä. Sama idea on myös heinäkuussa ensi-iltansa saavassa Friends with Benefits-leffassa. Emma (Natalie Portman) ja Adam

(Ashton Kutcher) jakavat kiusalliset muistot teini-aikojen kesäleiristä ja collegesekoilusta. Kun he vuosia myöhemmin tapaavat, sopii molempien elämäntilanteeseen seksisuhde. Niinhän siinä käy, että Adam rakastuu Emmaan, joka taas pelkää parisuhteen läheisyyttä. Pintapuolisesti vapaamieliseltä ja jopa liioitellun ronskilta vaikuttava elokuva on syvätasoltaan – jos sellaisesta voi puhua – loputtoman konservatiivinen, seksistinen ja väkinäinen.”

Juttu on pieni ja lyhyt, ja silti siihen on saatu sisältymään lukuisia ystävyyteen liitettäviä stereotyyppisiä oletuksia, kuten kysymys siitä, voivatko nainen ja mies olla vain ystäviä. Elokuva-arvostelun todellinen anti tutkimukseni kannalta on kuitenkin sen sisällössä, itse tarinassa. Aikaisemmin analysoimani Me naiset lehden juttu, *Ystävyys muuttui rakkaudeksi*, on kuin toisinto tästä elokuva arvostelusta tai itse elokuvasta. Intertekstuaalisia viitteitä on siis lukuisia. Lapsuuden ystävät tapaavat ja rakastuvat. Ajatus ystävydestä parisuhteen harjoitteluna on ilmeinen.

Ystävyyden tuotteistuminen

Saman Anna lehden Annakka -palstalla sivulla 21 on juttu ”*Ystävällisesti – Ystävänpäivänä pukeudutaan hymyyn ja hempeään pinkkiin.*” Juttu koostuu viidestä julkkisnaisen kuvasta. Kuvissa ovat näyttelijät Calista Flockhart, Renée Zellweger, Natalie Portman, Carla Cugino ja Mandy Moore. Kaikilla on päällään pinkit mekot. Jutun otsikkoa lukuun ottamatta ystävyttä ei mainita. Teksti keskittyy lähinnä näyttelijätär Mandy Mooreen ja itse ystävänpäivään. Ystävänpäivä nähdään tekstissä pikemminkin sen amerikkalaisen romanttisen merkityksen kautta ja Mandy Mooren suhde onkin siinä merkittävässä osassa:

” – On maailman ihanin tunne, kun joku hymyilee sinulle aidosti. Hymy on seksikästä, ja siitä tulee lämmin tunne, on laulaja-näyttelijä Mandy Moore todennut. Paras – ja sitä paitsi ilmainen ystävänpäivän lahja olisikin vilpitön hymy työkaverille, rakkaalle ja miksei tuntemattomallekin. Moore, 26, on löytänyt omalle hymylleen vakinaisen kohteen, muusikko Ryan Adamsin. – Olemme varsinaisia kotikissoja. Emme koskaan haluaisi poistua kotoamme, Mandy on hehkuttanut. Ehkäpä hän kömpii rakkaansa kainaloon ystävänpäivänä suloisessa pinkissä asussaan. Pinkki on ollut varsin suosittu myös talven juhlallisuuksissa punaisilla matoilla.”

Pukujen suunnittelijat ja kenkien tuotemerkit kyllä kerrotaan alaviitteissä selkeästi. Juttu on selkeä työkalu minuuden ja naiseuden tuottamiseen. Kuvassa olevat merkit ja vaatteet ovat sieltä kalleimmasta päästä, kuin esimerkkinä siitä, mihin meidän kaikkien tulisi pyrkiä. Kauniit ja arvokkaat vaatteet tekevät hyvän ystävän. ”Näyttelijä *Natalie Portman* oli syötävän suloinen *Rohardten olkaimettomassa kukkaismekossa, Mary Janen koroissa ja Cristian Diorin burgundinpunainen laukku kädessään.*”

Ystävyyden ja ystävänpäivän avulla markkinoidaan tiettyä imagoa, joka korostaa naisellisuutta. Juttu toimii työkaluna minuuden tuottamiseen, sillä ulkoiseen olemukseen perustuva haluttavuus on nimenomaan tärkeä osa myytävämmän minuuden rakentumista (Mäkinen, 2007, 2). Tulkintani mukaan Anna-lehden juttu toistaakin samoja teemoja kuin aikaisemmin analysoimani *Ystävien kirja* ja tästä päättelen, että ne ovat sidoksissa toisiinsa kulttuurimme käytäntöjen kautta. Stereotyyppisen sukupuolikäsityksen mukaan (Pirskanen 2006) naiset ja shoppailu kuuluvat olennaisesti yhteen. ”Suurimmalla osalla meistä ei ole sellaista määrää valuttaa, mitä Sinkkuelämä-sarjan naiset kylvävät ympärilleen, mutta shoppailu on silti tytöille jonkin sortin rituaali. Voiko sen parempaa päivän vietettä olla, kuin jos puitteena on suuri ostoskompleksi, mukana hyvä ystävä ja luvassa herkullinen lounas?” (Maloney 2010/2009, 87.) Kyse on siitä, että sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteiskunnalliset käytännöt muovaavat minuutta, ollen sidoksissa kaupankäyntiin ja brändäykseen. Minuudesta tulee näin tuote. (Mäkinen K 2007, 2.)

Mutkia matkassa

Anna -lehden numerosta 6 löytyy yksi pidempi juttu, joka selkeästi käsittelee ystävyyttä ja jossa on ensitulkintani mukaan ihan oikeaa asiaa. Juttu on Suhteet -palstalla ja sen nimi on ”*Pidä huolta ystävästä. Ystävyys on mutkikas juttu – säilyäkseen se vaatii sitoutumista sekä kykyä selvittää ristiriitoja. Joskus joutuu silti huomaamaan, että ystävyys ei enää suju.*” Jutun toimittaja on Meri Nykänen ja kuvitus Pia Holmin, vaikka itse teksti tuntuukin rakentuvan Väestöliiton psykologin Lotta Heiskasen asiantuntemuksen taakse. Toimittajan ääntä on tekstistä vaikea erottaa. Jutussa on psykologinen sävy ja se keskittyykin minua erityisesti kiinnostavaan asiaan eli siihen kun ystävyys ei sujukaan.

”Todellinen ystävyys toimii kuin itsestään. Väärin! Hyvään ystävyyteen pitää panostaa. Toimivan ystävyysuhteen tunnistaa siitä, että siinä tulee nähdyksi ja kuuluksi. Iloa,

arvostusta, huumoria, ihailua hyvää oloa, luotettavuutta ja rehellisyyttä riittää.

Turvallisessa ystävydessä nostetaan toista ja molemmat saavat suhteesta jotain.”

Jutunaihe on aineistossani hieman poikkeuksellinen, sillä suurin osa ystävyysaiheisista jutuista tuntuu ennemminkin välttelevät ajatusta siitä, että ystävyys ei olisikaan ikuista. Toisaalta ihan ilman kliseitä ei tästäkään jutusta selvitä, sillä jutun alussa Väestöliiton psykologi Lotta Heiskanen heittää heti ilmoille useasti viljeltävän kliseen ” – *Hyvä ystävä hyväksyy sinut omana itsenäsi ja on lojaali. Sinun puolellasi.”*

Juttu antaa neuvoja ihmissuhteiden ylläpitoon ja ristiriitojen käsittelyyn. Jutun argumentaatiotyylillä on asiantunteva. Tekstin puhuja omaa auktoriteettia suhteessa kuulijaan. Tekstissä onkin havaittavissa useampia eri näyttämöitä kerronnan eri tasoilla. Pinnalla olevan näyttämön roolihahmoina voidaan nähdä esimerkiksi asiantuntija ja kuulija, jossa painopiste on asiantuntijan monologissa. Ystävyysnäyttämö osoittautuu jutussa kuitenkin jokseenkin ongelmalliseksi ja vaikeaksi.

”Ihmissuhteiden ongelmat rakentuvat vuorovaikutteisesti. Molemmilla on vastuu suhteen sujumisesta. Syytä on kuitenkin helppo etsiä toisen kykenemättömyydestä ja puutteista. Syyttely ei koskaan ole ratkaisu ongelmiin, mutta hyväksikäyttävissä ihmissuhteissa itsensä suojeleminen on viisasta.”

Puhujan ja kuulijan sukupuoli näyttäytyy feminiinisenä ja tätä vahvistaa jutun kuvitus, jossa on kuvia naisystävistä. Sukupuolta ei suoraan tekstissä sanota, vaan kyse on ennen kaikkea tulkinnasta. Perhe nähdään heteronormatiivisena yksikkönä, jossa on nainen, mies ja lapsia. Rakkaus on miesten ja naisten välillä, ystävyys naisen ja naisen välillä.

”Haastavinta kaikissa ihmissuhteissa on se, kun toinen muuttuu. Rakastumisen alkuhuuma, perheellistyminen ja muut elämänmuutokset muuttavat ystäviä sekä ystävyyttä. Se on asia, jolle ei voi mitään. Toiset ystävät vaihtuvat, toiset säilyvät aina mukana elämässä.”

Jutun lopussa Heiskanen vastaa suoraan muutamaan lukijan lähettämään kysymykseen. Ystävyys parisuhteen harjoitteluna nousee taas esiin. Heiskanen rinnastaa nämä kaksi käsitettä, hän puhuu ystävydestä kuin parisuhteesta, kumpaankin täytyy sitoutua.

”Mieti, haluatko panostaa ystävyYTEEN. Halu olla ystävä riittää jo pitkälle. Hyvä ystävä on kiinnostunut toisen maailmasta ja näkee, mikä tälle on hyväksi. – Lojaaliuuteen ja ystävyYDEN vaalimiseen voi sitoutua, Lotta Heiskanen sanoo. Varhaiset kiintymyssuhteet luovat pohjan sille, kuinka ihminen osaa olla toisen lähellä. Varhaisista suhteista syntyy käsitys omasta arvosta ja siitä, voiko muihin luottaa.”

Jutun keskiö on ystävyYdessä, mutta Heiskanen tuntuu puhuvan ihmissuhteista yleensä. Tästäkin voi päätellä, että ystävyys ei ajatuksena ole kovinkaan kaukana parisuhteesta. Jos osaa olla ystävä, osaa olla myös parisuhteessa. YstävyYDEN voi siis nähdä parisuhteen harjoittelun muotona. Heiskanen pohtii myös naisten ja miesten ystävyYssuhteiden eroja:

”Varsinkin naisten välisissä suhteissa henkilökohtainen tuki ja tunneasioiden jakaminen on tärkeitä. Miehet muodostavat usein väljempää porukoita. – Ei kuitenkaan pidä ajatella, että miehille ja naisille on sopivaa vain tietynlainen ystävyys. Sukupuolierojen kuvaaminen luo myös eroja ja odotuksia muka oikeanlaisista rooleista. Lotta Heiskanen sanoo huomanneensa, että kouluikäisillä pojille oma bestis on jo arkipäivää, vaikka se aiemmin oli vain tyttöjen juttu. Jokainen ystävyYssuhde on omanlaisensa. Yhden kanssa voi lenkkeillä, toisen kanssa keskustella vaikkapa parisuhteestaan ja kolmannen kanssa käydä teatterissa.”

Sarjakuva

Anna-lehdessä ilmestyy Maisa & Kaarina – sarjakuva. Lehdessä numero 6 Maisa & Kaarina sivuaa ystävänpäivää. Sarjakuvassa ystävänpäivä nähdään sen romanttisemmassa merkityksessä, pariskuntien juhlanan. Maisa ja Kaarina ovat ystäviä keskenään, mutta ystävänpäivästä he puhuvat nimenomaan juhlanan, joka vietetään miesten kanssa.

Sarjakuvassa naiset pohtivat sitä, onko ystävänpäivän romantiikka vain naisen vastuulla. ”- *Tuntuuko susta, että romantiikka on enemmän naisen vastuulla?*” Tällainen tapa nähdä ystävänpäivä kuvastaa enemmänkin amerikkalaista Valentines Day -kulttuuria. YstävyYDEN ja parisuhteen raja on hiuksen hienoja ja toisinaan tuota rajaa ylitellään. Rajat saattavat myös sijaita eri paikoissa eri kulttuureissa. Jopa eri ihmiset saattavat nähdä rajan eri tavoin. Pohjoisamerikkalaisen

kulttuurin Valentines Day näyttäytyykin romanttisempaan suomalaisen ystävänpäivän rinnalla. Pohjoisamerikkalaisen kulttuurin vallatessa tilaa myös Suomen markkinoilla, on myös suomalainen ystävänpäivä siirtynyt luonteeltaan lähemmäksi pohjoisamerikkalaista sisartaan.

Sarjakuvassa seikkailee kaksi naista Maija ja Kaarina. Toinen naisista on todella laiha, toisen ollessa selkeästi paksumpi. Lihavampi nainen omaa enemmän seksuaalisia piirteitä. Yleensä kehon runsaus yhdistetäänkin juuri voimakkaaseen seksuaalisuuteen. Mies ja naisroolit heitetään sarjakuvassa satunnaisesti pääläelleen. Kyseisessä sarjakuvassa naiset tuntuvatkin pohtivan juuri sitä, miksi naisen oletetaan käyttäytyvän tietyllä tavalla. Miksi naisen oletetaan olevan romanttinen ja seksuaalisesti pidättyväinen? ”Tarkoitatko, että nainen näkee paljon vaivaa, ja mies haluaa vain sänkyyn? Kyllä musta olisi parempi, että mies näkee vaivaa ja mä pääsen sänkyyn!” Ristiriitaista onkin se, miten Maisan ja Kaarinan oma ystävyys on sivuosassa jopa silloin kun puhutaan ystävänpäivästä. Naistenvälinen ystävyys ja ystävyys ylipäätään tuntuu olevan aina alisteinen parisuhteelle.

Cosmo-ystävät

Cosmopolitanin tarkka kohderyhmä koostuu 18-29vuotiaista naisista ja lisäksi toimituskunta on ikärakenteeltaan todella lähellä kohderyhmäänsä. Cosmopolitan on suunnattu itsenäisille, itsestään huolehtiville heteronaisille. (Punkka, 2004, 9-10.) Cosmopolitan ilmestyy lukuisissa maissa kerran kuukaudessa. Lehti välittää lukijalleen erilaisia toiminta- ja ulkonäköihanteita, jotka lukijan tulee hyväksyä (emt, 10). Cosmopolitan markkinoi itseään seuraavasti.

”Cosmopolitan ei ole vain lehti, se on elämänasenne. Cosmonainen tietää, mitä haluaa ja uskoo itseensä. Me kerromme hänelle, miten hän saavuttaa unelmansa ja elää täysillä. Juuri se tekee Cosmopolitanista maailman suurimman naistenlehden. Suomessakin Cosmopolitan on kohderyhmänsä luetuin, tilatuin ja ostetuin. Cosmopolitan on ainutlaatuisella tavalla lähellä lukijaansa. Me tunnemme suomalaisen nuoren naisen, ja tiedämme, mikä hänen maailmaansa liikuttaa, oli kyse sitten trendifarkuista, uralla etenemisestä, uutuusripsiväristä tai ihmissuhdeongelmista. Cosmopolitanin lukija seuraa trendejä ja shoppailee huoletta. Hän käyttää keskimääräistä enemmän rahaa muotiin ja kosmetiikkaan. Cosmo kertoo, miten hän saa uusimmat trendit toimimaan omassa vaatekaapissaan, miten hän käyttää uutuuskosmetiikkaa ja mistä hän löytää ne kaikkein

himotuimmat tuotteet. Cosmon lukija panostaa elämäntyylisiin: hän sisustaa kotiaan, haluaa tietää helpoimmat ruokareseptit ja suunnittelee seuraavaa matkaansa. Cosmopolitanin lukija ei tyydy vain lukemaan suosikkilehteään, hän haluaa myös osallistua. Siksi Cosmopolitan tempaa myös vuonna 2011 lukijansa mukaan tarjoamalla yllätyksiä, tapahtumia, kilpailuja ja ekstrasisältöjä.” (Lange, Miina)

Cosmopolitanin määrittelemä lukija vastaa tulkintani mukaan, hyvin pitkälti, *Ystävien kirjan* tosiystävää.

Päätoimittajalta

Ensimmäinen ystävyysaiheinen juttu on päätoimittajalta palstalla ilmestyvä päätoimittajan Miina Langen kirjoitus ”*Hihitystä pimeässä*”, jossa hän viittaa omiin lapsuuden ystäviinsä. Lapsuuden ystävyys näyttäytyy tekstissä haikeina hyvinä aikoina, jolloin oli vielä aikaa ystäville.

”Nykyisin kirjoittemme vain satunnaisia tekstiviestejä. Maratonpuhelut ovat vaihtuneet harvoiksi tapaamisiksi. Silloin kuromme kiinni kaikkea tapahtunutta ja sovimme, että pitäisi nähdä useammin. Yleensä emme näe. Siksi kaipaamme salaa aikaa, jolloin tapasin ystäviäni ilman sähköisiä kalentereita ja tekstiviestirumbaa. Olen tainnut unohtaa ystävien kanssa hengailun taidon. Enhän käy spontaanisti kylässä edes ystäväilläni, joka asuu 200 metrin päässä!”

Päätoimittajalta kirjoitus on henkilökohtainen ja intiimi, kuin ote päiväkirjasta. Cosmopolitan lehdelle tyypilliseen tapaan se on kuitenkin jokseenkin pinnallinen. Ystävyys näyttäytyy jonakin, joka kuuluu ennen kaikkea lapsuuteen. Asiana, jota ikävöidään, kaivataan ja arvostetaan, mutta joka kuitenkin kuuluu menneeseen. Yhtäältä lapsuuden ystävyys näyttäytyy tavoiteltavana asiana, toisaalta se on kuitenkin jotakin, joka kuuluu nimenomaan menneeseen. Aikuisuus näyttäytyy työntäyteisenä aikana, jolloin parisuhteet kuuluvat ihmissuhteiden keskiöön.

Cosmo nyt

Seuraava aineistokseni sopiva juttu on Cosmo nyt -palstalla oleva ”*Ihanat ystävät. Hollywoodin parisuhteet eivät kestä kauan. Onneksi yksi asia säilyy: ystävyys!*” -juttu, joka koostuu julkisnaisista, jotka ovat ystäviä keskenään. Sivun yläreunassa on mustalla palkilla teksti, jossa lukee ”*Älä unohda ystäviäsi. Järjestäkää ystävänpäivänä 14.2. tyttöjen ilta.*”

Pääpaino jutussa on kuvilla, joissa esiintyy toinen toistaan upeamman näköisiä naisia ja ystävyksiä. Kuvissa esiintyvät Dakota Fanning ja Kristen Stewart ”*The Runaways-leffan näyttelijöillä synkkaa hyvin. Jos haluat nähdä kuinka hyvin, vuokraa leffa (luvassa on suukottelua).*”, Liv Tyler ja Kate Hudson ”*Naiset ovat kertoneet, että heillä on tapana nauttia yhdessä samppanjaa ennen kuin astuvat punaiselle matolle. Ei ihme, että heillä on niin hauskaa!*”, Lily Allen ja Kate Moss ”*Ai miten niin ystävät alkavat muistuttaa toisiaan? Kivat Ray-Ban-aurinkolasit teillä!*”, Katy Perry ja Rihanna ”*Näitä naisia yhdistää kauniin lauluäänen lisäksi yhtenäinen maku muodin suhteen. Juuri avioituneen Katyn mielestä on varmasti hyvä, jos miesmaku pysyy erilaisena.*” sekä Selena Gomez ja Taylor Swift ”*Taylor on kertonut, että muutamaa vuotta nuorempi Selena on hänelle kuin pikkusisko. Neidit ovat deittailleet myös toistensa exiä. Nähdäänkö Selena seuraavaksi Jake Gyllenhaalin kainalossa?*”.

Pelkillä kuvilla juttu onnistuu myymään lukijalleen tietynlaista minäkuvaa. Ystävyysnäyttämö näyttäytyy trendikkäänä ja heteronormatiivisena. Lyhyessä jutussa onnistutaan myös mainostamaan elokuvaa ja aurinkolaseja. Juttu toimii cosmonaisen esittelynä.

Yökyläily

Cosmopolitanissa on myös ystävyysaihetta sivuava Johanna Söderlundin kirjoittama juttu Cosmo vapaalla -osiossa, jonka nimi on ”*Tervetuloa yökylään*”. Tämäkin juttu perustuu eniten kuviin ja tavaroiden kauppaamiseen. ”*Varaudu ystävien yllättäviin vierailuihin. Emännöinti on vaivatonta, kun varusteet ovat valmiina.*” Jutussa on kuvia erilaisista tavaroista, joita tarvitset minuutesi tuotteistamiseen. Kuvat löytyvät muun muassa pyyhkeistä, rahista, sermistä, arkuista, sohvastä, päiväpeitteestä, pussilakanasta ja satiinimaskista. Lisäksi jutussa on kuva kolmesta naisesta, jotka esittävät ystäviä. Yksi heistä makaa kylpyammeessa kahden muun lakatessa kynsiään.

Jutun antamat identiteetti-positiot ja roolit ovat hyvin suppeat. Feminiinisen heteronaisen rooli on ainoa mahdollinen. Jutun luoma tila on ahdas ja siinä ei ole juurikaan liikkumavaraa. Naisen rooli on todella tarkka ja tuotteistettu. Cosmonainen on menestyvä, kaunis ja itsestään huolehtiva. Tämänkin jutun asiasisältö on niukka. Tuotteet, joita juttu kauppa ystävänpäivän teeman alla, ovat kuin mikä tahansa joukko myytäviä tuotteita. Miten esimerkiksi sermi liittyy ystävyyteen? Toimittaja on käyttänyt runsaasti mielikuvia saadakseen yhdistettyä tavarat ystävyyteen. Sermistä hän sanoo näin. ”*Jaa yksiö kaksioksi. Visby-sermi, 89e, Kodin Ykkönen, antaa vieraalle ja emännälle omaa rauhaa.*” Lisäksi jutussa annetaan vinkkejä siitä miten jo omistamista tavaroista voi muokata tavaroita ystävien vierailua varten. ”*Ylimääräinen peitto vie kaappitilaa. Päiväpeittosi muuntuu pussilakanan avulla peitoksi. Naamioi vierastyynyt irtopäällisillä sohvatyynyiksi.*”

Tekeekö seura kaltaiseksi?

Cosmopolitanin helmikuun 2011 numerossa on mielestäni pituutensa puolesta yksi ystävyys -juttu yli muiden. Juttu kertoo naisten välisestä ystävydestä. Jutun ilmestyminen sijoittuu siis juuri ystävänpäivän nurkille ja sen ajatuksena on esitellä kolme ystävyysparia. Juttu antaa ymmärtää, että naiset ovat toistensa bestiksiä, niitä ainoita oikeita.

Cosmopolitanin helmikuun 2011 numerossa haastatellaan kolmea ystävyysparia; Henna ja Leena, Hanna ja Mia, sekä Riitta ja Veera. Cosmopolitan kysyy ”*Tekeekö seura kaltaiseksi?*” *Hyvät ystävät jakavat vaatekaapin ja miesmaun. Nämä naiset kertovat, miksi bestikset usein muistuttavat toisiaan.*

Kysymykseen siitä, tekeekö seura kaltaiseksi, ei jutussa kuitenkaan vastata. Ystävät vaikuttavat samankaltaisilta, mutta siihen miten tähän on tultu, ei oikeastaan sanota. Mukautuminen ja muuttuminen eivät istu ruusuiseen ystävyysajatteluun. Hyvät ystävät ovat alun perinkin sukulaissieluja ja siten samanlaisia. Toimittajan omat mielipiteet on hävytetty jutussa minimiin.

Asiantuntijana jutussa on Arja Mäkinen. Arja Mäkinen tuntuu olevan se asiantuntija ja lähde, jota voi käyttää, kun haluaa puhua ystävydestä vakuuttavasti. Cosmopolitan piiloutuu retoriikassaan Mäkisen asiantuntemuksen taakse. Lähde voi lisäksi mitä ilmeisimmin käyttää juuri niin kuin omiin tarkoitukseen sopii. Mäkistä on lainattu Cosmopolitaniin suppeasti. Mäkisen väitöskirjassa sekä teoksessa Meidän kesken on selkeästi kriittisempää ajattelua, kuin mitä Cosmopolitaniin asti

on päässyt. Cosmopolitanissa julkaistu Mäkisen pätkä ei pohdi, eikä analysoi, vaan se kertoo eräänlaisena totuutena, millainen on ystävä. Jutusta ei myöskään selviä, onko Cosmopolitan vain lainannut Mäkistä, vai onko Mäkinen kirjoittanut uuden jutun Cosmopolitania ajatellen.

”Miksi juuri sinusta ja parhaasta ystävästäsi tuli läheisiä? Teillä oli jotakin yhdistäviä tekijöitä, kuten harrastus, huumorintaju, musiikki- tai vaatemaku. Nämä eivät kuitenkaan yksin riitä syyksi. Ystäväsi näki sinut sellaisena kuin sinä näit itsesi. Se tuntui hyvältä, ja hakeuduit hänen seuraansa yhä uudestaan. [...] Toivomme myös salaa, että seura tekee kaltaisekseen. Saatamme alitajuisesti valita sellaisia ystäviä, joita ihailemme jollain tavalla. [...] Meistä tuntuu myös hyvältä, kun toinen ihminen ymmärtää meitä.”

Cosmopolitanin näkökulma ystävyteen on positiivinen ja se ei ota ristiriitoja huomioon lainkaan. Cosmopolitan näkee naistenvälisen ystävyden erityisenä ja rajaa sen binaarisesti miesten käsityskyvyn ulkopuolelle. Ystävyys on miehiä tärkeämpää. Miesten ystävydestä puhutaan vain kaveruutena, rajaten sen selkeästi naisten ystävyden ulkopuolelle.

”Hanna ja Mia tapasivat melkein viisi vuotta sitten poikaystäviensä kautta. Mia vitsailee, että heidän oli pakko pitää toisistaan, sillä poikaystävät olivat hyviä kavereita keskenään. [...] Naiset alkoivat tavata myös ilman poikaystäviä. Myöhemmin Mia erosi poikaystävästään, ja pariskuntaillalliset jäivät. Ystävyden säilyminen oli silti itsestäänselvyys.” (Hanna ja Mia)

”Uskallan kertoa Hennalle rehellisen mielipiteeni ihan mistä vaan asiasta. Saatan vaikka kommentoida jotain treffiseuraa, suuntaan ja toiseen, Leena muistelee. Leenan poikaystävä kummastelee joskus naisten puhelinkeskusteluja. Asioiden vatvominen ja pohjalaiset jutut menevät mieheltä yli ymmärryksen.” (Henna ja Leena)

Kaikissa jutuissa tulee tavalla tai toisella olettaus naisten heteroseksuaalisuudesta. Tämän päätelmän tosin voisi tehdä jo jutun ilmestymispaikan perusteella. Cosmopolitan kun on ennen kaikkea nuorten naimattomien heteronaisten lehti. Sanoma-konsernin omilla nettisivuilla sanotaan, että ” Cosmopolitanilla on selkeä kohderyhmä, 18–35-vuotiaat naiset, jotka asuvat itsekseen ennen perheen perustamista.”

Seksuaalisuus ei tule jutussa konkreettisesti esille, mutta Cosmopolitanissa ilmestyvät säännölliset jutut ja seksiohjeet on kaikki suunnattu heteroille. Cosmopolitanin ideaalilukija on hetero. Tällaisia lehdessä ilmestyviä juttuja ovat esimerkiksi kuukauden asento ja mies näkökulma -manuaali, sekä horoskoopit, jotka ovat aina erikseen lukijalle (naiselle) ja tämän mahdolliselle (mies) kumppanille. Satunnaisesti Cosmopolitanissa julkaistaan yksittäisiä juttuja myös lesboista tai homoista, mutta niistä kerrotaan sillä tavoin, että ne ikään kuin korostavat heteroiden normaaliutta. Hetero-olettamus syntyy siis jutun kontekstissa mutta myös tekstin tasolla. Tekstissä viitataan useita kertoja tyttöjen poikaystäviin, joka luo väistämättä heteronormatiivista kuvaa. Poikaystäviin viitataan nimenomaan sanalla poikaystävä, eikä esimerkiksi kumppaneina. Seuraavassa esimerkkejä lehtiartikkelin lauseista, joista heteroseksuaalisuus käy selkeästi ilmi.

Leenan poikaystävä kummastelee...

Hanna ja Mia tapasivat melkein viisi vuotta sitten poikaystäviensä kautta. [...] poikaystävät olivat hyviä kavereita keskenään.

Naiset alkoivat tavata myös ilman poikaystäviä.

Mia erosi poikaystävästään...

Cosmopolitan itse määrittelee itsensä feministiseksi julkaisuksi. Erilaiset tiukat käyttäytymissäännöt tuntuvat kuitenkin olevan ristiriidassa tämän ajatuksen kanssa. Cosmopolitan edustaa tulkintani mukaan perinteistä sukupuolijärjestystä. Lehti kuvailee naiset itsenäisinä, uraorientoituneina ja seksuaalisesti vapaina oman elämänsä subjekteina.

Cosmopolitan on mielestäni eräänlainen naiseuden näyttämö, joka ei vain kuvaa vallitsevia normeja, vaan tuottaa niitä uudelleen helposti sulateltavassa muodossa. Se, että kaikki sosiaalinen käyttäytyminen on aina jossain määrin esitettyä ja se, että kaikki suhteet voidaan nähdä rooleina, ei kuitenkaan ole mikään uusi huomio (Carlson 2006, 52). Olenaisempi kysymys lienee, millainen esitys Cosmopolitanin juttu on? Ja kenelle ja missä tarkoituksessa se on tehty? ”*Tekeekö seura kaltaiseksi?*” on sijoitettu lehdessä miesmanuaalin ja verkossa vaanii huijari (netistä löytyvät miehet) väliin. Sijoittautuminen kahden miehistä kertovan jutun väliin, jossa ensimmäisessä keskitytään miehen haluihin ja jälkimmäisessä petturi miehiin, lujittaa vielä ajatusta ystävydestä erityisenä ja turvallisena paikkana. Ystävällä ei ole haluja ja toiveita, toisinkuin miehillä, eikä ystävä ikinä huijaa tai petä. Kontrasti on suuri ja sitä kautta odotukset ovat suuret.

Kaikki haastateltavat ystävykset ovat nuoria aikuisia ja tunteneet toisensa jo jonkin aikaa. Henna ja Leena sekä Riitta ja Veera ovat olleet ystäviä lapsuudesta saakka. Sitä, millä tavoin ja millä perusteilla haastateltavat ovat juttuun päätyneet, ei kerrota. Ystävydet näyttävät lukijalle puhtoisia ja erityisinä. Ystävydet selitetään kaikki samankaltaisuuden kautta. Negatiivisia asioita ei jutussa juurikaan puoda. Ainoastaan Riitan ja Veeran jutussa mainitaan myös niitä asioita, jotka toisessa ärsyttää. Nämäkin luonteiden eroavaisuudet selitetään kuitenkin parhaimman kautta.

”Naiset ihailevat toisissaan samoja piirteitä, jotka välillä ärsyttävät. Veera tarttuu hetkeen ja innostuu uusista jutuista. Riitta jaksaa kuunnella, ja on rauhallinen. Välillä Riitta toivoo, ettei Veera innostuisi mahdottomista ideoista – Veeraa puolestaan turhauttaa Riitan varovaisuus. Luonteet ovat hyvin tasapainossa, naiset sanovat. Mitä siitäkkin tulisi, jos kumpikin papattaisi toisen päälle?” (Veera ja Riitta)

Cosmo ei kuitenkaan tunnu kertovan näistä ystävyksistä juuri mitään todellista ja syvää. tarinat ovat toistensa kaltaisia, joissa luodaan kuvaa samanlaisista ystävyksistä, jotka kohtaavat maailman yhdessä. Samankaltaisuus yhdistää ja ystävyden katkeaminen ei näyttäyty mahdollisena. Jutun yleisö on Cosmopolitanin lukijat eli nuoret aikuiset naiset. Lukijat ja haastateltavat muistuttavat siis myös toisiaan. Jutun juuri on siinä, että samankaltaiset ihmiset hakeutuvat toistensa seuraan, mutta tarkka lukija huomaa, että välillä asiat menevät myös toisinpäin. Toinen ystävä mukautuu toisen ystävänsä käytökseen, kuten Hannan ja Mian tapauksessa:

”Vähän aikaa sitten Hanna alkoi pitää Mialle ”hevikoulu”. Hänen mielestään naisen on hyvä tietää tästä jalosta musiikkityylistä. Nyt kaverukset käyvät yhdessä laulamassa hevikaraokea ja soittamassa ilmakitaraa. – Pari vuotta sitten en olisi voinut kuvitella, että lempiravintolani olisi hevibaari. Ennen mentiin aina Teatteriinkin tai Kämpiin, Mia kertoo.” (Hanna ja Mia)

Haastateltavista ystävyksissä takana kaikkina käsitteitä läheisriippuvuudesta. Läheisriippuvaisen oletetaan kärsivän heikosta identiteetistä ja minäkuvasta, joka aiheutuu liiallisesta toiselle ihmiselle antautumisesta (Itäpuisto 2006, 126). Ystävydestä puhuttaessa kaikki negatiivisävytteinen unohtuu, ystävyys on vain positiivinen asia.

Ystävyys ja naiseus näkyvät myös jutun kuvituksessa. Jokaisesta ystävyysparista on ensimmäisellä sivulla neljän pienen kuvan sarja, jossa nuoret naiset ilmeilevät, pitävät hauskaa ja ovat lähekkäin.

Kuvilla on selkeä yhteys sellaisiin kuvauskoppeihin, joita kaupungilla saattaa nähdä, joista saa neljän kuvan sarjoja. Tämän lisäksi jokaisesta parista on oman juttunsa yhteydessä yksi huolitellumpi kuva. Kaikki tytöt ovat viimeisen päälle puettuja ja meikattuja. Kovinkaan persoonallisesti tyttöjä ei ole puettu, vaikka Riitan ja Veera jutussa siihen suuntaan vihjataan.

”Riitta ja Veera hankkivat persoonallisemmat vaatteet kirpputoreilta, ja muut perusliikkeistä. Joskus jostain mekosta on noussut haloo, kun kumpikin olisi halunnut saman. [...] Sama maanläheinen värimaailma miellyttää molempia. Naiset lainaavat usein toistensa vaatteita, mutta samoja vaatteita ei saa laittaa päälle samaan aikaan. Omaa persoonaa saa, ja pitää, tuoda esille.” (Riitta ja Veera)

Kuvassa Riitta ja Veera ovat tyylillisesti kuitenkin hyvin lähellä toisiaan ja muutenkaan yhdessäkään ystävyysparissa ei ole selkeää persoonallisuutta esillä. Kaikki tytöt ovat kuin suoraan Hennes & Mauritz vaatemerkin katalogista. Veerasta tekee ehkä hieman persoonallisemman hänen kaulassaan roikkuva peace-merkki. Kaikki nuoret naiset ovat myös pitkähiuksisia ja meikattuja ja kauniita. Klassisia naisenkuvia voisi siis sanoa. Mieleeni tulee mahdollinen stylistin olemassaolo. Jutussa ei mainita erikseen stylistia, mutta Cosmopolitan lehden luonteen tuntien, ei minusta olisi mitenkään ihmeellistä, jos tyttöjen vaatetus ja meikki olisi suoraan stylistin aikaansaannosta.

Parasta aikaa

ET-lehti on suunnattu vanhemmalle yleisölle kuin muut aineistooni kuuluvat lehdet, mutta osittain se noudattaa samoja kaavoja kuin muutkin lehdet. ET-lehden 2.2.2011 ilmestyneessä lehdessä nro 3 on muutamia ystävyysaiheisia juttuja. Ensimmäinen on Reija Ypyän kirjoittama ja Pia Inbergin kuvittama *”Ystävydessä on voimaa” Veikko lounastaa, Taina puhuu puhelimesta, Eeva humputtelee ja Lempi pelaa korttia. Ystävien kanssa voi tehdä mitä vain!* – juttu (ET 3/2011 s. 8). Kyseisessä jutussa neljä varttuneempaa ihmistä kertoo ajatuksiaan ystävistään ja ystävydestä yleensä.

Tutkimilleni naistenlehdille tuttuun tapaan toimittaja on häivyttänyt itsensä jutusta lähes täysin. Jutussa neljä ikäihmistä kertoo jotakin omasta ystävästään tai ystävistään. Jokaisen ihmisen kertomus on otsikoitu haastateltavan sanoman pääteemalla; koulukaverit lounaalla, ystävyys ei katso ikää, ihanaa humputtelua ja kyläilyä ja kortinpeluuta.

Naisten ja miesten erilaisuus nostetaan jutussa esiin. Yhteistä naisille on aktiivisuus ystäviensä näkemisessä ja ystävyysuhteiden ylläpidossa. Naisten ystävyysuhteet ovat selkeästi merkittäviä.

”Ensin katson Kauniit ja rohkeat ja sitten menen ystäväni Kaisan luo naapuriin. Näin joka ilta! – Lempi Koivula”

”Tapaan ystäväni Ainoa noin kerran viikossa. – Eeva Kontio”

”Tapaamme aika ajoin, mutta puhelimesta puhumme hartaasti ja pitkään. – Taina Hämäläinen”

Ainoa lehdessä haastateltava mies, Veikko Savinen, poikkeaa näkemyksineen naisista. Hän käyttää ystävätermin sijasta termiä kaveri ja tapaamistiheys on huomattavasti naisten tapaamistiheyttä alhaisempi. *”Joka kuukauden toisena tiistaina klo 13-15 suunnistan vanhojen koulukaverien kanssa ravintola Baker`siin lounaalle”*. Teuvo itsekin myöntää, että hänenkin tapaamisissaan naiset ovat yleensä aktiivisempia. *”Me olemme Teuvon kanssa tapaamisissa usein ainoat miehet. Tytöt siellä ovat aktiivisia. Puhumme yhteisistä asioista ja joskus muistelemme vanhoja opettajiakin. Lounas on mukava, sillä se katkaisee jokapäiväisen touhotuksen.”*

Yhteistä kaikille haastateltaville on se, että kaikki tuntuvat arvostava ystäviään suuresti. Ilman ystäviä he olisivat yksinäisiä. Yksinäisyysteema on muutenkin selkeästi esillä. Et-lehdessä tulee voimakkaammin näkyviin ystävyys-yksinäisyys vastakkainasettelu. Ilman ystäviä varttuneet ihmiset olisivat yksinäisiä. Et-lehti on myös aineistoa aineistoni lehti, jossa minuus ei ole niin tuotteistettua. Hyvän ystävän ominaisuuksiin kuuluu vain olemassaolo. Nuoremmille suunnatut lehdet vaativat ystävältä huomattavasti enemmän. Et-lehti on myös aineistoni ainoa lehti, jossa ystävyyttä ei esitetä enää parisuhteen harjoitteluna, vaan ystävyys on arvokasta jo sinällään. Ystävyys on itseisarvo.

Jutun luoma näyttämö on lämminsävyinen. Annetut roolit eivät ole tiukkarajaisia, ystävyys voi olla mitä vain. Miesten ja naisten roolit erottuvat ainoastaan sen kautta, että naiset ovat parempia pitämään yhteyttä ystäviinsä. Hetero-oletus on kuitenkin tässäkin jutussa läsnä.

Et-lehdessä on julkaistu myös ilmoitus *”Löydä kadonnut ystävä”*, jossa lukijat voivat pyytää lehteä auttamaan vanhojen ystävien löytämisessä. *”Oletko kadottanut yhteyden lapsuudenystäväsi tai*

aikuisiän tuttavaasi? Haluatko järjestää luokkakokouksen, etsitkö matkalla tapaamaasi ystävää? Et-lehti auttaa teitä löytämään toisenne.” ”Odotettu ystävä-liite ilmestyy 4.5.” Onkin hieno huomata, että ystävyysaiheisten juttujen ilmestyminen ei rajoitu ainoastaan ystävänpäivän tienoille, vaan ainakin ikäihmisten keskuudessa jaksetaan muistaa ystäviä myös useammin.

Et-Lehden sivulla 106 on vielä ystäväkirja palsta, jossa ensimmäinen Lottotyttö Hilikka Kotamäki vastaa kysymyksiin lapsuudesta tuttuun ystäväkirjamaiseen tapaan. Ystävyysteema esiintyy jutussa lähinnä sen rakenteen, ystäväkirja, tasolla. Hilikka Kotamäen pitää jutussa jatkaa hänelle annettuja lauseita omaa elämäänsä kuvaaviksi. Yksi lause alkaa sanoilla Ystävää tarvitaan. ”*Ystävää tarvitaan ja hänen olkapäätään. Hellä nojaus siihen poistaa jo puolet huolista.*”

Käsi kädessä

Olivia määrittelee itsensä ja lukijakuntansa seuraavasti.

”Millä merkillä on ohut meikkivoide, jossa on suojakerroin? Mitä tarjoaisin lauantain ruokavieraille? Ja toisaalta: Olenko oikeassa ammatissa? Haluanko äidiksi? Pitäisikö minunkin muuttaa maalle? Olivia vastaa kysymyksiin, joita kolmekymppiset naiset pohtivat. Palstoilta löytyy apu, kun on 15 minuuttia aikaa piipahtaa kosmetiikkaosastolla tai kun tarvitaan inspiraatiota seuraavan päivän työpukeutumiseen. Suuriin kysymyksiin Olivia vastaa kertomalla, miten muut naiset ovat toimineet: miten Anu päätyi Thaimaahan pelastamaan kilpikonnaa tai miten lapsettomuudesta selviää. Ainutlaatuisen Oliviasta tekee lukijoiden ja tekijöiden lämmin suhde.” (Leino, Niina)

Helmikuun Oliviassa 2/11 on vain yksi ystävyysaiheinen juttu, joka on Saija Vartiaisen kirjoittama, sivulla 105, ”*Otin ystäväni mukaan synnytykseen*”, jossa äidit kertovat, että synnytykseen voi avuksi pyytää myös jonkun toisen ihmisen, jos isän tuki ei riitä tai sitä ei ole saatavilla. Kannessa lukeva otsikko antaa ymmärtää, että juttu keskittyisi nimenomaan ystävyyteen, mutta jutun sisältö ei oikeastaan, oman ystäväkasitykseni raameissa, viittaa ystävyyteen ollenkaan. Toki synnyttävillä ja heidän apureillaan on varmasti ollut kaverillisia tunteita, mutta itse ystävyydestä tuskin voidaan puhua. Toisaalta jos aikaisemmassa aineistossa ystävyys on näyttäytynyt joko parisuhteen harjoitteluna tai yksinäisyyden vastakohtana, niin tässä jutussa nuo molemmat puolet nivoutuvat

yhteen ajatuksena siitä, että ystävyys on jotakin joka paikkaa nuo molemmat. Ystävyys voi korvata parisuhteen ja sitä kautta poistaa yksinäisyyden.

Jutussa on kolme tarinaa, joissa joku muu kuin lapsen isä on ollut mukana synnytyksessä. Riitalla on synnytyksessään apuna Nina, joka on ulkopuolinen tukihenkilö. Piialla oli mukanaan serkku Kristiina ja Niinalla oli mukana hänen oma äitinsä. Jutussa kuljetaankin ystävyysrajoilla pohtimalla sitä, voiko serkku tai oma äiti olla ystävä. Tai voiko ystävyyttä ostaa?

Riitta Sutisen doulana synnytyksessä toimi lähihoitaja Nina Paakkunainen. Vaikka Nina on ulkopuolinen tukihenkilö voi naisten suhteessa huomata ystävämäisiä piirteitä. Siinä missä ystävä nähdään olkapäänä ja tukena on myös doula sitä. ”*Oloni helpotti, kun tapasin Ninan, jolle pystyin puhumaan synnytykseen liittyvistä peloistani.*” Toisaalta ystävyys nähdään yleensä vastavuoroisena tilana. Mikäli toinen naisista on suhteessa ammattinsa puolesta, voidaanko silloin puhua vastavuoroisuudesta?

Pia Syrjöllä oli synnytyksessä mukana hänen serkkunsa Kristiina Liinaharja. Pia Syrjö erosi ollessaan raskaana, joten hän koki, ettei mies olisi hänelle paras turva synnytyksessä.

”Ystävän ottaminen synnytykseen tuntui luonnolliselta. Suomessa naiset ovat entisaikoina synnyttäneet yhdessä: tieto on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Maaseutuyrittäjänä vanhat perinteet ovat minulle tärkeitä.” ”*Ikävien kokemusten jälkeen minulle oli tärkeää, että mukana oli läheinen ihminen. Pia on kuin kallio. Tiesin, että häneen voi luottaa.*”

Lähihoitaja Niina Juhalla oli synnytyksessä mukana hänen äitinsä Tuula Juhala.

”Kun mietin ketä pyytäisin, äiti tuli ensimmäisenä mieleeni. Yksin en halunnut synnyttää.” ”*En paaponut Niinaa. Asenoiduin niin, että tässä on toinen aikuinen synnyttämässä. En ollut sillä tavalla äidin roolissa.*”

Olivia lehden tärkein anti ystävyysaiheen kannalta on pitkälti siinä, mistä ei puhuta. Olivia on suunnattu kolmekymppisille naisille. Lehti sijoittuu aikajanallani jonnekin Cosmopolitanin ja Annan ja Me Naiset lehden välimaastoon. Kolmekymppiset ovat ikänsä puolesta juuri niitä, jotka ovat perustaneet perheen ja lapset ovat vielä nuoria. Kiinnostavaa onkin huomata, että

tämänikäisille suunnatusta lehdestä löytyy vain yksi ystävyyttä sivuva juttu ja sekin keskittyy nimenomaan lasten synnytykseen. Perheellisen ystävät näyttävät sukulaisina tai maksettuna apuna, oikeiden ystävien kadotessa näköpiiristä. Lisäksi synnytysaiheisessa jutussa korostetaan nimenomaan sitä, että tällainen ystävä tulee mukaan synnytykseen kun lapsen isä ei sinne pääse. Perhe nähdään voimakkaasti yksikkönä, jossa on mies ja nainen.

4.3. Ystävyys ei ole pelkästään kauniita sanoja

Arja Mäkisen *Meidän kesken, Naisten ystävyysuhteiden arkea* (2010) on selkeästi erilainen, verrattuna muuhun aineistooni. Kirja on laajalle yleisölle tarkoitettu, siinä missä *Ystävien kirjakin*, mutta siinä on enemmän erilaisia näkökulmia. Kirja pohjautuu haastatteluaineistoon ja haastateltavien ihmisten mielipiteet ja äänet pääsevät muuta aineistoa selkeämmin näkyviin. Satunnaisesti kirjassa mainitaan myös lähteitä ja jonkinasteinen lähdeluettelokin kirjasta löytyy. *Meidän kesken* kirjan takakannen tekstissä sanotaan ystävyydestä seuraavasti.

”Ystävä tukee ja rohkaisee, ja hänelle kerrotaan asioita, joista ei puhuta muiden kanssa. Ystävä pysyy vierellä vastoinkäymisissäkin. Erityisesti naisten on todettu tarvitsevan perheen ulkopuolisia ystäviä voidakseen hyvin. Ystävyys ei kuitenkaan ole silkkaa päivänpaistetta ja särötöntä sopusointua: ristiriidat, pettymykset ja vastavuoroisuuden katoaminen asettavat myös tälle ihmissuhteelle haasteita. Miten ystävyys syntyy, kasvaa, kukoistaa – ja toisinaan kuihtuu? Mitä tapahtuu, kun tiiviiseen ystäväkaksikkoon ilmestyy kolmas pyörä, oli se sitten kumppani tai toinen uusi ystävä? Voivatko mies ja nainen todella olla ystäviä? Entä kuinka ystävyysuhteet vaikuttavat käsitykseen omasta itsestä? Meidän kesken on matka ystäväystymisestä ystävyiden arkeen iloiseen ja suruineen. Kirjassa pohditaan muun muassa ystävyysuhteiden merkitystä naisille, elämäntilanteiden vaikutusta ystävyteen, miesten ja naisten välistä ystävyyttä sekä ystävyysuhteiden päättymistä.” (Mäkinen 2010)

Meidän kesken vaikuttaa selkeästi tieteellisemmältä kirjalta kuin *Ystävien kirja*. Sisällysluettelossa otsikoilla on myös alaotsikot ja lisäksi kirja päättyy lähdeluetteloon. Lähdeviitteet eivät kuitenkaan ole samaan tapaan tarkasti merkittyjä kuin tutkimuksissa mutta epäsuorempi viittaustapakin antaa kuvan perehtyneisyydestä. Tekstistä on luettavissa se, miten päätelmiin on tultu ja toisaalta myös se, että ne ovat vain kirjoittajan omia tulkintoja. Vuorensen mukaan yksi näkyvimmistä keinoista

rakentaa perehtyneisyyttä on juuri se, että kirjoittaja viittaa lähteisiinsä (Vuori 2004, 103). *Meidän kesken* perustuu Mäkisen itse tekemiin haastatteluihin ja hänen aiempaan tutkimukseensa. Tämäkin on omiaan tukemaan tekstin vakuuttavaa luonnetta. Mäkinen kertoo myös missä hän on haastattelut tehnyt ja kirjan lopussa on lisäksi lista hänen tekemistään haastattelukysymyksistä.

”Tein haastattelut Helsingissä, mutta osa haastateltavista asui muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Pyysin jokaista haastateltavaa täyttämään lomakkeen, jossa kysyttiin: kuinka usein tapaavat ystäviäsi, kuinka usein soitat, laitat nettiviestin tai lähetät perinteisen kirjeen/kortin jollekin ystävästäsi, montako läheistä ystävää sinulla on, kauanko pisin ja lyhin läheisistä ystävyysuhteistasi on kestänyt ja onko sinulla läheisiä miespuolisia ystäviä.” (Mäkinen 2010, 13.)

Mäkinen myös kertoo kirjassa tarkasti haastateltaviensa ikäjakauman ja kaiken kaikkiaan Mäkisen tekstin tekotapa on avattu lukijalle. Tällä tavoin tekstin retoriikka on vakuuttavaa.

”Noin neljännes haastateltavista oli alle 40-vuotiaita, puolet 40-49 vuotiaita ja neljännes 50-vuotiaita tai sitä vanhempia. Nuorin oli täyttänyt 31 ja vanhin 57. Haastattelin sinkkuja, seurustelusuhteessa olevia ja puolisonsa kanssa asuvia naisia. Osa haastateltavista kertoi olevansa lapsettomia. Useimmilla oli pieniä, murrosikäisiä tai jo aikuisia lapsia. Jotkut äideistä olivat yksinhuoltajia, toiset asuivat puolisonsa kanssa. Valtaosa osallistuneista kertoi olevansa heteroseksuaalisia, mutta mukana oli myös useita ei-heteroseksuaalisia naisia.” (Mäkinen 2010, 12.)

Analyysiä tehdessäni aion ottaa esiin niitä huomioita, joita Mäkinen on työssään ystävydestään tehnyt. Aion myös osoittaa ja näyttää niitä kohtia, joissa hänenkin työnsä vain toistaa jo valmiiksi annettuja kulttuurisia merkityksiä ja tarinoita. Haluan tutkia sitä, millaisia näyttämöitä ja ystävyksiä *Meidän kesken* lukijalleen tarjoaa.

Minuus, identiteetti, performanssit ja heteronormit ovat keskiössä tässäkin aineistossa. *Meidän kesken* antaa kuitenkin enemmän liikkumavaraa sen suhteen, miten olla ystävä. Kirja ei anna selkeitä ohjeita ystävyteen vaan kertoo erilaisia ystävyysmalleja. Ystävät ovat kuitenkin osa ihmisten identiteettejä: ”Ystävä on toinen minä” (Mäkinen 2010, 71).

”Läheinen ystävyys vaatii ystävän minäkuvan keskeisen sisällön hyväksymistä. Minäkuva on kaikki se, mitä ihminen kokee olevansa ja millaiseksi hän uskoo voivansa tulla. Minäkuvan ytimeen kuuluvat muun muassa kokemus omasta sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, iästä ja etnisestä taustasta. Myös henkilökohtaisesti koettu usko ulottuu minäkuvan ytimeen. Jollet hyväksy ystäväsi minäkuvan tukipilareita, et hyväksy häntä itseään. Tällöin tuttavuuden syventyminen läheiseksi ystävyudeksi on mahdotonta.”(Emt., 73.)

Tästä voi päätellä, että minuuden ja ystävyuden suhde on tärkeä. Ystävä on osa omaa identiteettiäsi, mutta sinun on myös hyväksyttävä ystäväsi minuuden osat voidaksesi olla hänen ystävänsä. *Meidän kesken* yrittää selkeästi irrottautua heteronormeista tuomalla ne lukijalle näkyväksi.

Heteroseksuaalisuutta ei kirjassa muun aineistoni tapaan piiloteta näkyviltä vaan se avataan lukijalle. Heteroseksuaalisuuden näkyväksi tekeminen ei kuitenkaan tulkintani mukaan kuitenkaan poista sitä, ettei se ohjaisi tarinaa.

”Osa naisista pitää seksuaalista jännitettä yksiselitteisesti esteenä eri sukupuolta olevien heteroseksuaalisten ihmisten ystävyydelle. Heidän mielestään miehet ja naiset voivat olla ystäviä vain ollessaan parisuhteessa. Tällöin seksuaalisuuden voi yhdistää ongelmitta ystävyuteen. Ilman parisuhdetta tilanne on liian riskialtis, koska ystävykset voivat päätyä toisenlaisista päätöksistään huolimatta rakastelemaan keskenään”
(Mäkinen 2010, 93.)

Heteronormatiivista ajattelutapaa ohjaa tulkintani mukaan jo Mäkisen haastateltaville esittämät kysymykset. Mäkisen haastateltavat olivat naisia ja yksi hänen esittämistään kysymyksistä koski sitä, onko heillä miespuolisia ystäviä. Tämä kysymys sisältää jo huomaamattaan oletuksen heteroseksuaalisuudesta. Kysymys viittaa ajatukseen siitä, voivatko heteronainen ja heteromies olla pelkästään ystäviä keskenään.

Meidän kesken on myös ainoa valitsemani aineisto, jossa oikeasti erilaiset äänet pääsevät kuuluviin. Kirjassa esiintyvien ikähaarukka on laaja (31 – 57-vuotiaita) ja siinä puhutaan myös miehistä ja poikkeuksellisesti myös seksuaalivähemmistöistä. Alun perin aioin työssäni keskittyä nuoriin naisiin, mutta tässä aineistossa nuo rajat viimeistään rikkoutuvat. Koen kuitenkin, että kirjan ottaminen aineistoon on perusteltua jo siksi, että tämän kirjan takia Arja Mäkisestä näyttää tulleen eräänlainen ystävyuden sanan viejä. Arja Mäkinenhan toimi asiantuntijana myös Cosmopolitanin

ystävyyssaiheisessa jutussa *Tekeekö seura kaltaiseksi?* Mäkisestä onkin siis tullut eräänlainen ystävyyden asiantuntija. Mäkisen argumentointitapa on siis onnistunut vakuuttamaan ainakin osan ihmisistä perehtyneisyydestään. *Ystävien kirja*, *Cosmopolitan* ja *Meidän kesken* ovat siis selkeissä viittaussuhteissa toisiinsa.

Meidän kesken kirjasta voidaan muun aineiston tapaan havaita sen performatiivista luonnetta ja sitä, miten erilaisia näyttämöitä ja tulkintoja näyttämöistä syntyy. Ystävyyden muodostuessa eräänlaiseksi performanssiksi, se teatteriesitysten tapaan, voi aktualisoitua useammiksi erilaisiksi tulkinnoiksi. Erilaisia tulkintoja voi syntyä myös ”näyttelijöiden” keskellä.

”Yhden ystäväsi mielestä saatat olla rohkea ja avoin, mutta toinen saattaaakin pitää sinua pidättyväisenä, harkitsevana ja arasteluun taipuvaisena. Vaikka ystäväpiirin jäsenten näkemykset poikkeavat toisistaan, ne voivat silti pitää paikkansa. Ympäristö, tilanne ja muut ihmiset vaikuttavat siihen, kuinka käyttäydymme, mitä teemme ja mistä puhumme. Eri yhteyksissä kohdatut ystävät voivat tosiaan tuntea sinut joiltakin osin erilaisena henkilönä.” (Mäkinen 2010, 79.)

Meidän kesken poikkeaa tyyliltään voimakkaasti *Ystävien kirjasta* ja sen retoriikkakin on täysin erilaista. Kirjoittaja Arja Mäkinen on nostettu jalustalle ja hän esiintyy teoksessa tittelinsä takana: *Arja Mäkinen on helsinkiläinen yhteiskuntatieteiden tohtori. Hän on julkaissut aiemmin teoksen Vanhojapiikoja ja vapaita naisia (2008)*. Tällä tavoin luodaan pohjaa sille, että tieto on jotenkin validimpaa. Jaana Vuoren mukaan titteli kuitenkin vähentää yleensä tavallisen meikäläisen näkökulmaa, mutta toisaalta lisää vakuuttavuutta paremmin koulutettujen keskuudessa. Toisaalta titteli saattaa laimentaa nimen lanseeraamaa sukupuolta. (Vuori 2004, 98-99.) *Meidän kesken* kirjan kirjoittajan sukupuoli ei tulkintani mukaan olekaan niin vahvasti näkyvillä kuin esimerkiksi *Ystävien kirjassa*. *Meidän kesken* vakuuttaa juuri näennäisen neutraalilla ja tieteellisellä otteellaan. Kirja vaikuttaakin tieteelliseltä tutkielmalta, joka on kirjoitettu kansantajuisempaan muotoon.

Teos ei sisällä samanlaista hiljaista retoriikkaa kuin *Ystävien kirja*, vaan tittelistä huolimatta tai juuri siksi, perustelut ja päätelmät tuodaan lukijalle avoimemmin esille. Yhtäältä vaikuttaa siltä, että kirjoittaja pyrkii etäännyttämään itsensä tekstistä niin, että hänen oma vastuunsa ei olisi niin suuri.

Toisaalta sama argumentoinnin tapa luo mielikuvaa perehtyneisyydestä ja ammattitaidosta. Lauseet aloitetaan teoksessa seuraavasti pehmeitä ilmauksia käyttäen⁵:

Läheisimmän aikuisen paikan mielletään...

Tutkijat ovat havainneet...

Kirjoitan siitä...

Orellin mukaan...

Meidän kesken tekstin sisältö ja päämäärä vaikuttaa lähes päinvastaiselta kuin *Ystävien kirjan* keskeinen sanoma. Siinä missä *Ystävien kirja* yritti osoittaa ystävyysuhteen olevan jollakin tavalla täydellistä, *Meidän kesken* pureutuu erilaisiin ääniin ja sävyihin, joita ystävyysuhteissa esiintyy. Lisäksi haastatteluista on otettu ihan suoria lainauksia, jotta oikeiden ihmisten äänetkin pääsisivät näkyville.

”Ystävä oli mustis mun muista kavereista. Hän sanoi sen kyllä ihan ääneenkiin ja se näkyi hänen käytöksessäänkin. (...) Hän oli semmonen tyly ja kiukkunen, jos meillä oli muitakin ihmisiä. Hän äyski, ja se näkyi ihan niin selvästi, että mun kaveritkin kiinnitti siihen huomioon, että ”Mikä tuota vaivaa?” (Mäkinen 2010, 81.)

Mäkisen tekstissä on mielestäni paljon hyvää tutkimuksellista otetta ja osa hänen huomioistaan on samoja, joita minäkin olen tehnyt omaa tutkimustani tehdessä. Arja Mäkinen pohtii muun muassa ystävyyttä käsittelevien tieteellisten tutkimuksien vaikeasta löytämisestä.

”Tieteellinen tutkimus on niputtanut aikuistumista edeltävät vuodet ja ystävyysuhteet tiukasti yhteen. [...] Kirjallisuuden määrän perusteella ystävien voisi luulla kuuluvan lasten ja nuorten elämään, katoavan aikuisuuden myötä 30-50 vuodeksi miltei kokonaan ja ilmestyvän salaperäisesti takaisin parisuhteen päätyttyä leskeytymiseen. [...] Monien vuosikymmenten ajan tutkijat mielsivät ystävyysuhteiden merkityksen hyvin kapeasti: ystävyys tulkittiin harjoitteluksi, jonka tarkoituksena on valmentaa lasta ja nuorta parisuhteeseen.” (Mäkinen 2010, 14-16.)

⁵ Kursiivilla merkityt lauseet ovat suoria lainauksia kirjasta.

Mäkisen ajatus ystävydestä parisuhteen harjoitteluna on osuva, joka tuntuu olevan läsnä suuressa osassa aineistoani. *Ystävien kirjan* funktio, tuntui olevan juuri jonkinlaisessa parisuhteen harjoittelussa. Ystävyys ja parisuhde muistuttavat hämmästyttävällä tavalla toisiaan ja niitä kumpaakin leimaa ajatus suorittamisesta, mikä on tulkintani mukaan eräänlainen nykyajan ongelma. Tekemällä oikein voi saada kaiken minkä haluaa. Lisäksi naistenlehti-aineistossani on havaittavissa samanlaisia ajatuksia. Nuorille tarkoitettussa lehdissä ystävyys on tärkeässä osassa, kun taas *Me naiset-* ja *Anna-*lehdessä se hieman häviää. *Et-*lehti taas jaksaa muistuttaa siitä, kuinka tärkeitä ystävät vanhemmille ihmisille ovat.

”Aikuisiän ystävyssuhteita vähättelevä ajattelutapa leimaa kulttuuriamme yleisemminkin. Kulttuurimme sivuttaa monissa kohdin ystävien merkityksen ja painottaa yksipuolisesti seksi- ja sukulaissuhteiden merkitystä.” (Mäkinen 2010, 16.)

Ystävyden ja parisuhteiden suhde aineistojeni perusteella on mielenkiintoisen ristiriitainen. Naisten välinen ystävyys on yhtä aikaa parisuhteita tärkeämpi ja pysyvämpi, mutta kuitenkin se on aina jollakin tapaa alisteinen parisuhteelle. Tulkitsen ajatuksen niin, että yhtäältä kyse on siitä, että naisten välisen ystävyden tärkeys perustuu sen tuomalle hyvinvoinnille. Parisuhteessa ollessa ihminen voi jo valmiiksi niin hyvin, että ystävyssuhteille ei ikään kuin ole käyttöä. Toisaalta kyse on myös siitä, että ystävyssuhteita ei nähdä ihmissuhteina, jotka saattaisivat katketa tai hajota. Ystävien oletetaan pysyvän matkassa mukana silloinkin kun käyttää kaiken aikansa parisuhteeseen. Tosiystävä odottaa. Parisuhde on jotakin, joka vaatii työtä ja joka saattaa kaikesta työstä huolimatta katketa, mutta tosiystävä kyllä maltaa odottaa.

”Kulttuurisesta aliarvioinnista huolimatta ystävyden tärkeyttä naisille on vaikeaa liioitella. Suhteet ystäviin ovat pitkiäkin aikoja monen naisen läheisimpiä ja merkityksellisimpiä aikuissuhteita. Läheisimmän aikuisen paikan mielletään kuuluvan puolisolle tai seurustelukumppanille, mutta monet naiset ovat eroamisen tai leskeytymisen seurauksena ilman parisuhdetta tai heidän parisuhteensa ei vastaa henkisen läheisyyden osalta odotuksia. Jotkut naiset elävät suuren osan tai jopa koko elämänsä ilman hyvää parisuhdetta. [...] Ystävyssuhteet ovat tärkeitä naisen hyvinvoinnille, itsetunnolle ja elämänilon kokemiselle hyvästä parisuhteesta huolimatta. Tutkijat ovat havainneet ystävyssuhteiden muun muassa vähentävän tarpeita yhteiskunnan tarjoamien terapia- ja muiden työkykyä ylläpitävien palveluiden käyttämiseen ja nopeuttavan sairauksista toipumista. Vastaavasti ystävien puuttumista

pidetään terveyttä vaarantavana riskinä. [...] Ystävästä on tullut eräänlainen arvonmitta, jolloin suhtautuminen ystävyysuhteisiin on siirtynyt vähättelystä toiseen äärilaitaan.” (Mäkinen 2010, 17-18.)

Ystävyys on siis eräällä tapaa yksinäisyyden vastakohta. Kumpaakin kirjaa, sekä *Meidän kesken*, että *Ystävien kirjaa* voisi pitää lukija-yleisö suhteeltaan naiselta naiselle kirjoina. Molemmat kirjat ovat populaareja teoksia, mutta retoriikkansa ja argumentaatiotekniikoista voisi päätellä, että *Meidän kesken* on suunnattu hieman sivistyneellämme ja koulutetummalle yleisölle. *Meidän kesken* on myös *Ystävien kirjaa* realistisempi. Kaikki ei aina suju niin kuin kirjoissa.

Meidän kesken eroaa muusta aineistostani monella tapaa mutta kaikkein selkeimmin siinä, ettei siinä juurikaan ole minuuden tuottamiseen liittyvää ystävyyskäsitystä. Ystävyysaihe on toki siinä mielessä kaupallistunut, että *Meidän kesken* on voitu julkaista ja sillä on oma lukijakuntansa. Kirjan sisältö ei kuitenkaan viittaa kaupallisuuteen millään tapaa. Tietyllä tapaa vaikuttaa, että ystävyiden kaupalliset elementit on kirjassa sivuutettu. Oma tutkimukseni on jo osoittanut, että minuuden tuotteistumisella on selkeät yhteydet myös ystävyiden muodostumiseen. Tästä syystä tuntuukin oudolta, ettei sitä ajatusta ole kirjassa otettu huomioon ollenkaan.

4.4. Ystävyiden teemat

Naistenvälinen ystävyys näyttäytyi aineistosta moninaisena, mutta joitakin yhteisiä teemoja aineistosta oli havaittavissa. Keskeisiä aineistosta nousevia teemoja ovat tulkintani mukaan ajatus ideaalista tosiystävästä, minuuden tuotteistuminen, hetero-olettamus ja näkemys ystävydestä parisuhteen harjoitteluna. Suurin osa tekemistäni huomioista sopii lähes koko aineistoon, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta.

Hetero-olettamus näkyi ehdottomasti voimakkaimmin läpi aineiston. Se näkyy aineistossani hiljaisuutena, poissaolon kautta. Seksuaalisuus tuodaan näkyviin ainoastaan silloin, kun heteroseksuaalinen ihmiskäsitys on uhattuna. Me naiset lehden lesboista kertova juttu ”*Ystävyys muuttui rakkaudeksi*” pyrkii selkeästi kerronnassaan yhtäältä tekemään pesäeroa heteroiden ja homojen välille ja toisaalta tuomaan lesboista kertovaa tarinaa lähemmäs heteronormatiivista tarinaa. Lesbosuhdekin on saatu näyttämään heterosuhteen toisinnolta. Huomioitavaa on myös se, että heterojutuissa seksuaalisuus monesti normalisoituu niin, että se häviää näkyvistä. Lesboista

kertovassa jutussa seksuaalisuus on selkeämmin esillä. Näyttääkin siltä, että seksuaalivähemmistöön kuuluvat ihmiset ja heidän suhteensa yhdistetään helpommin seksiin. Harvemmin tavallisessa heterojutussa erotellaan pariskuntien seksuaali-identiteettejä. Heterous on oletusarvo miehen ja naisen välisessä suhteessa, vaikka todellisuudessa silloinkin jompikumpi tai molemmat saattavat olla biseksuaaleja. Seksuaali-identiteetti ja seksuaalisuuden toteuttaminen ovat kaksi eri asiaa.

Heteroseksuaalisuus pilkahtaa lisäksi heteroseksuaalisissa yhteiskunnallisissa ilmiöissä kuten häissä ja näihin valmistautumisessa. Häät mielletäänkin juuri naisten hössötykseksi (Vihlman, 2009, 111). *Ystävien kirjassa* annetaankin naisille muiden ohjeiden lisäksi ohjeita ja neuvoja myös kaasona toimimiseen (Maloney, 2010, 14-17). Heterous tulee ilmi myös haasteltavien kumppaneiden sukupuoli paljastamalla, kuten *Me naiset* lehden jutussa ”*Olemme koti-uunoja*” tai *Cosmopolitanin* jutussa ”*Tekeekö seura kaltaiseksi?*” Perhe on jotakin, joka liitetään nimenomaan heteroseksuaalisuuteen. Heteroseksuaalinen järjestys vaatii miehen, naisen ja lopulta lapsia.

Tosiystävä käsitteenä ja ilmiönä löytyi suurimmasta osasta aineistoa. Tosiystävä terminä on selkeimmin *Ystävien kirjassa*, jossa on jopa kokonainen kappale nimetty termillä tosiystävä. *Ystävien kirja* ei kuitenkaan ole missään nimessä ainoa osa aineistoa jossa tämä samainen tosiystävä seikkailee. *Cosmopolitan* lehden kaikki jutut sisältävät vahvan oletuksen tosiystävästä. Tosiystävä on lisäksi sidoksissa toiseen aineistosta nousevaan teemaan eli ystävyuden ja minuuden tuotteistumiseen. Tosiystävä omaa paitsi tietynlaisia luonteenpiirteitä ja käytöstopoja myös tietynlaisen ulkonäön ja kodin. ”Kuluttamalla tuotteistettu minuus esittäytyy sosiaalisten ja yhteiskunnallisten mahdollisuuksien edellytyksenä. Samalla minätuote merkitsee hyvän ihmisen ihannetta.” (Mäkinen K, 2007, 70.) Kuluttamalla oikein sinustakin voi tulla tosiystävä. Tosiystävä on myös sukupuolittunut käsite. Tosiystävä on nainen, sillä vain naisten välillä voi olla tosiystävyyttä. Tosiystävyys on voimakkaasti sidoksissa myös tunteista puhumiseen ja tukena olemiseen, mitkä liitetään aineistossa nimenomaan feminiiniseen käytökseen. Miesten ystävyys pohjautuu toiminnallisuuteen ja toiminnallisuus ei näin ollen ole tosiystävyyttä.

Minuus tuotteistuu aineistossani juuri kuluttamalla. Anna ja *Cosmopolitan* ovat selkeimmät esimerkit siitä, millä tavoin tosiystävän minuutta myydään lukijalle. Monesti nämä kaikkein myyvimmit jutut olivat itse asiassa niitä kaikkein lyhimpiä. Minuutta myydään lukijalle monilla eri tavoilla. Minuutta voidaan myydä suoraan, mainostamalla esimerkiksi tiettyjä tavaroita ja esineitä

(*"Tervetuloa yökylään! Varaudu ystävien vierailuihin. Emännöinti on vaivatonta, kun varusteet ovat valmiina."*) tai suosittelemalla elokuvia ja teatteriesityksiä (*"Suhteetonta seksiä"*). Minuutta voidaan kaupata myös epäsuorasti julkkisten kautta (*"Ihanat ystävät. Hollywoodin parisuhteet eivät kestä kauan. Onneksi yksi asia säilyy: ystävyys!"*). Julkkikset ja heidän ystävänsä edustavat voimakkaasti sitä oikeanlaista minuutta, joihin meidän kaikkien tulisi pyrkiä.

Parisuhteen harjoittelu nousee myös vahvasti aineistosta. *Ystävien kirja* ja *Cosmopolitan* edustavat tätä ajatusmallia kaikkein voimakkaimmin. Nuorten naisten ystävyys on tosiystävyyttä ja erityisen tärkeää, mutta samalla kuitenkin ristiriitaisesti alisteista sille mahdollisuudelle, että jompikumpi alkaa seurustella unelmiensa miehen kanssa. Keski-ikäisille tarkoitetuissa lehdissä (*Me naiset ja Anna*), tämä sama ajatus näkyy hieman toisella tapaa. Siinä missä *Cosmopolitanissa* ystävä oli se tärkein ja parisuhteesta haaveiltiin, nyt perhe on se tärkein ystävien jäädessä taka-alalle. Aineistosta onkin pääteltävissä, että ystävyysuhteet muuttuvat vähemmän tärkeiksi, kun perustaa perheen. Kiinnostavaa on huomata myös se, että perheen perustaminen on lehdissä oletusarvoinen asia. Tiettyyn ikään tullessa oletetaan, että aletaan seurustella ja hankitaan lapsia. "Vallitsevien normien mukaan normaali aikuinen nainen mieltyy miehensä puolisoiksi ja lastensa äidiksi" (Mäkinen 2008, 32). Siinä missä sinkut ovat keskeisessä asemassa *Cosmopolitan* -lehden oletettua lukijakuntaa, aikuisemmalle väelle suunnatut lehdet olettavat kaikkien olevan jo perheellisiä. Kolmekymppisille suunnattu *Olivia* -lehden ainoa ystävyysaiheinen juttukin keskittyi nimenomaan lasten synnyttämiseen. Mäkinen muistuttaakin omassa tutkimuksessaan siitä, että "naisen tarkasteleminen vaimon ja äidin roolien läpi ei tavoita kaikkea naiseutta, vaan sulkee osan naiseuden kokemuksista ulkopuolelleen" (Mäkinen, 2008, 7). Tulkitsenkin, että naistenlehtien luoma kuva naiseudesta ja naisten välisestä ystävyydestä on suppea, sillä se jättää ulkopuolelleen kaikki ne ihmiset, jotka eivät vastaa stereotyyppistä naiskuvaa. Olenkin Mäkisen (2010, 15) kanssa samoilla linjoilla siinä, että "Kirjallisuuden määrän perusteella ystävien voisi luulla kuuluvan lasten ja nuorten elämään, katoavan aikuistumisen myötä 30-50 vuodeksi miltei kokonaan ja ilmestyvän salaperäisesti takaisin parisuhteen päätyttyä leskeytymiseen." Tulkintani mukaan vaikuttaa yllättävästi siltä, että mitä nuoremmalle kohderyhmälle lehti on tarkoitettu, sitä staattisempia ja stereotyyppisempiä malleja lehti ystävyydestä lukijalle tarjoaa. Ikä tuo kypsyyttä tässäkin tapauksessa.

Et -lehden rakentama ystävyyskuva on hieman toisenlainen. Varttuneemman väen ystävyys ei enää pyri mihinkään, eikä sillä ole enää välineellistä arvoa, vaan ystävyys on tärkeää jo ihan itsensä takia. Ystävyys näyttäytyy voimakkaasti yksinäisyyden vastakohtana. Varttunutta väkeä ei myöskään eritellä enää sen kautta, ovatko he perheellisiä vai eivät. Pikemminkin oletetaan, että

yksinäisyys on jotakin, joka tavoittaa jokaisen tiettyyn ikään tullessa. Naiset ja miehet kuitenkin edustavat tässäkin jutussa toisilleen vastakkaisia puolia. Naiset ovat määrällisesti jutussa enemmistössä ja heidän ystävyksiään kuvaillaan syvempinä ja tärkeämpinä kuin miesten välistä ystävyyttä.

Muutamia poikkeuksiakin aineistossani oli. Meidän kesken ei sisällä minuuden tuotteistumisen ajatusta ollenkaan. Heteronormatiivisuuttakin kirja onnistuukin jonkin verran kyseenalaistamaan, vaikka se lopulta sulautuukin yleiseen linjaan, sijoittamalla ei-heteroseksuaaliset ihmiset normin ulkopuolelle. Me naiset lehden jutut myös yrittivät nähdä ystävyyden hieman toisin, siinä kuitenkin kokonaan onnistumatta. Me naiset lehden juttujen aiheet ja niissä esiintyvät ihmiset, eli miehet ja lesbot, olivat positiivisesti erilaiset. Valitettavasti kerronnantasolla jutut kuitenkin sulautuivat massaan.

Kaiken kaikkiaan ystävyyden näyttämö näyttäytyy aineistossani vahvasti sukupuolittuneena ja heteronormatiivisena. Lisäksi naiseus mielletään aineistossa stereotyyppisesti hyvin tiukkarajaiseksi. Oppaat ja naistenlehdet toimivat työkaluina tuon oikean minuuden ja tosiystävän roolin rakentamiseen. Naistenlehtien naiseutta tuotetaan nimenomaan kuluttamisen kautta. Miesten ystävyys näyttäytyy toiminnallisempänä ja vähemmän tärkeänä kuin naisten ystävyys, mutta toisaalta miehisen identiteetin mahdollisuudet näyttäytyvät ainakin naistenlehtien kontekstissa hieman vapaampina.

5. LOPUKSI

Ystävyys on kuin

ruusu: mitä

kauemmin se kestää, sitä suloisemmaksi se kasvaa.

- Tuntematon

Tutkielmani tarkasteli naisten välistä ystävyyttä sukupuolittavana sosiaalisena näyttämönä. Halusin vastata kysymykseen siitä, millaisia näyttämöitä naisten välisissä ystävyyssuhteissa rakentuu. Tarkastelussani käytin apuna myös retoriikantutkimuksen keskeisiä kysymyksiä ja lisäksi pohdin ystävyuden ja näyttämön suhdetta identiteetin, minuuden, heteronormin sekä performanssin käsitteiden kautta. Aineistona käytin kirjoja *Ystävien kirja* ja *Meidän kesken*, sekä joukkoa naistenlehtiä helmikuulta 2011. Valitsemani naistenlehdet edustivat useaa eri ikäryhmää ja ne olivat *Cosmopolitan*, *Olivia*, *Anna*, *Me naiset* ja *Et-lehti*.

Keskeisiä tutkimuksestani nousevia teemoja ovat ajatus ideaalista tosiystävästä, minuuden tuotteistuminen, hetero-olettamus ja näkemys ystävydestä parisuhteen harjoitteluna. Juttujen pohjalla on aina myös klassinen satu, jossa hyvä voittaa lopulta pahan. Lisäksi ystävyysaiheiset tekstit kätkevät taakseen maailman, joka on aina feminiininen.

Lopputuloksena aineistoni ystävästä muodostuu jokseenkin yksipuolinen ja staattinen kuva. Tulkitsen, että koska ystävyys on sukupuolen tapaan performatiivisesti tuotettu, on sen olemus sukupuolen tavoin jähmettynyt tilaan, joka näyttää luonnolliselta. Uskon kuitenkin, että ystävyyskin omaksuu tarinaansa uusia malleja yhteiskunnan muuttuessa. Pientä variaatiota oli aineistossani jo huomattavissa. Muutokset tapahtuvat kuitenkin niin hiljaa ja pienin askelin, että ne eivät näytä uhkaavan ystävyuden syvintä olemusta. Ystävyys on jo jähmettynyt ja vakiintunut sellaiseen muotoon, että se näyttäytyy meille luonnollisena.

Ystävyuden tarkastelu sosiaalisina näyttämöinä ja performatiivisina toistotekoina osoittaa näkyviksi ne heteronormatiiviset käytännöt, jotka sävyttävät kaikkia ystävyyssuhteita. Tulkitsenkin, että ystävyuden näyttämöt ovat lopulta heterouden näyttämöitä. Heteronormatiivisuus ja heterous näyttäytyvät aineistossani hiljaisuutena. Heterous näkyy myös niissä yhteiskunnallisissa, kirkollisissa toimituksissa, jotka perustuvat heteroliittoihin. Lisäksi sukupuolieron korostaminen

jakaa ystävät miespuolisiin toimijoihin ja tunteellisiin naisystäviin. Sukupuoliero nähdään seksuaalisuuskysymyksenä, jolloin samaa sukupuolta edustavat eivät voi olla ystäviä keskenään, koska seksuaalisuus tulee väliin. Jutut perustuvat naisten ja miesten vastakkainasetteluille. Monia lehtiä leimaa myös näkemys hegemonisesta feminiinisyydestä. Hegemonisella feminiinisyydellä tarkoitan niitä tapoja, joilla feminiinisyyttä tuotetaan. Näen hegemonisen feminiinisyyden ikään kuin hegemonisen maskuliinisuuden vastakohtana. Naiseus on tuotettu ja tukahdutettu ahtaaseen muottiin, jonka saavuttaminen on kuluttamisen takana. Ystävä-minä vaatii tietynlaisen ulkoasun ja minuus tuotteistuu kuluttamalla. Minuuden tuotteistumisen voi yhdistää suoraan ystävyys tuotteistumiseen, sillä molemmilla myydään tavaraa.

Ystävyys avautuu aineistostani heteroiden yksinoikeutena. Kaikki aineistossani esiintyvät ystävät ovat heteroita ja useimmat näistä heteroista ovat naisia. Kahden heteronaisen välinen ystävyys näyttäytyy yleisempänä ja syvempänä kuin eri sukupuolien välinen ystävyys. Ystävyys nähdään ei-seksuaalisena tilana. Ystävyysuhde kuitenkin valmistaa meitä heteroseksuaaliseen parisuhteeseen. Ystävyys on parisuhteen harjoittamista. Me naiset lehdessä ilmestynyt juttu ”*Ystävyys muuttui rakkaudeksi*” lisäksi osoittaa, että silloinkin kun puhutaan seksuaalivähemmistöistä, muokataan tarina heteroystävälliseen muotoon. Kun kaksi naista muodostaa parisuhteen, on toisen omaksuttava miehen rooli. Seksuaalissävytteisessä suhteessa on aina oltava maskuliininen ja feminiininen, jotta tarina tulee ymmärrettäväksi. Sadussa on oltava prinsessa ja prinssi. ”*Ystävyys muuttui rakkaudeksi*” on poikkeuksellinen juttu siinäkin mielessä, että se on ainoa lehtiartikkeli jossa seksuaali- tai sukupuolivähemmistö on saanut ääntään kuuluviin. Miespuoliset homot ja erilaiset poikkeavat sukupuoli-identiteetin omaavat henkilöt loistavat poissaolollaan. Lisäksi kaikki jutuissa esiintyvät henkilöt ovat myös valkoisia ja pääosin suomalaisia. Ainoastaan julkkikset saattavat olla myös amerikkalaisia.

Tutkimukseni osoittaa, että ystävyys ja sen arvostus muuttuu ikäkausien mukana. Nuorten naisten ystävyys näyttäytyy eräänlaisena parisuhteen harjoittelun muotona, vanhempana ystävyys taas suojaa yksinäisyydeltä. Ystävyys kaari menee aineistossani ikävuosien mukaan. Lehtien kohderyhmiä ja sisältöjä tarkastellessa voi huomata, miten ystävyys muuttuu naisen elämässä. Mitä nuorempi lukijakunta, sitä enemmän ystävyys nähtiin parisuhteen harjoitteluna. Sen sijaan, mitä vanhempi lukijakunta, sitä selkeämmin ystävyys yhdistettiin yksinäisyyteen ja sen poissaoloon. Ensin on lapsuuden ja nuoruuden ystävät, joiden kanssa harjoitellaan parisuhdetta ja ihmissuhteita yleensä, sitten tulee parisuhde ja ystävät katoavat tai jäävät taka-alalle. Ero tai ikääntyminen saa ihmisen taas arvostamaan ystäviään ja vanhuudessa heistä tulee korvaamattomia.

Jatkotutkimuksen kannalta olisi kiinnostavinta tutkia nimenomaan laajaa naistenlehtiaineistoa. Laadullisen tutkimuksen rinnalle olisi mielenkiintoista saada myös tutkimusta siitä, kuinka paljon ja usein ystävyysaiheisia juttuja julkaistaan. Yksittäisten juttujen annin lisäksi olisi kiinnostavaa analysoida lehtijuttuja suuremmassa ja laajemmassa kontekstissa. Omassa tutkimuksessanikin mielenkiintoisimmiksi havainnoiksi osoittautuivat syvän sisällöllisen analyysin sijasta yhtäältä ne asiat, jotka toistuivat eri jutuissa ja lehdissä ja toisaalta ne asiat, joista ei kirjoitettu mitään. Kiinnostavaa olisi jatkaa näiden asioiden tutkimista ja saada asiaan enemmän myös ajallista perspektiiviä. Millä tavoin ystävyyskäsite naistenlehdissä on eri aikakausina muuttunut ja mihin suuntaan tuo muutos on kulkemassa?

AINEISTO

OPPAAT

MALONEY, ALISON (2010/2009) Ystävien kirja. Maailman parhaalle ystävälle. WS, Jyväskylä

MÄKINEN, ARJA (2010) Meidän kesken. Naisten ystävyysuhteiden arkea. Kirjapaja, Helsinki.

WORICK, JENNIFER (2003) Ystävyys. Elämä ja ystävät. Kirjalito, Helsinki.

NAISTENLEHDET

ANNA 10.2.2011 (nro.6)

Halmekoski, Tuija: ”*Ihana ystävyys*”

Jensen, Hanna: ”*Kiinni ystävästä*”

Luhtanen, Sari & Paju, Tiina: *Maisa & Kaarina* (sarjakuva)

Nykänen, Meri: ”*Pidä huolta ystävästä. Ystävyys on mutkikas juttu – säilyäkseen se vaatii sitoutumista sekä kykyä selvittää ristiriitoja. Joskus joutuu silti huomaamaan, että ystävyys ei enää suju.*”

Pöyhkäri, Mari: ”*Suhteetonta seksiä*”

Valtonen, Sari: ”*Ystävällisesti – Ystävänpäivänä pukeudutaan hymyyn ja hempeään pinkkiin*”

COSMOPOLITAN 2/2011

Johnson, Hanna: ”*Ihanat ystävät. Hollywoodin parisuhteet eivät kestä kauan. Onneksi yksi asia säilyy: ystävyys!*”

Lange, Miina: ”*Hihitystä pimeässä*”

Ruotsalo, Pauliina: ”*Tekeekö seura kaltaisekseen? Hyvät ystävät jakavat vaatekaapin ja miesmaun. Nämä naiset kertovat, miksi bestikset usein muistuttavat toisiaan.*”

Söderlund, Johanna: ”*Tervetuloa yökyllään! Varaudu ystävien vierailuihin. Emännöinti on vaivatonta, kun varusteet ovat valmiina.*”

ET-LEHTI 2.2.2011 (nro.3)

Ypyä, Reija: ”*Ystävydessä on voimaa*”

ME NAISSET 3.2.2011 (nro.5)

Myllyoja, Essi: ”Ystävyys muuttui rakkaudeksi”

Serkamo, Rosanna: ”Olemme koti-uunoja”

OLIVIA 2/2011

Vartiainen, Saija: ”Otin ystävän mukaan synnytykseen”

LÄHTEET

ACHTE, KALLE & TUULIO-HENRIKSSON, ANNAMARI (1984) Yksinäisyys. Teoksessa Achte, Kalle & Kuusi, Katriina (toim.) Yksinäisyys. Otava, Helsinki. 9-22.

ALLAN, GRAHAM (1989) Friendship, developing a sociological perspective. Harvester Wheatsheaf, Billings and Sons Ltd, Worcester.

ALLAN, GRAHAM (1981) A Sociology of Friendship and Kinship. Studies in Sociology: 10. George Allen & Unwin Ltd. Surrey, England.

ARISTOTELES (2000) Retoriikka ja runousoppi. Gaudeamus, Helsinki

ASIKAINEN, ELIISA (2002) Performanssi taidemuotona. Teatterin ja draaman tutkimuksen Pro gradu –tutkielma. Tampereen Yliopisto.

BENNETT, TONY & WOOLACOTT, JANET (1987) Bond and Beyond. The adventures of a popular Hero. Houndmills, Macmillan.

BUTLER, JUDITH (2006/1990) Hankala Sukupuoli. Feminismi ja Identiteetin kumous. Gaudeamus, Helsinki.

CARLSON, MARVIN (2006/1996,2004) Esitys ja performanssi. Kriittinen johdatus. Like, Keuruu.

CONNELL.R.W. (1995) Masculinities. Campridge. Polity Press.

GOFFMAN, ERWING (1971) Arkielämän roolit. Oikeille jäljille rooliviidakossa. WS, Porvoo ja Helsinki.

HARTOG, JOSEPH (1981) Introduction: The Anatomization. Teoksessa Hartog, Joseph, Audy, Ralph J. & Cohen, Yehudi A. (toim.) The Anatomy of Loneliness. International Universities Press, New York. 1-12.

ITÄPUISTO, MARITTA (2006) Kun välittäminen on sairautta. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampereen Yliopisto. 123-137.

KARKULEHTO, SANNA (2006) Seksuaalisen ruumiin modernit teoriat. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puuronen, Anne (toim.) Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Gaudeamus, Helsinki. 44-70.

KOIVUNEN, ANU & LILJESTRÖM MARIANNE (2004). Kritiikki, Visiot, Muutos – Feministinen purkamis ja rakentamisprojekti. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström Marianne (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere. 9-34.

KORSISAARI, EVA MARIA (2003). Keskeisiä kirjallisuudentutkimuksen suuntauksia. Teoksessa Alanko, Outi & Käkelä-Puumala, Tiina (toim.) Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. SKS, Helsinki. 290-309.

LEHTONEN, MIKKO (1996). Merkitysten maailma. Vastapaino, Tampere.

LEMPIÄINEN, KIRSTI(2003). Sosiologian sukupuoli. Vastapaino, Tampere.

MIKKONEN, KAI (2003) Lukeminen tulkintana. Teoksessa Alanko, Outi & Käkelä-Puumala, Tiina (toim.) Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. SKS, Helsinki. 64-90.

MÄKINEN, ARJA (2008) Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjänäisten normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto.

MÄKINEN, KATARIINA (2007) Sukupuoli ja minuuden tuotteistuminen Sillä Silmällä – tv-sarjassa. Naistutkimuksen Pro gradu – tutkielma. Tampereen Yliopisto.

NEVALAINEN, VESA (2009) Yksinäisyys. WS, Porvoo.

ORBACH, SUSIE & EICHENBAUM, LUISE (2002/1989) Naisten Kesken. Rakkaus, kateus ja kilpailu naisten keskinäisissä ystävyyssuhteissa. Otava, Helsinki.

- PALIN, TUTTA (2004). Ruumis. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström Marianne (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere. 225-244.
- PIRSKANEN, HENNA (2006) Ruumiillistuvat sukupuoli-identiteetit pelissä. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampereen Yliopisto. 88-122.
- PUNKKA, PÄIVI (2004) Rohkea roturakastaja, epävarma artisti ja syyskuun söpöliini. Maskuliinisuuden representaatiot Cosmopolitanissa. Tiedotusopin Pro gradu –tutkielma. Tampereen Yliopisto.
- RAMAZANOGLU, CAROLINE & HOLLAND, JANET (2002). Feminist Methodology. Challenges and choices. Sage. London.
- REEDER, HEIDI M. (2003) The Effect of Gender Role Orientation on Same- and Cross-Sex Friendship Formation. Sex Roles, Vol 49, Nos 3/4, August 2003. 143-152.
- RUOHO, IIRIS & SAARENMAA LAURA (2011) Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena. Journalismin tutkimusyksikkö. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere.
- SAARILUOMA, LIISA (1998) Saatteeksi teoksessa Interteksti ja konteksti. Liisa Saariluoma & Marja-Leena Hakkarainen (toim.). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 7-12.
- SAASTAMOINEN, MIKKO (2006) Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampereen Yliopisto. 168-181.
- SCHECHNER, RICHARD (2003) Performance Theory. Routledge, Lontoo
- SNYDER, MARK & SMITH, DAVE (1986) Personality and Friendship: The Friendship Worlds of Self-Monitoring. Teoksessa Derlega, Valerian J. & Winstead, Barbara A. Springer-Verlag (toim) Friendship and social interaction. New York inc. 63-80.
- VIHLMAN, MARIA (2009) Sukupuoliuskonto. Sukupuoli ja seksuaalisuus rippikoulussa ja häärituaalissa. Naistutkimuksen Pro gradu –tutkielma. Tampereen Yliopisto.

VUORI, JAANA (2004) Sukupuolen ja seksuaalisuuden retorinen analyysi. Teoksessa Liljeström Marianne (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Gummerus, Jyväskylä, 93-117.

WRIGHT, PAUL H. & SCANLON, MARY BETH (1991) Gender Role Orientations and Friendship: Some Attenuation, But Gender Differences Abound. Sex Roles, Vol 24, Nos. 9/10, 1991. 551-566.

VERKKOAINEISTO

LANGE, MIINA <http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/kohderyhmat-ja-lehdet/lehdet/cosmopolitan.html> (Viitattu 3.11.2011)

LEINO, NIINA <http://www.bonnierpublications.fi/mediamyyni/lehtien-mediatiedot/olivia> (Viitattu 8.11.2011)

SAARANEN-KAUPPINEN, ANITA & PUUSNIEKKA, ANNA (2006.) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 30.5.2011.

VUORINEN, MARJO <http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/kohderyhmat-ja-lehdet/lehdet/menaiset.html> (Viitattu 3.11.2011)

LIITTEET

JUORUKELLO

Tämä ystävä on aina ajan tasalla ja valmis jakamaan tietonsa. Hän ei maltaisi odottaa, että pääsee kertomaan sinulle viimeisimmät skandaalit. Hänen suussaan tavallisetkin tarinat muuttuvat herkullisiksi, ja hän saa uunituoreilla juoruillaan sinut takuuvarmasti viihtymään.

Mitä hän todennäköisesti sanoo: ”Et ikinä arvaa, mitä hän on mennyt tekemään!”

Mitä hän todennäköisesti ei sano: ”Olipa tapahtumaköyhä viikko.”

Plussat: Täysi kymppi viihdyttävyydestä.

Miinukset: Muista säilyttää syvimät ja synkimmät salaisuudet omana tietonasi.

MYRKKYKÄÄRME

Tämä ystävä ei sano mitään mukavaa kenellekään – paitsi tietenkin sinulle. Hänen ilkeilysä muista ihmisistä on riemastuttavaa kuunneltavaa, ja hän onnistuu aina piristämään sinua, kun olet alamaissa.

Mitä hän todennäköisesti sanoo: ”Jestas MILTÄ hän tuossa asussa oikein näyttää!”

Mitä hän todennäköisesti ei sano: ”Hän on niin ihana ihminen.”

Plussat: Siekailematon ilkeily tekee silloin tällöin hyvää itse kullekin.

Miinukset: Jos hän puhuu muista pahaa selän takana, hän puhuu pahaa taatusti myös sinusta.

OLKAPÄÄ

Jos haluat selvittää, kuka on lähin ystäväsi, kysy itseltäsi, kehen turvautuisit silloin, kun elämä on pahimmassa aallonpohjassa. Mitä ilmeisimmin mieleesi tulee tämä tyttö, sillä hän välittää, on suurisydäminen sekä aina valmis kuuntelemaan ja tarjoamaan olkapäätä, jota vasten vullottaa, oli päivä tai yö.

Mitä hän todennäköisesti sanoo: ”Tulen sinne heti, ja voit purkaa minulle sydämesi.”

Mitä hän todennäköisesti ei sano: ”Ota itseäsi niskasta kiinni äläkä ajattele turhia.”

Plussat: Hän on vakaa, uskollinen ja luotettava.

Miinukset: Jos olet alamaissa, tee ja sympatia eivät välttämättä ole kaikkein tehokkain pirstyskeino.

BILEHILE

Tämä ystävä on upeaa seuraa iltamenoissa, oikea ilopilleri ja valmis nauramaan. Heti kun aurinko painuu mailleen, hän keksii bileet vaikka tyhjästä eikä suvaitse ilonpilaajia. Jos haluat olla ihan liekeissä, hän on se joka järjestää tulitikut.

Mitä hän todennäköisesti sanoo: ”Bileet käyntiin!”

Mitä hän todennäköisesti ei sano: ”Vietettäisiinkö vain koti-iltaa?”

Plussat: Hänen kanssaan on aina hauskaa.

Miinukset: Jos haluat mennä aikaisin kotiin tai viettää viikonlopun hissukseen, hän tulee muistuttamaan sinua siitä aina.